HRVATSKO KNJIŽEVNO DRUŠTVO SV. JERONIMA

HRVATSKA KNJIŽEVNA REVIJA

5

MARULIĆ

2015.

71/347

UDK 821.163.42 ISSN 0350-4220

MARULIĆ

HRVATSKA KNJIŽEVNA REVIJA
ČASOPIS ZA KNJIŽEVNOST I KULTURU

god. 48./2015.
br. 5 (266)
rujan – listopad 2015.

Hrvatsko književno društvo Sv. Jeronima
ZAGREB, 2015.

MARULIĆ
Hrvatska književna revija. Časopis za književnost i kulturu.

Osnivač i izdavač: Hrvatsko književno društvo Sv. Jeronima
Zagreb, Trg kralja Tomislava 21
Izdavača zastupa: Stjepan Razum (stjepan.razum@zg.t-com.hr)

Urednica: Jelka Pavišić (jelkapavisic.marul@gmail.com)
Uredničko vijeće: Marica Đureković, Ivan Golčić, Alojz Jembrih, Ante Kraljević, Nedjeljko Pintarić, Stjepan Razum, Mladen Škvorc
Ocjenjivač povjesničkih radova: Stjepan Razum
Ispravci: Krunoslav Šoić
Oblikovanje i prijelom teksta: SRZC

Likovno rješenje omota: Ante Starčević

© HKD Sv. Jeronima, Zagreb

Godišnje izlazi šest brojeva časopisa.
Rukopise primamo elektroničkim putom.

Uredništvo i uprava:
10.000 Zagreb, Trg kralja Tomislava 21
Tel. (01) 4829-375; (t./f.) 4922-300
hkd.marulic@zg.t-com.hr

Godišnja predplata: 210 kuna
Račun kod Zagrebačke banke (IBAN): **HR3023600001101396418**
Cijena ovoga broja: 35 kuna
Godišnja predplata za inozemstvo: 100 američkih dolara (500 kuna)
Europa: 65 eura (420 kuna)
Uplate šaljite na devizni račun kod Zagrebačke banke Zagreb:
SWIFT ZABA HR 2X **HR3023600001101396418**

Naklada: 500 primjeraka

Tisak: Grafika Markulin d.o.o, Lukavec, Dolenska 32
Tiskano u studenom 2015.

Riječ urednice

Poštovani čitatelji, uz srdačne pozdrave, na početku, zahvaljujem Vam što čitate naš časopis "Marulić" i obogaćujete ga svojim prilozima. Žao mi je što vam priloge ne honoriramo, no razlog su tome objektivne okolnosti i poteškoće u kojima se njegov izdavač, Hrvatsko književno društvo Sv. Jeronima, nalazi već više godina, a koje najozbiljnije i što prije nastojimo nadvladati. Nadam se da će doći vrijeme kad vam budemo mogli dati barem neku simboličnu nagradu. Istovremeno se nadam da svoje sudjelovanje u ovom književnom časopisu smatrate jednim uzajamnim davanjem i primanjem. Ima među vama zasigurno i onih kojima drugi časopisi nisu htjeli i ne bi htjeli ni ubuduće objavljivati radove, zbog raznih predrasuda. Takve sam situacije doživjela i sama. Pa, hajdemo dalje zajedno i činimo ovaj časopis sve kvalitetnijim i sve uvaženijim u našoj hrvatskoj kulturnoj javnosti.

Mislim da nema nikoga, ili skoro nikoga, tko nije barem u školi čuo za knjižicu Antuna Mihanovića "Reč domovini od hasnovitosti pisanja vu domorodnom jeziku", za koju bi se moglo reći da je njezina poruka aktualna još i danas, ili ponovno danas. O svemu ćete više saznati u radu dr. Alojza Jembriha, koji nam redovito šalje izuzetno vrijedne znanstvene priloge.

Moja malenkost se ovaj put osvrnula na kajkavsko pjesništvo jedne relativno malo poznate pjesnikinje, Branke Jagić, koja je živjela u Velikoj Gorici, a preminula je od teške bolesti, nesreće suvremenoga doba, u srpnju ove godine. Kako se poezija kod nas malo propagira, i malo čita, teško da je itko od naših čitatelja za nju uopće čuo, iako je dobila brojene nagrade za svoja pjesnička ostvarenja i izdala više zbirki pjesama. Smatrala sam da ova vrlo talentirana pjesnikinja, koja je pisala i književnim jezikom, i kajkavskim narječjem, zaslužuje barem jedan spomen na njezino djelo.

Slijede književni radovi među kojima imamo deset pjesnika, i želim sa zadovoljstvom reći da je književno-umjetnička razina pjesama koje pristižu u "Marulić", iz broja u broj sve bolja. Reći ću ovaj put samo nekoliko riječi o pjesmama Viktorije Kren-Futač, koja se nakon dužeg vremena ponovno pojavljuje u našem časopisu. To mi je drago, jer su njezi-

ne pjesme vrlo dobre pjesničke tvorevine koje na kratak i jasan način, bez balasta suvišnog tumačenja, donose temeljna pitanja svakoga čovjeka - tko sam i gdje sam; tko je to u nekad nevinom svijetu nespretno otvorio Pandorinu kutiju, pa se on, gradeći cijelu vječnost Babilonsku kulu, konačno urušava iznutra? Pjesnikinja bi, u svojoj iskrenoj zabrinutosti za svijet oko sebe, htjela pomoći svojim skromnim snagama, ali obukli su ju u Trojanskoga konja, a ona "izdati ne može, a prevariti ne će". Zato se pita, tko će izdržati kad dođu olujni vjetrovi. Međutim, nad Kalvarijom njezinom zasjalo je sunce, te njezina tjeskobna pitanja ne ostaju "u zraku". Drago mi je, mislim sada na sve pjesnike objavljene u ovom broju, da ovim talentiranim pjesnicima, od kojih neki možda ne bi ni našli priliku da objavljuju svoje radove, pružamo tu priliku. Jer, umjetnik piše zato da bi ga se čitalo, da bi kazao nekome drugome ono što je spoznao, doživio, i što nosi u svojoj duši, te tako obogatio dušu drugoga.

Prozni književni radovi Mate Nedića, "Jesenji pupoljci" i Franka Stipkovića, "Noć muzeja", simpatične su kratke priče o naoko običnim dogodovštinama, ali koje u sebi mogu nositi i sudbonosni pečat.

Slijede članci različitih tematika. Tu ćete naići na izvrstan rad akademika Ante Glibote, u kojem on raspravlja o vrlo aktualnom događanju koje teče upravo zadnjih nekoliko tjedana, a to je migracijski val koji je zahvatio europski kontinent, u kojem izbjeglice s Istoka upravo agresivno naviru u "obećanu zemlju" nastojeći u njoj naći spas od sasvim realne životne opasnosti kojom prijeti pomahnitala skupina islamskih militanata, želeći svojom ideologijom preplaviti svijet, i ne štedeći pritom nikoga, pa ni svoje vlastite nacije. Pomoći ljudima u nevolji humano je i kršćanski, pogotovo stoga što među migrantima nalazimo mnoštvo dječice koja, potpuno nevina, strpljivo podnose velike patnje putovanja sa svojim roditeljima, pitajući se – što se to i zbog čega događa, a odgovora na to pitanje za njih nema. No, mudro je pitati se – kako prihvatiti ovo epohalno događanje i kako se postaviti prema njemu, kako bi bilo što manje negativnih posljedica za migrante, kao i za nacije u koje oni naviru. "To, dakako, potiče na razmišljanja o tomu što takvi pomaci znače za buduće europsko ozračje i civilizaciju jer oni mogu iz temelja promijeniti europsku zbilju i našu svakodnevnicu", piše akademik Glibota. Na kraju se članka akademik osvrće i na političko stanje u Hrvatskoj. U njegovu

procjenu tog stanja ne želimo se upuštati, već mu ostavljamo podpunu slobodu izražavanja. Pročitajte članak i razmišljajte zajedno s akademikom Glibotom.

Ivica Jurjević nastavlja sa svojim putopisnim ostvarajima u kojima nam jednim neobaveznim, ali privlačnim stilom svaki put prikaže pokoji naš grad ili mjesto. Nadamo se da se ne će umoriti, te da će nas ovim crticama obogaćivati i dalje. Pozitivno je i to što na ovaj način podsjeća i održava ovu književnu vrstu koja se sve manje i manje spominje.

U prikazima knjiga, neumoran je dr. Stjepan Razum, kao i Krunoslav Šoić, dajući nam vrijedne informacije o najnovijim izdanjima različitih izdavača, koje su nam tim vrjednije što zaista nismo u stanju pročitati ni malo veći dio onoga što se pojavljuje u izdavaštvu, te nam tako promaknu i neki pažnje vrijedni radovi. Ovaj se put pridružio i Mato Nedić prikazom pjesničke zbirke franjevca Vendelina Karačića, koji je prikaz vrijedan i stoga što nam prikazuje jedno djelo koje nije izdano u Hrvatskoj, ali je s njezinom kulturom tijesno povezano.

Navikli ste već na svetojeronimske vijesti na kraju časopisa. Pročitajte ih svakako jer ćete se obogatiti saznanjima o najnovijim događajima na različitim područjima našega društvenoga života.

Želim Vam, poštovani čitatelji, ugodno čitanje u toplini svojega doma, u ovim neugodno hladnim danima koji nadolaze.

Urednica Jelka **Pavišić**

Dr. sc. Alojz JEMBRIH

Uz 200. obljetnicu Mihanovićeve knjižice *Reč Domovini od hasnovitosti pisanja vu domorodnom jeziku* (1815.)

I.

Antun Mihanović Petropoljski (1796.-1861.)[1] u hrvatskoj je povijesti više poznat kao autor teksta pjesme *Horvatska domovina* (1835.) čiji početni stihovi glase: *Lijepa naša domovino, oj junačka zemljo mila...*, tiskane u *Danici Horvatskoj, Slavonskoj i Dalmatinskoj* (I., br. 10, dana 14. sušca [ožujka] i koja je 1862. postala hrvatskom himnom.[2] No, možda se u hrvatskoj povijesti manje zna da je on dio svoga života proveo u diplomatskoj službi kao prvi austrijski konzul u Beogradu od 1836. do 1838. Osim toga, Mihanović je u Beču objavio tri svoja rada. Prvi je rad knjižica od samo 12 stranica, ali velika po idejama i sadržaju: *Reč Domovini od hasnovitosti pisanja vu domorodnom jeziku*, tiskana 1815. godine.[3] Da, pisana je hrvatskim kajkavskim jezikom, jer tada drugog jezika u sjeverozapadnoj Hrvatskoj nije bilo, a po tom jeziku kojim je djelce pisano, vidimo da je bilo namijenjeno upravo čitateljima onodobne kajkavske Zagrebačke, Varaždinske i Križevačke županije u kojima je kajkavski bio književnim jezikom od druge polovice 16. stoljeća, mislimo na tiskane knjige

[1] Antun Mihanović je rođen u Zagrebu 10. lipnja 1796., a umro u Novim Dvorima kraj Klanjca 14. studenoga 1861. U Zagrebu je završio osnovnu školu, gimnaziju i studij prava na Kraljevskoj akademiji znanosti gdje diplomirao sa 17 godina (?!), a već je 20 . kolovoza 1813. postao bilježnik kod Banskog stola u Zagrebu. Djelovao je u krugu Hrvatskoga narodnog preporoda. Uz diplomatsku službu, kao prvi austrijski konzul u Beogradu, potom u Solunu, Smirni i Temišvaru, Mihanović je zaslužan i za hrvatsku glagoljsku baštinu. Naime on je na Svetoj Gori - Atosu 1843. u bugarskom samostanu (manastiru) *Zografu* otkrio *Zografsko evanđelje*, staroslavenski kodeks iz 11. stoljeća pisan glagoljicom. Taj su glagoljski spomenik zografski kaluđeri 1860. darovali ruskom caru Aleksandru II. i danas se nalazi u Petrogradu u Državnoj javnoj knjižnici Saltykova-Ščedrina. U Berlinu ga je 1879. objavio Varaždinac Vatroslav Jagić (1838.-1923.), glasoviti slavist. U Arhivu HAZU u Zagrebu nalazi se tzv. *Mihanovićev odlomak* apostola iz 12. stoljeća pisan glagoljicom. To je dvolist kože (24 x 18,5 cm), sadrži odlomke kratkog *Apostola*, tj. čitanja iz *Djela apostolskih* koja se čitaju u blagdansko doba Duhova.

[2] Ovdje moram konstatirati kako je netočna izjava dr. Ive Goldsteina koji je u jednoj radioemisiji (1. program Hrvatskoga radija, 22. IV. 2007. u "Intervju tjedna") izjavio da je Josip Runjanin "napisao hrvatsku himnu" (?!). Runjanin je na Mihanovićev tekst napisao note, tj. uglazbio je tekst a nije napisao hrvatsku himnu. Vidi: TOMAŠEK, Andrija. *Požuda domovine. Uglazbljeni stihovi Antuna Mihanivića*. U: Zbornik radova sa znanstvenoga skupa u Klanjcu: *Antun Mihanović i njegovo doba*. Zagreb, 1996., 7-40, kao i radove Lovre Županovića i Mladena Tarbuka u tom zborniku, str. 47-75.

[3] Te je godine Mihanović u Beču bio u službi kod Dvorskoga ratnog vijeća od siječnja do početka studenoga, kada je imenovan aktuarom kod generalne komande u Mletcima. To bi značilo da je knjižicu u Beču dao tiskati prije odlaska na novu dužnost, jer je u Veneciju odputovao 1816. Iz Venecije je bio premješten u Padovu gdje je služio u 45. pješadijskoj pukovniji baruna Mayera kao vojni sudac-auditor od 1. studenoga 1817. do 1. listopada 1821. Mihanovićev boravak u Padovi je važan i po tome što je našao rukopis Gundulićeva *Osmana*, te je 1. siječnja 1818. objavio poziv na predplatu Gundulićeva *Osmana* – "Znanostih i narodnoga jezika priateljom". Mihanović je rukopis *Osmana* želio objaviti. Tekst oglasa/poziva napisao je na štokavštini s obilježjima svoje kajkavštine. Stoga se uzima da je on prihvatio štokavštinu i prije nekih zagrebačkih Iliraca (Vukotinovića, Rakovca, Gaja, Štosa). Na Mihanovićev poziv za predplatu na *Osmana* nije se javilo dovoljno zainteresiranih pa rukopis nije ni objavljen. Učinila je to tek 1844. Matica ilirska u Zagrebu. Tekst Mihanovićeva poziva u prijepisu je objavio Franjo Fancev 1933. u *Građi za povijest književnosti hrvatske*, JAZU, knj. XII., str.131-132. Tu je Fancev ispred prezimena Mihanović stavio slovo T. umjesto A. Slično će se 1818. dogoditi Jurju Šporeru koji je objavio svoj *Oglas* za izdavanje novina u narodnom jeziku pod naslovom *Oglasnik ilirski* koji bi izlazio dvaput tjedno. No, ni njemu se nisu odazvali domorodci.

(1574., 1578., 1586.). Drugi je rad Mihanović tiskao, također, u Beču (1823.) na njemačkom jeziku u časopisu: *Archiv für Geschichte, Statistik, Litertur und Kunst* (*Arhiv za povijest, brojitbu, književnost i umjetnost*, koji je izdavao Hormayer), pod naslovom: *Zusammenstellung von 200 Laut- und Sinnverwandten Wörter des Sanskrit und Slavischen* (*Popis 200 riječi po glasovnoj i smislenoj srodnosti u sanskrtu i slavenskom jeziku*).[4] Treći rad, iste godine i u istom časopisu (br. 113) objavio je pod naslovom: *Die Zigeuner*.[5]

Ovom prigodom valja spomenuti što je u svom nastupnom predavanju na Zagrebačkom sveučilištu (4. XII. 1935.) u svezi s tim Mihanovićevim radom izrekao dr. Antun Mayer (1883.-1957.),[6] pod naslovom: *Položaj Ilirskoga među indoevropskim jezicima.*

"Na početku svojih predavanja iz uporednoga indoevropskog jezikoslovlja htio bih naglasiti, da njegovo proučavanje ne predstavlja ništa novo na našem Sveučilištu, pače da se ovim nastavlja jedna svijetla tradicija kod nas uopće. Malo poslije naime, nego što je god. 1816. Franz Bopp svojom raspravom *Über das Konjugationssystem der Sanskrtsprache in Vergleichung mit jenen der griechischen, lateinischen, persischen und germanischen Sprache*, osnovao uporedno indoevropsko jezikoslovlje, javlja se na tom polju jedan Hrvat, nitko manji do proslavljenog pjesnika 'Lijepe naše domovine', Antun Mihanović, kojega ovih dana o stotoj obljetnici postanka hrvatske himne i slavimo. Još prije nego ju je spjevao, t. j. godine 1823., javlja se Mihanović s njemačkom raspravom o srodnosti

[4] Ovdje treba također upozoriti na jednu netočnost koja je 10. lipnja 2007. bila izrečena u radioemisiji 1. programa radio Zagreba "Dogodilo se na današnji dan", urednica Seida Obarčanin-Bukvić. Naime iz njezinih sam riječi čuo da je Mihanović "odlično poznavao sanskrt koji je i predavao u Beču" (?!) Kao što znamo, Mihanović nije nikada predavao u Beču. Spomenuta je emisija slušatelje tog obrazovnoga programa pogrješno informirala.

[5] Mihanović zapravo prenosi tekst iz pariškoga lista *Asiatique* u kojemu je riječ o Ciganima. Napominjem da su o tome članku neki pisali da je riječ o jeziku i običajima Cigana što svakako nije točno. Vidi *Prilog* ovdje.

[6] U Beču je studirao klasične jezike i germanistiku. Od 1935. na Filozofskom fakultetu predavao je indoeuropsku poredbenu gramatiku.

sanskrta sa slavenskim jezicima: 'Zusammenstellung von 200 laut- und sinnverwandten Wörter' – u časopisu 'Archiv für Geschichte, Statistik, Litteratur und Kunst', koji je izdavao Hormayer. Poznato je naime, da je Bopp prilično površno poznavao slavenske jezike, pa je Mihanović imao ovdje prilike da upotpuni njegova prva razlaganja uporedivši dvije stotine sanskrtskih i slavenskih riječi, srodnih po glasu i smislu; kad ih pregledamo, ne smijemo se čuditi nekim pogrešnim jednadžbama, kojih ima u doba rađanja te znanosti i kod poznatih učenjaka, nego mnogo više velikom broju uspjelih jednadžbi. – Tim su Hrvati u toj znanosti zastupani prije od nekih starih kulturnih naroda."[7]

Vratimo se Mihanovićevoj *Reči domovini* (1815.) u kojoj teoretski razlaže o potrebi poznavanja ustrojstva domaćega – domorodnoga (materinskoga) jezika. Temeljna je njegova poruka domordcima da treba tim jezikom pisati i znanstvena djela i upotrebljavati ga u državnoj upravi, jer povijest svih kulturnih naroda uči nas da je "pravi razsvečenja temelj vu jezika domorodnoga podignjenju", pa kaže Mihanović da on želi "gledeč na domovinu moju osobito naprvo donesti, kaj jezika našega odhranjenja zaderžava". Ističe ono što smeta razvitku domorodnoga jezika, a to je "da občinski posli vu stranskom jeziku obavljaju se", zato je nužno "da i vsi navuki budučem poslenikom vu jeziku od domorodnoga čisto razlučnom prednašaju se", to znači da je nasušna potreba da su u uredima i školama tuđi jezik zamijeni domaćim. Po tome je Mihanović, zapravo, preteča Ivanu Kukuljeviću Sakcinskom (1816.-1889.) koji je to isto zahtijevao u svome govoru 23. listopada 1847. u Hrvatskom saboru.[8] Mihanoviću nije drago što hrvatski puk, tada, nosi jaram tuđeg jezika, žao mu je što se *nikakovo znamenje znanosti vu svojem jeziku pokazati ne more*. U njegovoj se domovini ljudi srame govoriti domaćim jezikom:

[7] Čitavo je nastupno predavanje tiskano u časopisu Nastavni vjesnik, Zagreb.

[8] Taj bi se dan danas u RH trebao proglasiti danom hrvatskoga jezika! Vidi: KUKULJEVIĆ SAKCINSKI, Ivan. *Izabrana djela.* Niz: *Stoljeća hrvatske književnosti.* Prir. Nikola BATUŠIĆ. Izd. MH. Zagreb, 1997., str. 619-645.

Domačega jezika pako, ne samo zapuščavaju, nego i govoriti se sramuju.[9] Ili kako je to dobro primijetio Antun Barac (1964.), koji reče da je Mihanović izdao knjižicu "u desetljeću, kad je u hrvatskoj književnosti vladala pustoš, a u hrvatskoj javnosti nemar prema hrvatskom jeziku". Mihanović je tim svojim, na oko, malim djelom želio postići on što su već postigli drugi narodi, tj. oni su napredovali u kulturi i znanosti koristeći se svojim domaćim jezikom i navodi kao primjer Grke i Rimljane, jer služiti se vlastitim jezikom u javnim poslovima, jamstvo je napretka svakoga naroda. Jer ako su Grci mogli svoje vrijeme posvetiti umnome radu i izgrađivanju svoga jezika, a Rimljani su doduše učili grčki, da mogu čitati njihova djela, čiji su pisci bili učitelji u književnosti, ipak su "štimali da je nevredno pismuvati[10] vu drugom jeziku, nego vu narodnom" - svome jeziku. Dakle, Mihanović je bio veliki rodoljub i promicatelj upotrebe hrvatskoga jezika na svim razinama društvene komunikacije. Iako je kajkavski to već bio (djelomično), ipak je u državnoj upravi zadržan latinski, znamo zašto, da bi se tako oduprlo dominaciji mađarskoga jezika koji se nametao od strane tadašnjih mađarskih političara. No, Mihanović zastupa i to mišljenje, da je potrebno iz drugih jezika prevoditi na svoj domorodni jezik, kao što su to činili predhodnici. Dakle, u 200. obljetnici tiskanja Mihanovićeve knjižice u Beču (1815.),[11] dobro je da se prisjetimo njegove zauzetosti oko hrvatskoga jezika, upravo danas kada je hrvatski jezik u prijelomnom razdoblju 21. stoljeća, bez obzira što je u Europskoj Uniji priznat kao ravnopravni jezik s drugim jezicima, Mihanović bi

[9] To je i Pavao Štos osjetio 1831. kad je napisao onu glasovitu pjesmu *Kip domovine vu početku leta 1831.* tiskane u *Danici* Horvatsko-Slavonsko-Dalmatinskoj (1835., br. 3, str. 9-11).

[10] Pisati.

[11] Zanimljivo je spomenuti da je iste godine mađarski pisac Gabriel Dörbrentei objavio mađarski prijevod talijanskog teksta Franje (Franceso) Algarottija (vidi bilj. 13 ovdje) pa su neki mislili da je Mihanović koristio mađarski prijevod. Međutim usporedbom talijanskoga i Mihanovićeva teksta razabire se da je talijanski tekst bio predložak za hrvatski prijevod.

nam imao i danas što reći, - pišimo i govorimo *vu svojem domorodnom jeziku*, a ne *vu stranskem.*[12]

Usput treba još reći da ta Mihanovićeva *Reč domovini...* (1815.) ima svoj talijanski predložak, tj. preveo ju je iz talijanskoga jezika autora Franje (Francesco) Algarottija (1712.-1764.).[13] *Saggio sopra la necessita di scrivere nella propria lingua.* Iz toga je djela Mihanović slobodno preveo teoretski dio na str. 3-8 svoje knjižice (prvi dio), dok je str. 8-12 (drugi dio) izvorni tekst koji sadrži "misli o praktičnoj primjeni spomenutih teoretskih načela kod Hrvata".[14]

Kad se pomno analizira Mihanovićeva *Reč domovini...* (1815.), a već je to učinila i Jelena Očak (1998.), onda mi se čini opravdanim da navedem ono do čega je u toj analizi došla.

»Prvo, premda "Reč domovini" nije posve originalan spis i premda je 1815. ideja o narodnom jeziku bila prisutna u svim europskim kulturnim krugovima (a ne samo u "zagrebačkom" i "bečkom"), ipak Mihanovićev čin odaje njegovu visoku svijest o svom vremenu. Pritom nije toliko važna dilema o dozama prosvjetiteljstva i romantizma što ih njegova knjižica sadržava, koliko je važna činjenica da je Mihanović bio načistu s civilizacijom u kojoj su se on i njegov narod našli. Ovo je razdoblje u povijesti Europe otpočelo renesansom a karakterizirala ga je sve snažnija individualnost nacionalnih kultura i sve veća uloga države-nacije u borbi za prevlast. U tom je procesu narodni jezik imao dominantnu funkci-

[12] Nije suvišno spomenuti da je početkom 2015. taj Mihanovićev domorodni jezik kojim je pisao svoju *Reč domovini*, dobio međunarodni ISO 639-3 kôd **Kjv** kao priznati povijesni književni jezik; dakle riječ je o kajkavskom književnom jeziku. O tome vidi: *Kajkavski u povijesnom i sadašnjem obzorju*, zbornik radova sa znanstvenih skupova 2012.-2013., Krapina 4. Zabok, 2015., str. 335-349.

[13] Bio je dijete mletačke trgovačke obitelji, učio je matematiku, fiziku i astronomiju na Bolonjskome sveučilištu, a potom otišao u Pariz gdje se je sprijateljio s Voltairom. Boravio je i u Londonu odakle je s lordom Baltimorom otišao u Petrograd. Bio je također prijatelj s Fridrikom II., pruskim kraljem, koji mu je dodijelio i grofovski naziv.

[14] Vidi: MATIĆ, Tomo. *Mihanovićeva "Reč domovini od hasnovitosti pisanja vu domorodnom jeziku"*. U: *Historijski zbornik*, II., br. 1-4. Zagreb 1949., str. 178. — OČAK, Jelena. *Antun Mihanović*. Zagreb, 1998., str. 117-131.

ju. Revolucijom 1789. i napoleonskim ratovima ovaj je proces ušao u novu fazu za vrijeme koje su se u centralnoj i istočnoj Europi formirale brojne moderne nacije. Samim tim započela je agonija mnogonacionalnih carevina od kojih su se dvije (Austrija, Turska) nalazile na području što ga je obitavao hrvatski narod. Postojeće mnogo nacionalne države pokušavale su riješiti ovaj proces pojačanom centralizacijom što će reći samoubojstvom. Pred nacijama u formiranju stajala je dugotrajna i raznovrsna borba koja je bila nezamisliva. Pod političkim, ekonomskim, kulturnim i znanstvenim nebom Europe valjalo je osvojiti svoje mjesto, a ono se moglo osvojiti jedino s jasno izgrađenom individualnošću koju je (najsavršenije) osiguravao upravo jezik. Mihanović je shvatio ovaj povijesni trenutak, njegov je odgovor sadržan u pozivu da se hrvatski narod mora osloniti na hrvatski jezik, ma kako taj jezik sada izgledao. Drugog izlaza nema, put u budućnost vodi jedino preko narodnog jezika.[15] Tu je rečenicu jasno artikulirao i Mihanović, naime, da je "pravi razsvečenja temelj vu jezika domorodnoga podignjenju".«

Vrlo je indikativno da Mihanović nije odredio narod iz čije će se duše ili naravi roditi i razviti jezik (vidi str. 6 u *Reč domovini*), nije odredio ni narodni jezik koji valja odabrati. Kako se razbire iz Mihanovićeve *Reči domovini*, on samo podržava ideju o narodnome jeziku koji valja upotrebljavati; pledira za to da narodni jezik postane sredstvom narodne prosvjete i državne uprave, tj. traži neizravno ukidanje latinskoga jezika.[16] U

[15] OČAK, J. *Antun Mihanović*, (1998.), str. 129-130 i dalje. — Vidi još: STANČIĆ, Nikša. *Hrvatska nacija i nacionalizam u 19. i 20. stoljeću*. Izd. B.A.R.B.A.T. Zagreb, 2002., str. 31-68, posebno str. 52-53.

[16] Možda je takav Mihanovićev stav bio razlogom da se je knjižica do danas očuvala samo u jednome primjerku, jer se u Hrvatskoj nije distribuirala. Odgovor bi se mogao naslutiti iz sljedećih rečenica. Naime poznato je da je 1815. u Beču održan Bečki kongres, nakon poraza Napoleona. Tako je 20. studenoga 1815. odlučeno da kralju caru Franji II. Habsburško-Lotarinškom pripadnu sve ilirske pokrajine (i Dubrovnik, koji nije obnovljen kao republika), zatim Tirol, Salzburg i sjeverna Italija (kao lombardsko-mletačko kraljevstvo). Hrvati su mislili da će kralj hrvatski dio bivše Napoleonove Ilirije pripojiti Hrvatskoj. No odlučio je drukčije, Vojna Granica uređena je zasebno kao karlovačka i banska Krajina. Početkom 1815. u Civilnu Hrvatsku uveo je austrijske zako-

tome je smislu, moglo bi se reći, u neku ruku i protivnik tadašnje službene Hrvatske koja je latinski jezik zadržavala u službenim poslovima.[17] I to je indikativno da Mihanović ni na jednome mjestu ne govori o štokavskom kao jeziku kojim bi narod govorio i koji bi trebao izabrati kao svoj jezik. On, doduše, ne govori ni o kajkavskom jeziku, ali piše tim jezikom![18] Bio je to kajkavski književni jezik s izgrađenom fonologijom,

ne, njemački uredovni jezik, te velike poreze s monopolom soli i duhana. Tako je ostalo sve do 1822. kad je kralj 5. srpnja dozvolio sjedinjenje prekosavskih hrvatskih dijelova sa sjevernim dijelom Hrvatske. Službeno sjedinjenje proveo je 1. studenoga 1822. grof Josip Majlat. No pogledajmo kako su stvari izgledale prije toga. "Već 1811. [prvi ministar knez Metternich 1809.-1848.] predlagao je kralju suspenziju ugarskog i hrvatskog ustava, ali Franjo I. ne htjede da ga sluša zbog tadašnjih međunarodnih zapleta. Sada, poslije 1815. Franjo I. posluša Metternicha, pa se tako obnoviše teška vremena za Ugarsku i Hrvatsku. I opet procvate cenzura do neviđene strogosti, štaviše, svijet se nije smio baviti filozofijom, historijom ili prirodnim naukama, već jedino glazbom, istočnim jezicima i sličnim neopasnim predmetima". Cit. ŠIŠIĆ, Ferdo. *Pregled povijesti hrvatskoga naroda*. Izd. MH. Prir. Jaroslav Šidak. Zagreb, 1962., str. 393. — U takvim je okolnostima sigurno bila "opasna" i Mihanovićeva knjižica *Reč domovini*... pa je ona mogla biti zaplijenjena ili zabranjena. No, ovdje treba još spomenuti da je Mihanović bio aktivni govornik i na Požunskome saboru 1826. Jedanaest godina nakon *Reči domovini*, on je politički formirana ličnost i razmišlja politički. Mihanović se je na spomenutome Saboru, kao poslanik grada Rijeke, uključio u raspravu o mađarskom jeziku koji je trebao postati nastavnim jezikom u hrvatskom školstvu. Uz ostalo je naglašavao da je "uporaba mađarskoga jezika opravdana samo na području Mađarskog Kraljevstva". Dakle, ne u Hrvatskom Kraljevstvu! Više o tome vidi u knjizi: *Adamovićevo doba 1780.- 1830*. Priredio Ervin Duraković. Izd. Muzej grada Rijeke. Rijeka, 2005., str. 200-203.

[17] No, na Požunskom saboru 1826. ipak je zagovarao latinski jezik.

[18] Budući da je Mihanović bio student Kraljevske akademije znanosti u Zagrebu, slušao je predavanja Mirka (Imbriha) Domina koji je predavao "Jus patrium". Taj Domin je kasnije, 1818. pa do 1830. objavio učbenik iz prava (četiri naslova), npr. *Predznanje pravic samosvojneh vugerskeh* (1818.) dakle na horvatskome jeziku. U predgovoru te knjige Domin je zapisao sljedeće: "mi vu takve dobe živemo, vu koje vsi europeanski narodi jezik svoj narodni preštimavaju (cije-

morfologijom, sintaksom i s bogatim leksikom, uostalom, to se razabire iz dotadašnjih tiskanih kajkavskih knjiga od 16. o 19. stoljeća.[19]

Spomenimo još i to da se taj rijetki primjerak Mihanovićeve *Reči domovini*[20] nalazi u Metropolitanskoj knjižnici Zagrebačke nadbiskupije u Zagrebu[21] i da je Hrvatski državni arhiv, u čijem je sklopu i spomenuta Knjižnica, objavio pretisak i prijepis suvremenom latinicom (2012., naklada 1000 primjeraka) zaslugom Vladimira Magića. No pretisak je te Mihanovićeve knjižice napravljen i 1985. pa sada imamo dva pretiska iste knjižice. Prvi je pretisak objelodanjen u seriji *Cymelia Croatica*, izdanje Međunarodnog slavističkog centra SR Hrvatske (naklada 1500 primjeraka, pogovor napisao Stjepan Damjanović).[22]

ne) na tuliko, da vu njem iste vekše navuke izpisavaju". U toj se rečenici vidi da je profesor čitao Mihanovićevu *Reč domovini* (1815.).

[19] Vidi: GOLUBIĆ, Jela. *Mihanovićeva "Reč domovini od hasnovitosti pisanja vu domorodnom jeziku" kao jezični spomenik*. U: *Kaj*. Zagreb, 21./1989., br. 1-2.

[20] U dosadašnjoj literaturi o tom su Mihanovićevu djelcu neki autori pridavali veliku važnost. Naime mnogi su isticali da ono sadržava ideje hrvatskoga narodnog preporoda. Vidi: OČAK, J. *Antun Mihanović*, (1998.), str. 121-123.

[21] Neki krivo navode da je to NSK u Zagrebu.

[22] U prijepisu je ista knjižica tiskana u: BARAC, Antun. *Ilirska knjiga*. Beograd, 1931., str. 7-14 (ćirilicom) i u: *Građa za povijest književnosti hrvatske*, izd. JAZU, knj. XII., *Dokumenti za naše podrijetlo hrvatskoga preporoda (1790.-1932.)*, skupio i uvodom popratio Franjo Fancev, Zagreb, 1933., sr. 118-123. — OČAK, J. *Antun Mihanović*, (1998.), str. 112-117, isti je tekst prevela na hrvatski standardni jezik. Autor ovoga članka je u Danici 2015., izd. Hrvatsko književno društvo Sv. Jeronima, Zagreb, 2014., str. 95-98, objavio tekst: *Što je Antun Mihanović prije 200 godina tiskao na hrvatskom jeziku u Beču?*. U godini 2015. održao sam predavanje u Hrvatskom kulturnom centru u Beču 26. lipnja o Antunu Mihanoviću i njegovoj *Reči domovini*. Na Radiju Mariji, 24. rujna 2015., također, u emisiji: *Bogatstvo u različitosti – Hrvatska pisana riječ*, s voditeljem Vladimirom Magićem, razgovarao sam o istoj knjižici povodom 200. obljetnice njezina tiskanja. U glasilu Matice hrvatske, *Vijenac*, XXIII., br. 557 (9. srpnja 2015., str. 9) Stjepan Damjanović je objavio tekst pod naslovom: *Jezik detinstvo prebavi...*, povodom 200. obljetnice Mihanovićeve *Reči Domovini...* Sintagma u naslovu uzeta je iz Mihanovićeve rečenice koja slovi: [...] *Jezik detinstvo prebavi i domorodcev kreposti svetu osvahneju*. To znači da jezik nadživi djetinjstvo i krjeposti

II.

Antun Mihanović se je nakon izlaska iz vojske posvetio jezikoslovlju i to komparativnoj lingvistici. O tome nam svjedoči drugi spomenuti Mihanovićev rad kojim se je svrstao među proučavatelje sanskrta i slavenskih jezika. Kad je 1808. Friedrich Schlegel (1772.-1829.) objavio knjigu *Über die Sprache und Weisheit der Indier* (*O jeziku i mudrosti Indijaca*), nastojao je umanjiti srodnost slavenskih jezika sa sanskrtom. Taj njegov stav nije prihvaćen u znanstvenom slavenskom svijetu. Potaknut osporavanjem srodnosti slavenskih jezika i sanskrta, Mihanović je svojim radom želio dokazati kako se upravo takvoj srodnosti treba posvetiti veća pozornost. To je već 1809. učinio Rus grof Golovokin popisavši 43 riječi iz sanskrta uspoređujući ih s ruskim i došao do zaključka da su ta dva jezika vrlo srodna. Da bi svoje uporište glede spomenute srodnosti dvaju jezika učvrstio, Mihanović spominje kako je do sličnih rezultata došao i Friedrich von Adelung (1773.-1847.) objavivši svoj rad 1811. u Sankt Peterburgu: "Auch ist über die Verwandtschaft der letzteren Sprache und des Sanskrites, eine interessante Abhandlung erschienen, welche dem ausgezeichneten Forscher, Herrn Staatsrat v. Adelung zugeschrieben wird."[23] Učinio je to slično i Poljak Walentyn Skorochod Majewsky 1816. u Varšavi, objavivši knjigu u kojoj je usporedio poljski i sanskrt, a 1821. učinio je to i Čeh Antun Jungmann s češkim. Prema tome, Mihanović je bio potaknut radom svojih predhodnika da i on učini isto s hrvatskim i sanskrtom. Učinio je to upravo u spomenutom članku (1823.). uspoređujući 200 riječi hrvatskih (ilirskih-štokavski) i horvatskih-kajkavskih; no još, na mjestima, dodaje i slovenske, kranjske i bugarske istoznačnice. Dakle, Mihanović je želio srodnost, na glasovnoj i značenjskoj razini, pokazati kod južnoslavenskih jezika sa sanskrtom. Pri

domorodaca osvanut će svijetu. Vidi: *Reč domovini...*, pretisak, nakladnik Hrvatski državni arhiv, Zagreb, 2012., str. 9.

[23] MIHANOVIĆ, Antun. *Zusammenstellung von 200 Laut- und Sinnverwandten Wörter des Sanskrit und Slavischen*. U: *Archiv für Geschichte, Statistik, Litertur und Kunst*. Beč, 1823., str. 341. U prijevodu: "Nadalje, o srodnosti potonjeg jezika i sanskrta objavljena je zanimljiva rasprava koja se pripisuje istaknutome znanstveniku, gosp. državnom savjetniku von Adelungu".

tome poslu Mihanović se koristio, kako kaže, Wilsonovim rječnikom (H. Hayman-Wilson, *Dictionary Sanscrit and English*, Calcutta, 1818.), slijedeći abecedu sanskrta. Na hrvatskom: *Tako, većinom, nudim osnovne riječi koje su zajedničke većini slavenskih narječja (jezika) ili se pak pojavljuju u takozvanom staroslavenskom i ilirskom. Budući da su navedene riječi uglavnom jednostavne i gotovo doslovce istoglasne, učinilo mi se suvišnim raščlanjivati ih etimološki. Etimologiju sanskrta odlično je prikazao Wilson u svome spomenutome rječniku, a etimologiju slavenskoga jezika gosp. Dobrowsky u svojoj općepoznatoj gramatici staroslavenskoga jezika.* Ukratko rečeno, Mihanović se poziva na gramatiku (1822.) Jozefa Dobrovskoga (1791.-1829.) koji je tada naveo 1605, u osnovi srodnih slavenskih riječi koje su srodne sa sanskrtom. "Naš poštovani nestor Dobrowsky u svojoj odličnoj gramatici (na str. 156) navodi kako ukupan broj slavenskih korijena iznosi 1605; indijski gramatičari pretpostavljaju da taj broj za sanskrt iznosi 1700; ja bih zasad pokazao da Slaveni barem deseti dio svojih jezičnih korijena dijele sa sanskrtom." Mihanović dakle, ističe da je najmanje jedna desetina slavenskih riječi u osnovi identična sa sanskrtom. U popisu od 200 riječi, pretežito donosi srodnosti sanskrta s ilirskim (označuje s *Ill.*) (štokavskim) kojemu dodaje kajkavski (s oznakom *Cro.*); na jednome se mjestu poziva na Rječnik Jakova Mikalje. U kratkom uvodu Mihanović navodi što ga je sve potaklo da se prihvati takva posla:

"Keine der gedachten Schriften [koje je predhodno naveo, vidi izvornik] war mir bekannt, als ich das Dewa-Nagari kennen lernte. Dennoch war ich nicht unbefangen. Ein berühmtes Buch, das meine Neugirde auf das Sanskrt (vor fünf Jahren) gelnkt hat, ließ mich an der Wahrheit des Befundes fremder Forscher kaum zweifeln. Nach mancher Störung und Unterbrechung retteten mich Carey's und Wilkins's Sprachlehren aus dem Irrtümern, in die mich P. Paulinos[24] Werke verleitet hatten.

[24] Pod tim se imenom krije zapravo gradišćanski Hrvat Ivan Filipa Vezdina (1748.-1806.) koji bio poznat pod redovničkim imenom Paulinus a Bartholomaeo. On je napisao prvu sanskrtsku gramatiku koja je tiskana u Rimu 1790.: *Sidharum seu grammatica samscrdamica cui accedit dissertatio historico-critica in linguam samscrdamicam vulgo dictam*. O Vezdinu je Vatroslav Jagić (1838.-1928.) zapisao: "[...] Doskora zatim sazna Europa i pobliže o sanskritskom jeziku.

Bei dem Gebrauche jener Grammatiken, und vorzüglich des Wörterbuches von H. Hayman-Wilson (*Dictionary Sanscrt and english*. Calcuta, 1819. L. 1961.) habe ich mir solche Sanskritwörter aufgezeichnet, deren Übereinstimmung mit Slawischen in Laut und Sinn mich augenblicklich überraschte. In der Wahl leitete mich der Grundsatz der indischen Lexicographen (Hayman-Wilson *Dictionary*, Pref. P. XIII.)."[25] U hrvatskom prijevodu: *Nijedan od spomenutih spisa nije mi bio poznat kad sam upoznao pismo deva-nagari. Ipak nisam bio nepristran. Zahvaljujući jednoj znamenitoj knjizi koja je bila pobudila moju znatiželju prema sanskrtu (prije pet godina) gotovo da nisam sumnjao u istinitost pronalazaka stranih istraživača. Nakon ponekih smetnji i prekida izbavile su me gramatike Careya i Wilkinsa iz zabluda u koje sam upao na temelju djela P. Paulinusa. Koristeći spomenute gramatike i prvenstveno rječnik H. Hayman-Wilsona, zabilježio sam sanskrtske riječi čija*

Ime onoga koji napisa prvu sanskritsku gramatiku kao izučen tudjinac, dvostruke je po nas ovdje važnosti i ne samo što je to bila prva od Europejca i za Europejce sastavljena gramatika toga jezika, nego takodjer što ju je napisao naš čovjek, Hrvat rodom iz Austrije, po imenu Ivan Filip Vezdin, učenomu svijetu poznatiji pod redovničkim imenom Paulinus a Batholomaeo. [...] da je Vezdin zbilja pravi Hrvat bio, rodjen u dolnjo-austrijskom selu Hof an der Leitha, to je podpuna istina; zašto u onom selu još i danas [1865., A. J.] živu sami Hrvati, te i danas medju sobom hrvatski govore, a stariji ljudi niti neumiju njemački. Može se dakle za cielo reći, da Vezdinova majka nije ni malo, a otac jedva štogod razumio njemački. Osim toga kaza mi vjerodostojni prijatelj, da i njegova rodbina jošter u onom selu živi, pak i oni su sami korijeniti Hrvati. To sam ovdje zato napomenuo, da se svakomu pravo učini; i nam da bude što je naše." Cit. JAGIĆ, Vatroslav. *Slovjensko jezikoslovlje. Kratak historičko-filologički nacrt*, III. U: *Književnik. Časopis za jezik i poviest hrvatsku i srpsku*, II. Zagreb, 1865., str. 507-509. — Jagićev "vjerodostojni prijatelj" bio je Pavo Žulić (1831.-1922.) također rođen u Hof an der Leitha kao i Vezdin. U Zagrebu je bio profesor kemije od 1859. u Prvoj realci gdje je ostao sve do umirovljenja 1886. kada se je vratio u svoje rodno mjestu među svoje Gradišćance. On je bio jedan od onih profesora koji se je u Hrvatskoj bavio kemijom. Napisao je i prvi učbenik iz kemije: *Obća kemija za male realke* (Zagreb, 1866.) Prvi je uveo hrvatske kemijske nazive; stoga Žulića možemo smatrati utemeljiteljem hrvatskoga kemijskoga nazivlja.

[25] MIHANOVIĆ, A. *Zusammenstellung*, (1823.), str. 342.

me glasovna i sadržajna podudarnost sa slavenskim jezikom odmah iznenadila. Prilikom odabira (riječi) *rukovodio sam se načelom indijskih leksikografa, prema kojemu su u sanskrtu slova R i L; D' i L; J i Y; B i V; Ś i S; M i N; završna viserga (aspiriran glas) ili njezino izostavljanje, te znak za završni nazalni glas ili njegovo izostavljanje, vazda proizvoljni jer među njima nema razlike.*[26] Mihanović dalje govori kako u svom popisu spomenutih riječi donosi većim dijelom one riječi koje su prema korijenu zajedničke slavenskim i staroslavenskim te ilirskim i horvatskim-kajkavskim) riječima. Također govori, budući da su te riječi jednostavne i doslovno se podudaraju, nije ih svrstao prema etimologiji, jer to je ionako načinjeno u Wilsonovu rječniku a za slavenski jezik uopće prema gramatici staroslavenskoga jezika Josefa Dobrowskoga.

III.

Već je spomenuto da je Mihanović bio prvi austrijski konzul u Beogradu,[27] stoga, kao kuriozum, navedimo *Obrazac prisege* koju je Antun Mihanović, kao konzul, morao položiti. Tekst prisege na hrvatskom jeziku glasi:

[26] Na hrvatski prevela Silvija Sladić kojoj se i ovom prilikom zahvaljujem. Napominjem da sam pretisak Mihanovićeva teksta prvi put predočio u Zborniku radova sa znanstvenoga skupa u Klanjcu (7. lipnja 1996.), u: *Antun Mihanović i njegovo doba*, Zagreb, 1996., str. 128-135. — Stoga je vrlo čudno da Jelena Očak ne poznaje taj rad u svojoj knjizi o Mihanoviću, već piše: "U literaturi o Mihanoviću ove su studije [misli i na onu *Die Zigeuner*] samo (povremeno) spominjane, nitko se njima nije posebno bavio. Ne postoji ni jedan jedini prikaz koji bi, makar općenito, opisao o čemu se tu radi. Nijedan ih lingvist ili indolog nije analizirao." OČAK, J. *Antun Mihanović*, (1998.), str. 142. Mislim da autorica nije u pravu, uskratila je čitateljstvu informaciju o mojemu prilogu u spomenutome Zborniku u kojemu sam u pretisku objavio tekst koji je Mihanović objavio 1823. No, autorica je u svojoj knjizi, str. 141, predočila početak Mihanovićeva njemačkoga teksta *"Zusammenstellung von 200 laut und sinnverwandten Wörter des Sanscrites und Slawischen"*, a preuzela ga je iz mog rada u spomenutom Zborniku (1996., str. 129) što nije uopće navela (?).

[27] Bio je konzul i u Smirni, Solunu, Carigradu i Bukureštu; od 1836. do 1858., dakle 22 godine obnašao je dužnost konzula Austrije.

Prisežem Bogom svemogućim i zavjetujem se svojoj čašću i vjernošću da ću biti odan i poslušan presvijetlom i najmoćnijem knezu i gospodaru Ferdinandu Prvom, Božjom milošću caru Austrije, kralju Jeruzalema, Mađarske, Češke, Lombardije i Venecije, Dalmacije, Hrvatske, Slavonije, Galicije, Lombardije, Ilirije, nadvojvodi od Austrije, vojvodi od Lotaringije, Salzburga, Štajerske, Koruške, Kranjske, Gornje i Donje Šlezije, velikom knezu od Transilvanije, markgrofu Moravske, za kneza postavljenom grofu od Habsburga i Tirola, itd. itd., kao svojemu zakonitom suverenu i gospodaru, ali i nasljednicima poteklim od njegovih zavjeta i koljena.

Nakon što me Njegovo carsko i kraljevsko Veličanstvo postavilo za carskoga i kraljevskoga konzula u Beogradu, prisežem da ću milostivo povjerenim konzulatom upravljati svojim najboljim znanjem, savješću i nesalomljivom vjernošću, točno slijediti politiku, diplomaciju i upute Carske i Kraljevske tajne službe, dvora i državnoga ureda kao i Carske i Kraljevske internuncijature u Carigradu, a isto tako u ostalim odnosima točno slijediti naloge Carske i Kraljevske dvorske komore, ostale tekuće poslove držati u tajnosti, o njima nikome ništa priopćavati bez više zapovijedi, te se, kao što dolikuje čovjeku od zakona, ponašati i postupati vjerno, marljivo i zatajno i od svega toga nikada ne skrenuti iz razloga zadovoljstva ili nezadovoljstva, prijateljstva ili neprijateljstva, a ponajmanje poradi obećanja, darova ili poklona. Također prisežem da se ne ću umiješati u bilo kakvo tajno društvo ili vezu, niti u Austriji niti u nekoj drugoj zemlji, ili, ako već jesam umiješan, da ću se toga odmah riješiti i da se ubuduće ni pod kakvim izgovorom više neću upuštati u slične tajne veze.

Tako mi Bog pomogao.[28]

I na kraju, spomenimo da su o Antunu Mihanoviću napisana dva doktorska rada, jedan u Beču drugi u Zagrebu: Friedrich Orter, *Die österreichischen Konsul in Serbien 1836-1842*, disertacija na Bečkom sveuči-

[28] Vidi službeni naputak za konzula u Beogradu u Zborniku: *Antun Mihanović i njegovo doba*, Zagreb 1996., str. 140-147. Spominjem da se arhivska rukopisna građa (razna izvješća), u vezi s Antunom Mihanovićem, nalazi u Bečkom dvorskom i državnom arhivu (Haus-, Hof- und Staatsarchiv, pod signaturom F. 4. K. n. 219, Personalia Mihanović). Tu sam građu 1991. uspio kopirati i dobiti na korištenje. Bilo bi ju danas korisno objaviti. Ako postoji netko od hrvatskih povjesničara kojega to zanima, neka se slobodno javi.

lištu, Wien, 1974.; te Jelena Očak, *Antun Mihanović, pjesnik i gospodarstvenik*, disertacija iz 1994., objavljena u Zagrebu 1996. godine.

Kad se sve to ima na umu što je ovdje rečeno o Antunu Mihanoviću, u prigodi 200. obljetnice njegove *Reči Domovini* (1815.), vjerujem da ga današnji njegovi "domorodci" ne će zaboraviti ni u budućnosti.

IV.
Prilog

Da ne bi i dalje bilo zabune oko Mihanovićeva članka o Ciganima/Romima koji je objavio na njemačkome jeziku u bečkom časopisu *Archiv für Geschichte, Statistik, Litertur und Kunst* (Arhiv za povijest, brojitbu, književnost i umjetnost), br. 113 (petak 19. rujna 1823.), evo ga u hrvatskome prijevodu:

Cigani

Prema prikazu u pariškome listu *Asiatique* (8 primjeraka), na sjednici 29. kolovoza 1822., društvu u Kalkuti predstavljen je kratak pokušaj bojnika I. Staplesa Harriota o *ciganima*. Rasprava je popraćena riječnikom ciganskoga narječja i njegovom usporedbom s hindi jezikom, te s perzijskim i sanskrtom. Autor zastupa mišljenje da su se cigani u Europi prvi put pojavili oko 1400. godine. U Perziji ih zovu *kauly* i nagađa se da su porijeklom iz Kabula. Ista rasa u Indiji se zove *nat*. U Horasanu, u kojemu su cigani vrlo brojni, zovu se *karašmar*. U Perziji se tvrdi da ove skitnice vuku podrijetlo od 4000 glazbenika iz roda *laly*, te ih je iz Indije u Perziju doveo Bahram Gor, čija vladavina pada u peto stoljeće. U Abderbajdžanu cigane bez razlike zovu laly i kauly. A u Balučistanu, na obalama Inda, živi narod koji svojim načinom života sliči ciganima, a zovu ga *lurly*. Očito se pritom radi o iskvarenom obliku riječi laly. U [gradu] Baroda, u Gudžaratu, postoje tri ciganske kaste nazvane *kolati, kandjava* i *nat*. Njima [samima] nepoznata je zemlja odakle su se doselili njihovi preci.

A. pl. Mihanović.[29]

[29] Na hrvatski je tekst prevela Silvija Sladić kojoj se i ovom prigodom zahvaljujem.

Jelka PAVIŠIĆ

Listanje kajkavske poezije Branke Jagić

Stihozbirke: Branka JAGIĆ: *Piesek cajtof*, izd. Zavičajni kulturni krug Konjščina, Konjščina, 1999. g. i *Stijen naravnosti*, izd. Zavičajni kulturni krug Konjščina, Konjščina, 2006.

Nisam sigurna, poštovani čitatelji, da su mnogi od vas čuli za pjesnikinju Branku Jagić, ili čitali njezinu poeziju. Bila je ona jedna samozatajna osoba koja je živjela sa svojom poezijom i za nju, u svojem, može se reći zatvorenom svijetu što se uglavnom svodio na njezin zavičajni krug i grad Veliku Goricu u kojoj je živjela. Njezini izlasci "van" bili su isključivo književne tribine i natjecanja, gdje se pojavljivala sa svojim pjesmama. Iako je izdala šest knjiga pjesama i dobila niz nagrada, svoja postignuća i svoje nagrade nije, u svojoj skromnosti, smatrala nekakvim svojim velikim dostignućem. Bile su one njoj samo radost; radost i svjetlo u njezinim, kako se dade iz pjesama iščitati, prilično sivim i monotonim danima. Zvijezde na tamnom nebu. Nezadovoljna svojim zvanjem ekonomistice, pjesmama je ispunjala prazninu nevoljenoga uredskoga života i izražavala onu pravu sebe – svoju izuzetno senzibilnu pjesničku dušu, prebogatu impresijama stvarnoga i nestvarnoga svijeta koji ju je okružívao. A iza tih se pjesama krije jedna istinska, ne hinjena, poetska inspiracija i jedan zaista veliki talent. Međutim, ljudi danas ne čitaju mnogo, a pogotovo ne poeziju. Tako je i Branka Jagić, kao pjesnikinja, lebdjela negdje u sjenama kulturnoga života u Hrvatskoj.

Rođena je 15. prosinca 1945. godine, u selu Peščeno kod Konjščine, a umrla je 28. srpnja 2015. godine, u Zagrebu, u bolnici. Nakon osnovne škole pohađala je srednju ekonomsku, a zatim i ekonomski fakultet kojega nije završila. Poznajući njezinu životnu priču, pitala sam se, nije li ga ostavila nedovršenim jednostavno zbog gorčine kojim ju je to zvanje ispunjalo, odnosno iz nekog prkosa, valjda jedinoga prkosnoga čina u

svojemu pokornom i beskrajnom strpljivošću ispunjenom životu!? Kako god bilo, njezino je pravo zvanje bilo ono neakademsko – književnost; za njega je zapravo živjela i u njemu je crpila snagu za sve terete svojega života, pomirivši se potpuno sa stihom svoje pjesme: *Življenje je trpljenje... / i, pomiri se z suobu*. No, najveće ju je trpljenje dočekalo na kraju njezinoga života, kada je oboljela od teške bolesti i napustila ovaj svijet, sve trpljenje, i maglene noći, i breme samoće, te izdahnula i odahnula, u svojoj sedamdesetoj godini, 28. srpnja 2015. godine.

Listam njezinu zbirku kajkavske poezije *Pijesek cajtof*, a tek sam malo zahvatila zbirku *Stijen naravnosti*, koja je podijeljena na pjesme na kajkavskom i one na štokavskom govoru. Ostale su zbirke pisane književnim jezikom.

Kajkavske pjesme Branke Jagić pisane su onim specifičnim idiomom zagorskoga kraja, ili još podrobnije, govorom okružja svojega rodnoga sela Peščeno. Kajkavski se hrvatski govori međusobno poprilično razlikuju, pa je tako i ovaj zagorski kojim piše Branka Jagić vrlo specifičan u svome i leksiku i izgovoru, malo teže razumljiv kajkavcima drugih krajeva Hrvatske. Tu je specifičnost Branka umjela izvrsno iskoristiti kako bi na tom, svome zavičajnom govoru izrazila one posebne i samo njoj poznate i svojstvene impresije njezinoga zagorskoga mikrokozmosa. Ovaj je dio opusa Branke Jagić, koja je tridesetak ili više godina proživjela u gradu Velikoj Gorici, neraskidivo vezan za zagorski krajolik, za *muoj brijek, duol i ranicu, muoje sele da ne ostane bez ikoga, za raspucanu zemlju presušenu, za grmađu i drač, za gorice na brijegu, za sijenjavu šumsku, za črnu zemlju... guolu guolcatu črninu,* ali još više *za ižice starinske, za bijeli fijerenđec od tjnkoga platna s hijekljanemi špicami, za potiječec f trave, za nebe vu mlakice, za maloga tiča na vugliču* – za brijeg i dol, za njeno malo, zabačeno selo, za sjenu šume i tu crnu, golu golcatu zemlju, za grmlje i korov, ali i za potočić u travi, za komadić neba u mlakici na putu i najviše za starinske kućice njezinoga djetinjstva, koje će uskoro opustjeti, ali za sada su još uvijek onaj topli, sigurni kutak doma kamo se stalno vraća. No, iz toga stiješnjenoga kutka pjesnikinja vidi, otkriva i ocrtava i najveće životne istine i tajne, sva ona općeljudska proživljavanja koja su esencijalni dio života svakoga ljudskoga bića, ma gdje se njegova egzistencija ostvarivala: to su radosti i nade, očekivanja i ispunjenja, ali i strahovi i neostvarivost, tjeskoba i zarobljenost tegobama života, i traženje izlaza u prostor i svjetlo. I – to je samoća. Samoća, njezina životna pratilja, koja kao njezina sjena korača za njom, sve te duge godine, iz dana u dan, sve do onoga zadnjega dana kada je morala iskusiti onaj najsamotniji trenutak prijelaza u onostrano.

Život je Brankin bio "pijesek cajtof"; pijesak vremena koje protječe neumoljivo i nepovratno, ma koliko se željelo zaustaviti neki trenutak, neki doživljaj, neki isječak vremena, mladosti. Cijeli je njezin opus posvećen tome: zaustaviti trenutak; ne toliko cijeli život, ne toliko sav protek vremena, već upravo jedan trenutak. Onaj najdragocjeniji u njezinom sjećanju i u njezinoj sadašnjosti, koji slika njezin život na bijelom platnu istkanom znojem, onaj koji će neminovno proći. Ali, sve je uzalud, jer Vrijeme je gospodar.

Šumiju cajti v glave
list na vijetru obrača dane
na lice
na bijelek
se pak na črnek
i tak furt
sega jada tvega
sega jada mega
list vrti
kak cajt veli,

kažu stihovi iz pjesme **List na vijetru**.

"Kak cajt veli", tako život teče i, htjela – ne htjela, odvaja ju sve dalje od onih trenutaka i mjesta u kojima se još osjećala sigurnom i zaštićenom, te ju gura u vrtlog života za kojega ona, poezijom opijena, nije bila spremna, ti **Cajti koprivnjaki (2)**:

cajti vu koprive zarasli
koprive se s cajti zleznule i rezrasle
se skup zločeste korejnje pušča
cvetejou zeleni zelene nigdine.

U Brankinim je pjesmama vrlo izražen taj kontrast između čežnje za rodnim krajem i – nečega što ne bismo očekivali nakon toliko izražene boli zbog toga što ga je morala napustiti – njegovog mračnog, deprimirajućeg, u maglu i korov zaraslog obzora. Upravo je začuđujuće koliko ima mraka, pustoši, izgubljenosti i samotnosti u njezinim pjesmama posvećenima svom rodnom kraju, kojemu se neprekidno vraća, i stvarno, i pjesnički. Kao da je vezana za njega sudbinski, čak nakon tridesetak godina kako je odselila iz svoga sela u grad gdje živi i radi. Ponekad imam dojam da nije ni svjesna svoje vezanosti, skoro bih rekla, zarobljenosti. Pritom se pitam, je li bila svjesna da opisuje najdublju dramu svojega bića, dok je pisala pjesmu, koja, doduše, nije uvrštena u ovu zbirku, ali koja me se posebno dojmila, te ju moram spomenuti, a to je pjesma **Droteni prstenec**:

Ograja zafremala dvorišče
kak dečke dekle.
Zaprstenuvane dvorišče do smrti
nemre pobeči z ograje,
zadrotane čkomi, v nuoči same.
Kak vu črne tinte dvorišče je ftopljene...
dvorišče gledi vun...
Morti me jenoga dana drotena ograja
sama pusti vun
ili... se raspustiju njeni prsti...
same nade, same nade...

Branka je u dvorištu. A ono je žicom ograđeno. I ne može van. Ali, istovremeno, ona je i *zaprstenuvana*, zaručena s tim dvorištem i, koliko želi izaći gledajući preko ograde, toliko se i boji onoga što je vani, u slobodi. Zato rješenje prepušta sudbini: *Morti me jenoga dana drotena ograja sama pusti vun...* A to "vani" je, kao i uvijek, nepoznato, i budi u njoj strah.

Bojiim se ljudi
kat po vulice
prema mene ideju

i vu me glediju...
a vulice sejene
i kaj ja
nepoznateji ljudi
se bojim...
(A vulice sejene)

Kad se potrudimo da proniknemo u bit poezije Branke Jagić, da potanko razložimo elemente njezine poetike i otkrijemo nit koja njezino biće veže sa njezinom poezijom, onda ćemo lako zaključili kako i ona ide stazom kojim je išao cijeli niz naših pjesnika i drugih umjetnika, koji su ostavljali svoj rodni kraj odlazeći za boljim životom, ali koji se nisu snašli u tim novim sredinama, koji su se pogubili po ulicama gradova, domaćih i stranih, razboljeli u sobama bez pogleda, uvenuli od suhoće neprihvaćenosti. Ova mi konstatacija zvuči malo patetično, i već čuveno, ali kad sam ju htjela izbrisati, shvatila sam da bih izbrisala jedan nezaobilazan i istinit dio sudbine naših umjetnika. Taj raskorak između težnje i zbilje, između *gordih jablanova i olovnih i teških snova* što ih oblaci snivaju (A. G. Matoš: "Jesenje veče") slamao je njihove osjetljive, naivne duše. Kao i Brankinu. Neka mi budu dopuštene ove preuzetne usporedbe, jer su ovdje samo zato da bi naglasile taj put boli kojim je i Branka prošla, na svoj način, i jer se i ona našla *uhapšena u svojoj magli, zakopčana u svojem mraku* (Tin Ujević: "Kolajna II.") i unatoč tome od prvog do zadnjega svojega daha *naglila je svojoj zvijezdi*. Je li ju našla? Teško je reći. Bolje je reći – tražila ju je, a to je mnogo. Tražila ju je *poutem praznem i prašnjavem*, kroz *glibuoki mrak* i *meglu jesejnjsku* i *čez mali obloučec* kroz koji *sounce se nalukava*. Jer – nit joj je bilo za ostati, niti za otići. A – moralo se, jer život ide dalje, nije sentimentalan, ne obazire se natrag. Treba ići za školom, za napredovanjem u struci, za novcem koji znači kruh. To shvaćaju svi – osim pjesnika. A tu je sreću, ili nesreću, imala i Branka: da joj je sudbina bila da bude pjesnik. Privikavala se cijeli život na radni odnos, kolektiv, knjige s brojkama, međutim taj dio života nikada nije ušao u nju. Ona je bila stalno izvan njega, i on nikada nije postao njezin dom. Zato se stalno vraćala, i stvarno i metaforički, u onaj dom u rodnom kraju za koji je tako silno željela vjerovati da joj još uvijek znači toplinu i

zaštićenost. No, morala je shvatiti da ni taj njezin rodni kraj više nije njezin dom. On je to prestao biti sa zadnjim danima njezinoga djetinjstva. Čim je zakoračila u odraslost, čim je spoznala *spoznavanje*, morala je shvatiti da više ne spada onamo, kako kaže njezina pjesma **Spoznavajnje**:

matere i ocu ja tak jena jedina
jedincata...
ounda i sebe jena
(navek sebe sama)
a vezda...
od sake moje f časou zrojene zamisli
kak da sem nuova
spremejnjena
i drugačka postala...
na pout krouga devena sem...
al če me ve i kulike got ima
ovdašnja oundašnja vendašnja
same kroužim
kroužim kak navijena po nekakve niti jene
jedine
tejnke tejnke
dek se ne rescujnja
vu spoucane lasje cajtof
i bez glasa čkomeč ne poukne...

I, ako netko misli da je pjesnikinja bila iskorijenjena iz svojega kraja zato što je otišla – to nije potpuna istina. I da je ostala, ona bi i tamo bila otuđena, Jer, jednostavno je postala i bila drukčija: vidjela je, i osjećala, i shvaćala, i promišljala drukčije nego njezina sredina. Nitko otada nije više mogao razumjeti njezin govor, pitanja i osjećaje. I ona ostaje sama. A to nije bilo lako priznati sebi. Zato kaže u istoj pjesmi:

el su mi rouke gore
el bijelou krpu iščeju...
kak smržnjeni mi poglet prestrašen ostal je sam

il razme il same čkomi...

Ona traži bijeli barjak predaje. Nerazumijevanje postaje preteško.

Branka je svjesna toga da više ne spada u ovaj kraj. Svjesna je da je jaz sve veći, i teret, iako još uvijek drag, sve teži. Da bi nekako opstala, ona si to mora priznati. I, kad je dovoljno hrabra, ona si priznaje, kao u pjesmi **Teret brige**:

muoj brijek, duol i ranica
se to kak da mi se na pleča
naprtile,
nakozlile i navlijekle
i sat, nek ja to se nesim...
i kam da sat nesem
svuoj brijek, duol i ranicu,
kat nikam stijem ne morem;
preteške i prevelike je za me
i jedine v misel se mi stane
i same misel nesiti to se more...

Samo u mislima, samo u svojoj maštи još može nositi taj teret nužnosti napuštanja jednoga načina života koji je nekad bio njezina jedina stvarnost, ali sada to više nije, a ujedno i tu vezanost za njega, koja se čini neraskidivom.

Čudna je i čak teško shvatljiva ta neraskidivost veza za terete vlastite duše. Zašto se ne otrgnuti? Zašto ne otići u realnost? Zašto konačno, jednom, ne napustiti ono što se, kad – tad, napustiti mora? Ako je sve teško i sumračno i megleno, kao u pjesmi **V mojem selu**:

sikout mrak
nuočni mrak
glibuoki mrak
cuckove lajajnje
nee mrak prebudile
sele i dalje čkomi
spi
se slijepe spi

kak po noči
tak po danu
mrak vu duša
kopa ranu...
zemlja kaštiiiga
več pod nofte se zavlijekla
i kak črna parta
nat selem trak prevlijekla.

Zašto radije ostaviti dušu, skoro se može reći, zakopati ju u toj "zemlji kaštiiigi", u magli, mraku šume, gluhoći pustoga kraja? Kakve su to spone tako jake? Kakav je to strah od – ostaviti i otići? Ne može se na to danas dati odgovor, pogotovo ne sada kad nam sama autorica to više ne može kazati. Ali, čini mi se da su ti lanci vezanosti ujedno i lanci ljubavi, one prve ljubavi koja se nikad ne zaboravlja, onoga vremena kad se njezina duša, danas već tako opterećena, još tkala i oblikovala. A tkale su ju upravo te slike: male hižice sigurnosti, puteljci koji vode u sumrak šume, i te grude natopljene *z rosu touge / a ljudi oči vu tem vmivaju / i tou rosu pijeju*. Ova je stvarnost neraskidivo utkana u pjesnikinju dušu još u onim danima kad nije bilo nikakvoga drugog svijeta. Samo taj. I zato je neiskorjenjiv.

Ima u tom svijetu i svjetla, veselog cvrkuta ptica i radosnih trenutaka posebnih dana. Ali, tek tu i tamo; tek u kapljama dobivamo malo sunca i tragove sjetne radosti, kao u pjesmi: **Nebe vu mlakice**:

poslije dežđa
jarke sounce presvijetlile
na poutu selskem
mlakica vode blešči
kak da v nebe
špiglec gledi...
kak da nebe vu se mami
tak gouta to mirne nebeske oke...
i vu male mlakice koupa se nebe velike.

Malo radosti u pjesmi **Mali tič**:

na vuglič sel
mali tič
pripovijeda i pripovijeda
čurlič-čurlič-čurlič...
na mestu
otskoči
poskoči
i opet na iste meste doskoči...
mali tič veliki krič
čurlič-čurlič, čurlič-čurlić...

Također, jedan od doživljaja koji se svakome duboko uvuče u dušu, i sjećanje na njega grije nas cijeli život, doživljaj je blagdana, svečanoga dana, kada je u kući sve na svome mjestu, bijeli stolnjak na stolu, bogati ručak, i radosno zajedništvo. Takav se trenutak zadržao u Brankinoj pjesmi **Vuzem na stuolu**:

na slikice jene
kraj stezice za grmem
mali zajček sedi
na druge
z puol lupine jajca
kak žouta grudica pahulje mefke
čuček gledi
tak dalje
Isus s pastirsku boutu (štapom)
i tri ovčice ž njim...
vuzem je na stuolu.

Iako je, kao što sam kazala takvih trenutaka malo u Brankinim pjesmama, a teško da bih mogla pronaći još koji osim ovih koje sam spomenula, *i več ni smejati nema se / i ne more se nišče* ("Moje sele čkomi"), ipak su i oni tu, na drugoj strani vage, da možda ne bi baš sasvim prevagnula samotnost, zebnja, zamagljeni pogled. Jer, mora zaista biti teško održati dušu živom u polumraku, magli koja zastire obzor i gluhoj samoći. I u "nigdini".

Ova riječ – "nigdina" – koja se najvjerojatnije nalazi samo u Brankinoj poeziji i zasigurno je njezina novokovanica, mislim da je najteža i najtragičnija riječ Brankine kajkavske poezije. Ona upravo zaprepašćuje čitatelja svojom dubokom izgubljenošću, nekim bolnim beznađem i udaljenošću pjesnikinje od sebe same. Spomenuta je već u pjesmi **Cajti koprivnjaki (2)**: *cajti vu koprive zarasli / koprive se s cajti zleznule i rezrasle / se skup zločeste korejnje pušča / cvetejou zeleni zelene n i g d i n e*. Pjesnikinja ju ponavlja, doživljava, vidi... u još jednoj svojoj pjesmi: **Moučna sjma** (Mučni san):

drač i koupina
iža bez imena
i,
kak vremenu dati spomena?
otpiram vrata
bok mama
bok tata
ni riječi nigde
sikout praznina
strese me nigdina...
vekerica mi je zazvonila
vezda me spasila
sejnjala sam
lice ničega...

I kad bi već čitatelj pomislio kako je poezija Branke Jagić poezija izgubljenosti i nenalaženja sebe igdje, poezija odcijepljenosti od sebe same, nemogućnosti da se priključi životu i da u njemu nađe smisao, poezija tuge "u koprive zarasloga vremena", onda ga pjesnikinja najednom razuvjeri stihovima kojima pomiruje u sebi te dvije obale i prihvaća svoje korijene, zavoli ih i pomiruje se sa životom, takvim kakav jest, i kaže:

branim te branim blate
pri srcu si mi
pak mi je zate

i od tebe jesem
i od tebe nijesem
pak i kat te špuotam blate
zate dajem rouku...
a ti duša blatna druobna...
poglej se
kakof si de jesi
tu si tu vu svem
zelenem cvetnem raju...
(Zagorje moje)

Eh, tako je to: "Pjesnici su čuđenje u svijetu / oni idu zemljom i njihove oči / velike i nijeme rastu pored stvari..." (A. B. Šimić: "Pjesnici"). Kao što oni drže duh svijeta svojim čuđenjem, tako su često i oni sami čuđenje nama, te nas provociraju za nova promišljanja o njihovim stihovima. Pjesnici vide svijet na svoj način, često nerazumljiv nama smrtnicima. Tko će razumjeti ovaj podijeljeni svijet u Brankinoj duši? Njegovu *nuoč* i njegovo *sounce*? I – što je u njemu noć, a što je sunce? *Branim te blato, pri srcu si mi*, to blato *u koje škornje vlijezeju*, u kojem koraci ugreznu i ono im ne da dalje, tu zemlju koja *več pod nofte se zavlijekla; zemlja zemlja... / se sfutrala i spitala bou / a na kraju / i vas pojiela bou*. Nju brani. Pri srcu joj je. Ima ju rada. Tu zemlju. Svemir svoga djetinjstva.

***

Poznavala sam Branku više godina. Nismo se puno družile, ali kad bismo se susrele, bili su to iskreni i topli razgovori, i ja sam se upravo čudila, kako je bila spremna otvoriti mi dušu iskreno, i pustiti me u svoju intimu. Govorila mi je o svojim mukama iz kojih ne može van. Nastojala sam ju ohrabriti, potaknuti da iskorači u svoj, u vlastiti svijet, onaj koji je zaista njezin, da odabere svoj put, kojega je tražila u svim svojim dugogodišnjim lutanjima, koji će ju zaista odvesti u prostore u kojima će slobodno disati. Ali, nekako – nije išlo: nije u sebi nalazila dovoljno slobode i hrabrosti da se vine u te donekle nepoznate prostore, jer "treba znati dihati", rekla je u svojoj pjesmi pod istim naslovom: **Treba znati dihati**:

...za gore se održati
treba znati dihati.
A negda se i ne more dihati.
Ne da nesme, velim, ne more,
jer, redeši zrak je gore
i, uonda,
vu te jagme i tem gladu,
za tou malejnkost zraka,
si kak ribe ziješeju
i, počne hajka bez glasa;
saki bi do sveega spasa...

Koliko je težila za slobodom, toliko je se i bojala. Njezinu preosjetljivu i krhku dušu plašile su "visine", onog neupoznatog prostora potpune oslobođenosti od spona prošlosti, a i tadašnjih okolnosti, koje su bile grube, a ona, tanka, osjećala se preslabom da bi im se suprotstavila. I tako, nije nikad prerezala konce sputanosti u prošlosti, sadašnjosti, u onom što se želi, a ne smije se, u onom što se mora, a ne može se, ali samo zna da se mora.

Kak je tak je
tak je – kak je,
kaže u svojoj pjesmi **Kak je tak je**.

Ideš kam nečeš
nejdeš kam očeš.
Neznaš el moreš,
al znaš da muoraš...
Kak je tak je
tak je – kak je,
zaključuje umorna od života, borbe i spoznaje svoje nemoći, možda i ne misleći da je upravo u toj pjesmi izrazila jednu veliku životnu istinu – neminovnosti.

Branka, koja se protiv životnih teškoća borila samo riječima, nekolicinu je pjesama posvetila upravo njima. One su, osim toga, bile za nju i luč koja joj je cijeli život svijetlila kroz sumrakom obavijen život. Birala

ih je pomno, izvlačila iz prošlosti i zaborava i moglo bi se reći da je svaka njezina riječ jedna osebujna slika. Jer

riječi nijesu same kinč
i cifrajnje
ni pijesek vu oči zahitajnje... (**Riječi**)

I ne dijele se samo tako, *kat se nema neke druge dati..., riječi su najvrednеše*, njima se izražava srce, i duša, i misao, i stav; one čuvaju zemlju na kojoj su nikle.

Riječi,
kak da sou z vouze pobegle
pak, naj sat svijetiju
kak goreči plameni
srca i duše, govori u pjesmi **Riječ domača**.
Dost je bile kmični danof.
Naj se ove sounce,
kaj je ogrele
brega i močvare,
ne skrije
za nekakof oblak,
bile se zapada, bile z istoka.
Sejene,
oblak je oblak...
a sounce,
če i slabe ak je,
se nasmiieeje,
riječ domača ipak griieeje.

Riječ domača – ne ni ona s istoka, ni ona sa zapada, nego samo ova naša. Samo ona grije, kaže Branka u ovim stihovima. Međutim, jasno je, ako ih čitamo pozorno, a kako bismo drukčije, da ti stihovi nisu napisani samo radi ove "tople", sentimentalne poruke; oni izražavaju i jedan puno ozbiljniji stav, kojega se naoko dotiču samo usput, ali su zapravo vrlo jasni: oni su opomena i prosvjed protiv navale tuđica u naš jezik, koje su se u njega nekad nametale s istoka zbog političkih razloga, a danas se

nameću sa zapada, zbog pomodarstva, ali i zbog velikoga nemara naših govornika. Domaća riječ, dakle, za pjesnikinju nije samo jedan sentimentom obavijeni izraz, već i brana stranim utjecajima koji nas mogu, i preko jezika, pregaziti. Vlastitu riječ ona vidi kao gorući plamen koji rasvjetljuje mračne dane. I sada, kad nas je konačno "ogrijala", ne smijemo dopustiti da ju zakrije bilo koji oblak; sada više nema izgovora.

***

Kad smo se već dotakli riječi, mora se ipak reći da se u pjesmama Branke Jagić primjećuje izvjesna štokavizacija govora, no zaista u rijetkim primjerima, tako da se zapravo i ne može govoriti o nekakvoj zamjetnoj štokavizaciji. Branka je, zapravo, tu i tamo pribjegla nekoj štokavskoj riječi koju bi kakjavizirala, u nedostatku primjerenoga kajkavskog izražaja. Ponekad se je i mogla naći zamjena za neku takvu riječ koja se u čistom kajkavskom govoru nije nikad rabila. Takvi su, na primjer, izrazi: *ipak*, koju bi trebalo zamijeniti izrazom *se jene*. Ili: *bile se zapada, bile z istoka*, što je trebalo reći kajkavskom frazom *če ze zapada, če z istoka*. Zatim: *oluovna* nebesa – nisam nikad čula da se u kajkavskom rabio izraz *olovni*; u ovom bi se smislu kazalo ili *oblačna nebesa, črna nebesa* i sl. Također je često rabila palatale *lj* i *nj*, koje kajkavski uopće ne poznaje, *te jat, ije*. Pretpostavljam da je njemu pribjegla zato da se određene riječi ne bi mogle shvatiti kao ekavske, kao npr. *riječ*, koja se izgovara slično kao *reč*, ali sa zatvorenim *e*, ili *nije* i *nijesu*, gdje opet u izgovoru ne stoji *ije*, nego zatvoreno *e*, za što postoji poseban font. Ali, malotko se služi tim fontom, pa mislim da bi bila bliže autentičnom izgovoru da ih je pisala kao *rieč* i *niesu*. Isto je s riječima *brijek, bijelo, snijek, sviječa* i dr. Nalazimo zatim riječ *njiva*, koja je definitivno prihvaćena u novije doba pod utjecajem štokavskoga, a koju se može zamijeniti riječju *ledina*, s naglaskom na srednjem slogu. Osim toga, Branka na nekoliko mjesta rabi lijepu staru zagorsku riječ *makota*, koja ima isto ili vrlo slično značenje, a u svakom slučaju može bez nejasnoća zamijeniti *njivu*. Zatim bilježi *kojnj, lajajnje, peljati, odbrojavajnje, zležavajnje, ž njim, žmulj, melin melje* itd., gdje palatali *lj* i *nj* nikako nisu izvorni. Ovo su neke zamjerke njezinomu kajkavskomu pismu i šteta je što se njime nije više pozabavila, pa da taj njezin govor u potpunosti odiše nepomućenom čistoćom nestajućega govora njezinoga Peščena. Istina je da neke od tih riječi današnji govornici više niti ne prepoznaju kao štokavizirane, pa ih upravo tako i izgovaraju kako ih je Branka zapisala, no, one definitivno nisu autentične. No, mora se reći da se takvih propusta ne nalazi mnogo u njezinoj poeziji, ali bi bilo bolje da ih nema uopće. Jer, sve se misli mogu izraziti i kajkavskim riječima; mora biti tako, budući da se njima kajkavci služe stoljećima (bilo bi danas iznimaka kad bi se htjelo govoriti o nekim suvremenim dostignućima za koje nijedan dijalekt u prošlim stoljećima nije mogao imati rječnik), samo treba dosta duboko kopati. Nasuprot tome, njezine su kajkavske pjesme jedna riznica kajkavskih riječi od kojih su mnoge danas već potpuno zaboravljene, a Branka ih je, kao i mnogi drugi dijalektalni pisci, sačuvala od zaborava. Vrlo je marljivo stvorila u svojim knjigama i mali rječnik što tumači one riječi koje ona rabi u svojim pjesmama. Uostalom, sigurno se ne bi upustila u ovu avanturu da nije smatrala da na svome dijalektu može izraziti sve što želi. To, uostalom i potvrđuje u svojoj pjesmi **Riječ domača**:

sega ima vu tem našem govuoru...
za pripovest od srca...
presušne žeje življenja...
a ounda opet
kak vračtve – riječ domača...

Riječi su njezina vrata *van*. One su njezin udah i izdah, one su njezina životna priča. Zato ih nije ih sputavala ničim; nema rime, nema interpunkcije, nema velikih početnih slova. Započinju bez početka i završavaju bez kraja. Jer – tko može kome reći gdje je početak misli, a gdje je njezin kraj!? I, tko može završiti jedan pjesnički doživljaj!

Riječ je bila onaj lijek kojim je Branka liječila svoju dušu; ona joj je bila jedina radost u samotnim večerima, i konačni put u vječnu slobodu.

Josip BAČIĆ – SAVSKI

Shvaćanje

Dobro djelo i molitva

Spasonosno ljubiti je Stvoriteljstvo –
trajanjem kititi nade dobrim
željama.
Pripravljenost na mir zalijevati
suzama – radosnicama.

Nasmijati se prolaznosti grubih
događaja, kroječih neku "sudbinu"
po samo "čovjekovu" uvjerenju...
A iznad svega vječni je Sudac što
grli željne svojim blagoslovom.

Vjera u njega – savlađuje nevjeru
o prolaznosti ovoga svijeta...
Kada te svetinje ne bi imali progonjeni...
od "ljudi" bez odgoja i osjećaja – ne bi
znali da samo dobro djelo i molitva –

NEBO I ZEMLJU SPAJA.

Sve prođe

Za neko vrijeme digoše se maglice
i opet polako spuštaju – na uzavrelu
stvarnost.
Ništa se nije vidjelo, samo osjećaji su
jašili po strmim putovima uzdisaja.

Želje se izljubiše sa zaboravima trajanja –
tiha nada razgalila svoje mlado
tijelo na pijedestalu ljubavi – šmrca.

Sve – opet će zasjati, kada se dozorjela
starost bude zalijevala svojim najljepšim
uspomenama...

Sve – kao u kamen uklesano; slapovi
smijeha – pogledi – grcaji – doživljenih
krajolika u njedrima toplih okruglina
u srcima nedoživljenih visina...

Eh! Prođe sve – kratko – gorko – slatko...

Duša diše – srce kuca – um raslaže
sjećanja u tomove doživljaja.

Vinkovci, 16. XI. 2006.

Noćni mir

Ne samo zbog ljepote – opjevam te
od glave do pete – moja lijepa draga...

i bez rime kadgod – postavim te
naopako – u svijetu što žuri...

U pitanju nisu samo osjećaji – radi se
o ljubavi okićenom biserima.

Izduženom rukom pokraj tebe sretan
razumijem – shvaćam te...

Upravo zbog svega zadržim svoj bas
da ne preglasim tvoj visoki glas!

Već jutarnjom košarom problema
poljepšamo svoj svakojako-krivudavi dan.

Pa to nas drži (još) zajedno – djelimo si
brige – pjesmom – cvijećem i molitvom.

Sve to i nije zbog naših "bračnih teorema" –
nego svjetsko-nenasitljivih sistema...

sve više umjesto ljubav i slogu –
uzrokuju – šire bolesni nemir
čovjeka – po Bogu.

Svaki dan

Svakodnevni boj sa svojim
subjektom i objektom –
važem od jutra do mraka...

zbog svoga i drugoga – što me
okružuje – vidi i ne vidi se –
čuje – i ne čuje – napada moju
svakdašnju molitvu...

Odvodi mi misli na sve strane –
a bez svete moje bogomdane
objektivnosti –
bih se izgubio – kada ne bih
najprije svetinju – ljubio.

Isusov mač*

Strah me nije svijeta – gubi smisao života...
Začuđuje! – sve brža brzina s nebrojeno
kombinacija – "što brže – to bolje" –
ruši – umjesto gradi svoj mirniji dom...

Razmišljam o Isusu – zašto je došao na zemlju...
a svijet ga nije poslušao – srlja u vražje
bogastvo – srca bez duše – srca bez uma
svijeta – što gubi se u željama ugođaja –

ne uviđajući da sve njegove svjetske
kombinacije od danas na sutra sve više i brže
siječe vlastiti mač svetopisamskih riječi
bez u Boga odanoga vjerovanja – u ništavilo.

*Sveto pismo: Mt 10, 34

Bez straha

Bojim se da ne padnem u dubinu
"čiste poezije" - nabrojim sve
toponime i hidronime – a zaboravim
na – ono – što očekujem na putu –
naprijed...
Možda je to samo znatiželja – ali ne
vjerujem u njezinu jačinu.

Vjerujem u visinu što svojom
nedokučivošću crta tragove u svijesti
bogobojazna čovjeka.
Vječnost – jača je od straha za ovim
izživljenim svijetom – što lomi se
razočaran kad ne uspije
sagraditi nešto što vječno traje.

Shvaćanje

Što je još važno, kada se govori
o životu rascvjetanog kaktusa –
ima, pet bijelo-rumenkastih
cvjetova...
u mome pogledu cvjeta sva okolina
trenutcima uvjerenja...

kako sve prirodno diže svoje najbolje,
tako i ja dižem svoje ruke –
Najboljemu i šapćem:
Hvala, Bože za tvoje darove! Pune
neizrecive snage za životom
i umiranjem u tvojoj savršenosti –
vječnosti.

Kolebanju nema mjesta – što je još
sposobno i nije, kad se radi o sreći
što mi je dana da doživim taj, i svaki –
Božji ugođaj!

Sve ostale zemne stvari, jesu – ono
što mora doživjeti svoj –
POČETAK – TRAJANJE – KRAJ.

Mladen JURČIĆ

Posljednja pjesma i ja

Šećemo

Jesenjem zlatnim umiranjem srca
sami šećemo posljednja pjesma i ja.
Tiho koračamo jedno uz drugo,
duboko potreseni opadanjem duša
s visokih, čuvstvenih stabala.

Neprimjetni,
odavno nepotrebni,
zaludno plodni
posljednje osjećajno godišnje doba
u magloviti ispraćamo,
krajnje nesigurni
još preostali život...

Smetenost

Zbunjen u knjižari
listam suvremena,
krasno opremljena
nagrađivana djela,
knjigu za knjigom, deset, dvadeset,
zbunjen prazan.
Što je to sa mnom?
Ista uporna misao:
ništa, baš ništa od toga nije ono
što bi *doista* trebalo napisati.

Zima

Iz samotno snježnih šuma
ono najdublje moje
što nikad nisam upoznao,
poput tamnoga vuka
bijelu, daleku prelazi čistinu.

Letimičan pogled i već nestaje
u odviše čisto odmaknuto
poput slobodne zvijeri zamiče
u nedostižno,
u ono za što sam i bio tu.

Nevolja

Nevolja je u tome
da u svom "najboljemu svjetlu"
nisam ništa drugo
do neiskazivi osjećaj
čeznuća za nestvarnim,
nijemost najnježnijih uvida,
samotna beskorisnost,
začudno ljubavnih trenutaka...

Volio sam te

Volio sam te – zato se još rađaju
istinske ljubavi u svijetu,
zato još postoje
valovi, čistine i jutarnje zlato,
zato još posvuda nije noć,
zato tako uzbuđuju
samotni putovi kroz duboke šume.

Volio sam te – valjda zato
ne osjećam godine.
U običnom parku uhvativši
tajnu bit bistroga dana
postadosmo vječni, uvidjesmo:
nema samoće – samo srca.
Zauvijek ostat ćemo
svjetlost nad parkovima.

Kraljeva Sutjeska

O Kraljeva Sutjesko, dolino kraljeva,
dolino suza što Trstionicu bistriš,
utišaj nebo i zemlju Kraljice Katarine
franjevačkim vapajem: Pax et bonus.

O Kraljeva Sutjesko, dolino kraljeva,
čuvaj moć i snagu Kotromanića;
trebat će se ponovo ustati ko guje
i svima koji u dolini žive jamčiti slobodu.

O Kraljeva Sutjesko, dolino kraljeva,
pozovi rasutu djecu svoju
da dođu Ivanu Krstitelju
da im on kaže da je Križ jedino spasenje.

O Kraljeva Sutjesko, dolino kraljeva,
znaj da su tvoji ljudi odabrani
da obrane zidine grada Bobovca
te s vrha Zagrebu jave: mi se ne predajemo.

O Kraljeva Sutjesko, dolino kraljeva,
kad se zaželimo knjiga i velikih misli
mi ćemo doći u samostan na Misu
i moliti za Kraljevu Sutjesku; neka nas čuva Bog i Hrvati!

***

Kraljeva Sutjeska nije samo dolina ljubavi, ona je iznad, ona je nebeska.
Tko jednom nogom stupi, pogleda lice ljudi, odluči ostati zauvijek.
Nema tu mržnje ni osvete, tu je život za vijeke.
Tu je mir i dobro!

Pjesme majci i djeci

Djeco moja

Tek kad mi duša po svemiru krene,
s pogledom na zvijezde sjetite se mene.
Ja ću samo biti uzlet iz svog gnijezda
s tisuću i jednim vjetrom letjeti.
Moja će duša na svakom cvijetu u kapi rose blistati.
Ja ću biti blaga kiša koja osvježava,
bit ću i bjelina snijega, kad sunce povlači sjenke s brijega.
Nemojte pokraj mog groba suze liti, ja ne ću tamo biti.
Bit ću u svakoj pjesmi zato ne želim vaše suze,
slušajte moju riječ kad budem u grobu.
Nemojte uzimati život cvijeću, ja to ne ću.
Neka ono živi, zapalite svijeću na moj grob sivi.
I molite se Bogu za sve mrtve, jer svi mrtvi
bili su na neki način životu žrtve.
Svaki je nosio svoj križ kroz ovu suznu dolinu
zato vas molim za mir i tišinu.

Hvala ti majko

Hvala ti majko za tvoje neprospavane noći,
dok si slutila bol porođajne moći.
Osluškivala si neprestano u sebi život moj,
dok se nisam pretvorila u osobni pečat tvoj.
U meni je ostala tvoja krv, tvoja sjena,
kad moram plakati ne ću da mi suze kanu.
Kad već moram plakati ne dam da to drugi vide,
ne dam nikom da mi srce takne, život mora dalje.
Neka ide kako ide, majko riječ tvoja od mene se ne odvaja,
da čovjek u trenutcima trpljenja stoji na vratima raja.
Sa bljeskom sunca svakog dana život umire i rađa se.
Kad sam se rodila bio je kraj zime,
možda su zato i meni zime mile,
jer u mojim stihovima tužna slova kao ljute mećave cvile.
Čovječe ako listaš knjigu života mog,
u njoj ćeš naći patnju, muku i želju za prijateljsku ruku.
Kroz život pratile me nepravde kao munje ljute,
ali ponekad za pjesmu blaga mi se nježnost vrati,
koju sam kao pjesnik dužna otpjevati.

Ostadoh lebdjeti

Pandorina kutija

Stvoritelj
moga svijeta
obdario ga
mnogim
darovima;

nespretno je
netko
otvorio
Pandorinu kutiju,
moj svijet
unesrećio.

Urušavanje

Polako
Ne shvaćajući
Gradili smo
Vlastitu
Kulu babilonsku.

Želeći se
Približiti visinama
Počesmo se
Sigurno
Raspadati iznutra.

U međusobnom nerazumijevanju
Urušismo se
Do temelja.

Vidokrug

Stojim kraj prozora
krećem se
polako
uzbuđeno
prema unutrašnjosti svijeta.

Zamućeni pogledi
i necjelovite misli
protežu se
uzduž
i poprijeko
moga vidokruga.

Ostadoh lebdjeti

Ostadoh lebdjeti
u izgubljenom prostoru
negdje između
mogućeg sna
i neželjene jave,

nigdje posve sigurna.

Utrka

Dani mog života
utrku vode
koji će prije
pobjeći od mene.

Loveći ih
u pesimizam bacim se
da se odmorim
od trčanja.

Omamljeni zrak

Suzdržani jecaj
nečujno je odjekivao
po svemu prostoru.
Kroz prigušeni smijeh
okrutno je odzvanjala
bezobzirnost
zraka
omamljenog opijumom
što je bezbrižno lebdio
oglušujući se
o stvarnost.

Umirem na putu

Obukli me
U Trojanskoga konja –

Izdati ne mogu,
Prevariti ne ću.

Umirem na putu
(sabotirajući zadatak
za spasenje
moje mete).

Razapela sam svoje tijelo

Razapela sam tijelo svoje
ko duh da lebdim
da budem slobodna.
Zakoračila sam
u drugu stvarnost
bez granica.

Tijelo moje rastrgala je bol,
slatka bol
koja vodi k cilju.
Nad Kalvarijom mojom
zasjalo je Sunce

Tko će izdržati

Kada dođu olujni vjetrovi
čija će se kućica
održati,

kada dođe mrak
tko se ne će bojati,

kada neizdrživo bude
tko će ustrajati,

kada ljubavi nestane
tko će uporno voljeti,

kada kraj
ovakvoga svijeta dođe
tko će izdržati.

Tri mudraca

Trojicu ljudi
u prolazu vidjeh
kako nose darove
čovječanstvu
za rođendan.

Trojica s darovima
zahvaljivahu
što se svijetu
rodio spas,
pokloniše se
u ime sviju nas.

Mato NEDIĆ

Najmanji od najmanjih

Put

Kada bih se sutra
našao u društvu
Svetoga Franje,
pitao bih ga
za svete rane
i one dane
kada je Hrvatskom hodio,
je li brodio
riječju
u pravcu spasenja
još neporobljene Bosne
koja će postati
utvrdom,
usprkos zlu,
neosvojivom.

Riječ bi se sigurno
moćna izvila
iz Franjinih grudi:
"Znaj, sine,
da nigdje nema
onakvih ljudi
kakvi Bosnu (premda posnu)
krase
jer oni,
prepoznavši siromaštvo
kao način življenja,
mojima postadoše,
vjeru sačuvaše
i nađoše
do Krista
put."

Sveti mi Franjo pokaza svoje oči

Jutros
u cvjetnoj čaški
vidjeh svetca
najmanjeg od najmanjih.

Njegov se
titravi osmijeh prosu
po rukama sklopljenim na molitvu
žarku, veličajnu.

Oči mu
odavahu vedrinu,
pune sjaja.

Bratska se
ljubav rinu svijetom
iz srca što trepti u svjetlu
jutarnjih zraka.

Utjeha

Došao si jednom,
u predvečerje,
tiho, kako ti to znaš,
i sjeo si u kut sobe,
nenametljiv,
na riječima škrt.

Vidio sam u tvojem oku
umor od hoda
razrušenom Bosnom
i suzu, što je pala
na dlan
koji sam preda te pružio.

Začuo sam kucanje
tvojega srca
i uzdah, pomiješan
s uzdasima patnika
što ti kazivahu
muku posavsku.

Zagrlio sam te
kao otca,
kao majku, kao brata;
tješio sam te nijemo,
Franjo dragi –
sjeti se moje utjehe.

Rane Svetoga Franje

Stavit ću svoj dlan
na tvoje dlanove,
i pogled svoj
u tvoje oči,
i čelo svoje
na tvoje čelo.

Rane će tvoje
biti i moje,
i svijet tvoj
postat će moj,
i misli tvoje
upit ću u se.

Naći ću put
do srca ljudi,
i bit ću ti,
i bit će svi
sestre i braća,
mir i dobro.

Molitva Svetome Franji

Kada me nađeš spremna,
kaži mi kamo krenuti,
odakle početi popravljati
Crkvu Gospodnju.

Ako me nađeš dostojna,
povedi me putem kojim si išao,
izvedi me, među ljude,
iz mene samoga.

Ne budem li spreman, osnaži me,
i ne budem li dostojan, učini me
dostojnim kako bih iznad svega
služio čovjeku.

Sveti Franjo u Bosni*

Išli smo Franjo i ja,
ruku pod ruku,
koračali razrovanim cestama,
posrtali u blatu.

Na nas su gledale kuće
obeskrovljene,
dozivali su nas glasovi
iz praznih soba.

Vukli smo se Bosnom
ponosnom, mučeni
i glađu i žeđu,
željni toplih riječi.

Mučno nam bješe gledati
drveće koje je

u porušenim kućama
pustilo korijenje.

Tražismo dječje oči
u prozorima, ali ih ne nađosmo,
onda kleknusmo
i zemlju poljubismo.

*Pjesma je objavljena u zborniku: *Dar Domovine*. Izd. Udruga za promicanje znamenitih Križevčana "Dr. Stjepan Kranjčić", Križevci; Glas Koncila, Zagreb. Križevci, prosinac 2014., str. 29.

Pjesma stvorova

Brat Sunce će i tada sjati
kada me sestra Smrt
stane dozivati
kako bi me prenijela
preko Rijeke.

Sestre vode ne će usahnuti,
a svjetlost će se i dalje
prosipati kada
veslom dobrih djela
budem brodio tebi.

Ti me, brate Franjo,
čekaj na onoj obali
ka kojoj čovječanstvo hrli;
uzdanje moje ti si,
izgubiti se ne ću.

S. Marija od Presvetoga Srca, Anka PETRIČEVIĆ

Molitvene pjesme

Oprosti mi...

Oprosti mi,
znaš da sam još
tako slaba
i da me oblijevaju
podzemne vode
mojega bića.

A željela bih da se
k visinama uzdignem
i da motrim Tvoja
božanska otkrića.

Pomozi mi
da se silom otrgnem
od same sebe
i da zaronim
u zagrljaj Tvoj –
ljubeći Tebe.

Ako ovo postignem
uz zahvat Tvoj,
znam da ću i na zemlji
imati
blaženi boravak svoj.

Ne daj...

Ne daj da bude tužno
srce moje,
dok bol svoju
zbog Tebe nosim,

već vini me
u okrilje svoje,
jer od kog na zemlji
da pomoć prosim?

Srce me Tvoje
ostavit ne će...

I na Nj ću sipat
mistično cvijeće.

Zovem Te...

Zovem Te preko
svih vrhunaca i dolina
preko svih prostranstava
i visina,
jer za Tobom
bolno čezne
srce moje.

Ozovni mi se
da ne tugujem,
kao ogoljela hrid
uz pute Tvoje.

Ozovni mi se,
da u Tebi nađem
utočište,
ljubav
i smirenje svoje.

Ne pusti...

Ne pusti me u kušnju
jer znaš
da sam tako slaba i bijedna
i da bih podleći mogla
i rastužiti Tebe.

A znaš da Te ljubiti želim
i sve Ti od srca darovati
i žrtvovati sebe.

Ne pusti me u noć
bez zvijezda,
a znaš da želim
za tebe sjati

i zjene Tvoje osuti
blistavilom,
koje ćeš
meni dati.

Ne pusti –
jer Te volim
i u dubokoj i tajanstvenoj
noći
Tebi se, Ljubavi,
molim.

Vraćam se Tebi...

Vraćam se Tebi,
Bože moj,
Ljubavi –
Suncu mom vjernom.

Pred Tobom
bacam se nice
dušom poniznom,
smjernom.

Sve oko mene
prolazi
ko oblak nestalan
svodom,

A Tebe čujem –
dolaziš
tihim božanskim
hodom.

U Tvom ću naručju opet
ko dijete nevino
biti,

A Ti me ne puštaj
više...
U Srce ćeš svoje
me skriti.

Daj mi milost...

Daj mi milost, Otče i Bože moj,
da ponizno i u cijelosti
prihvatim sve Tvoje odredbe
i namjere
koje imaš sa mnom,
i izvršim ih, kao i Marija,
uz pomoć Tvoju.

Jer su one
ko krasni lûk dúge
što Nebo sa Zemljom
spaja.

A znam da ljubiš
dušu moju
i da ona u Tvome okrilju
ne može da zdvaja.

I priklanjam glavu
i skrušeno Ti se molim
kroz dane
a nadasve u noći...

O, pomozi mi
jer Te volim,
i klanjam Ti se
pod obasjanim nebom
i zvijezdama –

u boli i u samoći.

Srce Tvoje

Srce je Tvoje
u mome srcu
i ono sve lakše diše,

jer svojom utjehom i slatkoćom
ono ga u miru
puni.

Sve moje kušnje i boli
cvjetnim latima
briše,

i dušu mi umornu, tužnu
svojom ljubavlju
kruni.

Stjepan SVEDROVIĆ

Put vjere

Sv. Tereziji Avilskoj
u Godini posvećenoga života
povodom 500-te obljetnice rođenja.

Kada si se probudila
skrivenom milošću obratila
snagom molitve
otvorila sva vrata zamka
duše svoje plemenite
pronašla Crkvu i Krista
čiju ljubav milostivo dijeliš
u vijeke svjedočiš
svoju radost izbavljenja –
Put vjere!

Marko VUKIĆ – SKEJO

Nositelj križa

Nositelj križa

Ja nisam čovjek,
pahulja sam nježna.
Prhut inja na bagrema grani.
Ja sam eho rumenih oblaka
što s vama umjesto mene živi;
sve moje rečeno i neiskazano
šapuće vam pod nebom srebrenim.

Ja sam zvon sa starih zvonika
što nježno miluje daljine plave
tragom mojim bludnim;
mišlju mojom što dotiče
bjelinu papira ostavljajući tragove
mojih osmjeha i mojih grijeha,
znakove mojih ljubavi davnih,
a sve tiših u nestajanju.

Ja sam samo još jedan nositelj križa…

Na raspuću

Zašto me gorčina življenja
opija zanosom tuge raspete
ove jeseni kasne, ogoljele?

Tragovi mojih krvavih stopa
zrcale na pustim raspućima
budućnosti bez putokaza.

Zrcale tamo gdje raspelo
usamljeno šuti i svjetluca
sjajem svetinje, ogoljele,
raspete, mrtve…

Usprkos svemu, Tu osjetih
miris rascvjetana proljeća
ispod pokrova životne tuge…

Proljetni vihor
u naručje nas prima
k suncu nas nosi.
Toplinom ljubavi grije.

U nama nada se budi.
Više nismo sami!
Krist nam se raspeti nudi…

Odlazak

Nemojte me slijediti u pustinju
gdje se umire u samoći,
pod nebom na križu
raspetih istina
i tuge…

Otići ću tom samotnom stazom
bez povratka. Sam i tih.
Nikoga ne ću zvati
da mi slijedi
trag…

Lice ću okrenuti Svjetlosti
čiji će blagotvorni sjaj
zgasnuti sve tuge
i boli skrivene
u meni
trajno…

Tada, sve će postati svjetlost!…

Korizma

…Zaboravimo na
Kalvarije.

Tvoji smo! To samo trebamo
reći.
Od svih smo zaboravljeni;
prepuštamo se Tebi.

Duša

Tako bih želio usnuti,
zauvijek sklopiti umorne oči,
zgasnuti sva moja saznanja;
sve nek' se u zaborav pretoči...

Tako bih želio nekamo poći
iz ovozemaljskoga kala,
osloboditi se svih mora,
pakosti, mržnje i svih zala.

Tako bih želio konačno doći
do zemlje od Boga obećane,
duša da mi slobodom zaiskri,
da zaboravim na boli i rane...

Tako ću moliti sržno,
kleknuti na koljena svoja,
za duše moje slobodu i mir
činit ću pokore bez broja...

Bilješka o pjesniku:

Marko Vukić - Skejo rođen je 19. rujna 1949. godine u Tolisi (Bosna i Hercegovina), gdje je završio osnovnu školu. Osmogodišnju je školu završio u Orašju, a ugostiteljsku u Brčkom.

Bio je vrijedan kulturni radnik, između ostaloga i osnivač i voditelj Toliških večeri poezije (1979.-1999.). Za života je objavio tri zbirke pjesama: *Ratni posavski motivi* (1992.), *Terra Tolis na vjetrometinama života* (1994.) i *Nek' zvone zvona* (1997.). Zastupljen je i u zajedničkim zbirkama pjesama i u književnim zbornicima. Pjesme koje ovdje donosimo pripadaju njegovoj književnoj ostavštini, neobjavljenoj zbirci *Nositelj križa*, te je ovo njihovo prvo objavljivanje.

Osim pisanjem poezije, Vukić se bavio i pisanjem proze te je pripovijetkama s ratnom tematikom zastupljen u panorami hrvatskoga ratnog pisma u Bosanskoj Posavini, naslovljenoj *U znaku mača* (2012.).

Marko Vukić - Skejo preminuo je u Zadru 13. rujna 2006. godine. Pokopan je na župnome groblju Karaula u Tolisi.

Uredništvu "Marulića" ove je Vukićeve pjesme poslao Mato Nedić.

Bruno ZORIĆ

Moj grad u svjetlu spava

Moj grad u svjetlu spava

U prvoj polovici noći,
Kad nema buke,
Moj grad osvjetljuju zvijezde.
I tada pokucam na gradska vrata,
Da u svjetlu odmorim oči.
I slušam kako sova na gradskom satu,
Broji uzdisaje,
Usnule snove.
U gradu opasanom stijenama,
Pokraj stupa sramote.
Zamislio sam usamljene kako stoje
U gradskom svjetlu
Zadre,
Za dar onima koji pate i vole kamenje tvoje,
Pokaži mjesečevu stazu
I skrij ih u njedra
Na glavnom gradskom trgu.
Oni koji su unutra tvojih zidina
I koji spavaju,
Ne slute kako netko u noći,
Prolazi ulicama tvojim
I razgovara
Kao s bratom.
Brat s bratom.
Budna je Gradska straža,
Željeznih ljestava koje vode
Do krova
I prozirnog neba.
Na kojem je slikar naslikao
Usnule zvijezde.

Samo sat udara tromo,
Valja stoljeća,
Kao skitnice,
Koji su slučajno
Zadrijemali na pločniku.
Moj grad u svjetlu
Spava.

Sve hrvatske riči

Kad sam bija mali,
učila me mati
govoriti lipo, sve hrvatske riči.
Tako bi mi rekla: di si sinko bija,
ča si jopet nešto ružno učinija.

A u školi, drugo, sasvim drugo se govori.
Učitelji kažu: "Reci lijepo, a ne lipo,
to je učenije, zvuči ljepše i otmjenije".

A ja jopet, ne ću, govorit tako,
već onako k'a i moja mati
ča me je učila lipo govoriti:
bija i tija,
u me usadila sve hrvatske riči.

Sićaju me lipo sve hrvatske riči
matere moje, koja bidna nije ni
slutiti mogla
da ću za svoj jezik robijati puno,
boriti se i učiti dicu i svoju i tuđu,
koliko su vridne sve hrvatske riči.

Takve riči nisu samo riječi i slova,
iz njih duša grije, srce kuca, prkos buja.
Po njima sam Hrvat, one su u meni
Domovina moja,
moj cilj i moj znamen.

Zrik cvrčaka

Čujem zrik cvrčaka, vrući val topline,
livade zelene, cvijet na mom rukavu,
zapjevao tiho, kao psalam valu,
udišem svim srcem, miris paljevine.

Sve u srcu gori, jezici planine,
Velebit je blizu, dozivljem ga tiho,
dođi starče k meni, pa me razveseli,
Kroaciju mi čuvaj sa svoje visine.
25.III.2015.

Pred zidovima mojega grada

Stojim pred zidovima mojega grada
i mislim
tko je grad sazidao
tako visoko
da ne mogu dohvatiti njegove krovove,
a ja tražim dalje njegov oblik
miris i boje
zvuk
njegovo zlato i srebro
svijetlozelene prozore
ulice i trgove
njegove priče
kroz stoljeća
pred zidom.
9.VII.2015.

U mutnoj vodi

Moji prijatelji
Mirno spavaju.

Voštanicom u ruci
Po bijelom danu
U ogledalu
Gledam svoj lik.

Dosta neobično
Za ovo ratno vrijeme.

Moja Hrvatska

Ona je mala, ima plave oči.
I val joj jutrom modre vlasi vije.
Katkad je tiha, preplašeno kroči,
A sitno srce, sve dobrotom grije.

Mati je moja i nikom je ne dam,
Brižno je čuvam od dušmana znanih,
S morskih pučina, pogledom je gledam,
Put njena blista lica utabanih.

Jezikom milim ona uvijek zbori,
Jeziče Hrvata, ustaj, progovori.
Neka blista sunce, što je zorom grije,
Sreća nek' je prati, nek' se barjak vije.

A Hrvati krotki uvijek nešto slute,
Crven, bijeli, plavi na njega se ljute.
Naš jezik je moćan, sreća prevelika,
Pun ljepote, gibak, radost je i dika.
10.VII.2015.

Hrvatska moja

Ja tebe imam zemljo, u svakoj tvojoj kretnji,
Ja tebe slutim zemljo, u svakoj tuđoj prijetnji.
Ja tebe ćutim zemljo, kad morski val zapljusne,
Ja planem sav u bijesu, kad netko na te drzne.

A ti si samo mati, koja me jutrom rodi,
A ti si samo zvijezda, što sjaji u morskoj vodi.
A ti si samo uzdah, koji me hrani i bodri,
A ti si samo majka, Hrvatica što me rodi.

I nek val se ljuti, nek' bijesni, nek' se pjeni,
Moje je srce puno jer ti si moja mati.
Takvu domaju na svijetu imaju samo Hrvati.
Tvoj zlatni plamen kose, u mom se srcu zlati.

I budi sretna, mila, Domovino mati,
Tvoj sinak tebi želi, svu svjetlost, a bez mraka,
Kroči na putu svome, neka te zvijezde vode,
Prozračno nebo, miris mora, poštenja i bat tvrda
koraka.
18.V.2012.

Strašna zbilja

Zbirka
u starom gradu
ulice i trgovi
ratnici na ulicama
umotani u broncu
strašila
vire u bosanskom loncu,
tamo se vode ratovi
barikade
pale se zdenci na grobove vijenci
jer to je bosanski puk
dim
logori
i prazni rogovi
strašna zbilja
i brodolomci.
19.II.2014.

Naša povijest

Na nebu i u nama
geometrijske pruge
mjesec i sjene grada
goleme palače
tvrđave
zatvori
tamnice
ratnici od bronze
zelene mjedi na zidovima
strašila
čudovišta
čuvari umrlih stoljeća
sve je mrak
i prošlost
povijest
naša povijest
usred pustoši.
18.II.2014.

Stalno u meni izviru koraci moga grada

Svjetlo
Prepirka boja
Raštrkane misli.

Moj grad
I ulice moje
Djetinjstvo kao na obrazu
Bure sijevaju
Nemirni koraci
I povici.

Na njima sam bosonog
Prohodao kao u snu
Noseći torbu.

Sjećam se zle učiteljice
I svojih suza
Nenapisane zadaće
I dječjih psovaka.

Stalno u meni
Kao sjene
Izviru
Koraci
Moga grada.

Ja pripadam ovom svjetlu

(Zadru)

S lica mi se slijevao znoj
bio sam u strahu
gledajući brod,
morska je pučina svjetlucala
valovi u pokretu
jurnuše k žalu
znao sam
ja pripadam ovom svjetlu
koje prolazi mojim žilama
muče me samo sjene
turobne i besmislene
i jedan brod
koji plovi otocima
gledam netaknuta prostranstva
samo me na čas iz sna
budi izgubljena nada
ja tvoje obale volim
stoljećima stare
crveno bijelo plave
moj hrvatski grade
neka te masline tvoje
u burnim vremenima hlade
šaputaju morski vali
obrubljeni morskom travom
svjetlucaju zvijezde
tvoj bijeli morski žal
u svakoj tvojoj luci
nemiru mom
donosi mir i ljubav
i ja te volim ja te volim
grade.

Mato NEDIĆ

Jesenji pupoljci

- kratka priča

Ima i takvih ostarjelih djevojaka koje se pomire sa svojom usidjeličkom sudbinom te žive mirno, ne kriveći nikoga za svoju nesreću i ne zavideći drugima na njihovoj sreći, prihvaćajući život kakav jest i nastojeći i iz takvoga života izvući što više ljepote. No, puno je više okorjelih usidjelica koje cijeloga svojeg vijeka proklinju sudbinu koja ih je pustila da čekaju nedočekanoga i da gledaju sreću koju je život namijenio drugima. Takve su žene naoružane pakošću i zavišću; muka su i sebi i svima oko sebe.

Ima opet i onih usidjelica koje nikada ne napušta nada da će i pod njihovim prozorima zapjevati svatovi i da će i one, makar i u poodmakloj dobi, osjetiti što znači voljeti i biti voljenom. U njihovome se životu smjenjuju vedriji i tmurniji dani, njih pali mašta, ali zapljuskuju i razočaranja. One sanjaju o sreći, ali ju nikako ne uspijevaju dohvatiti, a kada im se i ako im se konačno sreća nekada nasmiješi, one ju grabe, čvrsto drže i ne puštaju da od njih ponovno odlepršа. Upravo takva je bila nekadašnja ljepotica Jelena, koja je tek pod starost osjetila slast ljubavi.

To zašto neka djevojka ostaje godinama neudana ljudi, koji su skloni promišljanju, tumače na različite načine. Neki smatraju da je u mladosti djevojka puno birala, da je bila suviše gorda pa nije htjela poći za onoga koji joj je nudio brak, htjela je drugoga koji o njoj nije ni mislio i tako joj je vrijeme prošlo; drugi opet vjeruju kako djevojka nije imala sreću jer se za nju prava prilika nikada nije ni pojavila. Vjerojatno su i jedni i drugi u pravu – tek seoske žene, koje vjeruju da je djevojka ukleta ili da živi na ukletome zemljištu, imaju krivo. No, Jelena neudanom nije ostala iz ovih razloga.

Jelena je bila jedina sestra u trojice braće. Majka joj je umrla dok je ona još bila mlada, a otac se ponovno nije htio ženiti. Ona je stoga već u

ranoj mladosti na sebe preuzela sve kućanske poslove. Njezina je sudbina bila od onih sudbina naših seoskih djevojaka koje, opterećene tugom, odlučuju (ili to drugi odluče za njih) žrtvovati se za svoju obitelj, koje zanemaruju sebe kako bi bile pri ruci drugima.

Jelena je, doduše, voljela u mladosti. Bilo je mladića koji su joj razbuđivali maštu, izmamljivali u očima iskre, a u duši želje. U više je navrata htjela prekinuti svoje djevovanje, napustiti otca i braću i udovoljiti sebi. Ne može se reći da su ju u tome spriječili ukućani; povijesne su se okolnosti složile tako da su u odsudnome trenutku u njihovu kuću unijele nemir i tugu.

Bilo je u Tolisi puno mladića koji su se udvarali Jeleni. Ona je bila stasita, jedra crnka, poželjna i snažna, žena koju bi zdravi muškarac poželio imati i u polju i u kući. Svidio joj se kovač Ilija i ona ga je zavoljela onako kako to samo prva mladost zna i može.

Kovački je zanat u Ilijinoj obitelji bio dijelom obiteljske tradicije. Zato je i on, odrastajući u kovačnici, uzeo čekić i kovao ne bi li iskovao svoju potkovu sreće.

Djevojke u selu su ga voljele zato što je bio snažan i lijep. Crnokos i rumen uvlačio se u misao svojim sumještankama – bake su govorile ne samo onim neudanima, već i mladim snašama.

Zaista, u Ilijinoj je prirodi bilo nečega pustopašnog, ciganskog. On je volio noćna sijela, pjesme i piće, ali niti je bio lijenčina, niti pijanica. O njemu su (možda malo više nego o drugima) kružile glasine da krade, ali ne materijalna dobra, već djevojačku nevinost i poljupce mladih žena, no, jesu li sve te glasine bile istinite uistinu bi bilo teško provjeriti.

Pričalo se, ne možda posve bez utemeljenja, da je Ilijina prababa njegovoga djeda začela u ljubavnoj vezi s Ciganinom Grujicom koji je, dok u našim selima nije bilo kovača, obilazio posavska sela nudeći seljacima kovačke usluge. Prababa je bila udovica, moglo joj se činiti što hoće pa je, kažu, poželjela upoznati vrelinu ciganske strasti i tako se rodio djed Marko, pa makar da i nije bio Grujičin, u selu su ga nadimkom zvali Grujica. Bilo kako bilo, Marko je postao kovač, a Ilija je od njega, uz radnju, naslijedio i vragolasti osmijeh i vatrene oči koje pale maštu djevojkama.

Jelena je bila jedna od tih djevojaka. Ilija joj je kazivao lijepe riječi, nudio joj je blistavu budućnost pod svojim krovom (i zaista, u njegovoj se kući živjelo dobro kao u rijetko kojoj u selu). I bila bi Jelena pošla za njega da nemirno vrijeme ne donese Protinu bunu u koju ode i njezin najmlađi brat Matija.

Mladost najčešće pokreću ideali, a životna je stvarnost pritom malo pomaknuta ustranu. Kada bi mladići koji spremno odlaze u rat željni da se pokažu junacima, s motrišta starosti pogledali na neke bivše ratnike, dva puta bi se zapitali vrijedi li se izlagati pogibelji da bi se ostvarili ideali koji prvenstveno pripadaju njihovim vođama pa tek onda njima. Vođe, onda kada je gusto, od idealista postaju bjegunci, a mladići ostaju ginuti, čuvajući vođama odstupnicu.

Kao i mnogi drugi posavski mladići, i Matija je odlučio odazvati se pozivu toliškoga župnika fra Stjepana Mikića i oraškoga prote Stevana Avramovića te otići boriti se protiv Turaka koji su se u činjenje nepravde toliko upustili da to posavski živalj više ne može trpjeti.

Jelena je plakala, stari ga je otac nagovarao da odustane od svoje odluke, braća su šutjela ni sama ne znajući je li u pravu Matija koji kaže da se nepravda više ne može trpjeti ili otac koji ih uvjerava da se protiv turske sile ništa ne može, da su i drugi prije njih pokušavali pa su propali, propast će i oni i dobro će biti ako žive glave izvuku.

Matija je otišao i više se nije vratio. Poginuo je u odlučujućoj bitki kod Lipika, a za grob mu se nije znalo.

U Jeleninu se kuću uselila tuga. O Iliji skoro više nije ni mislila, a i on je prestao misliti o njoj. Mladost je njegova nastojanja preusmjerila prema djevojkama koje su pristupačne i spremne za udaju. Jednu od njih je i oženio, a Jelena je još dugo žalila i mrtvoga brata i živoga Iliju i samu sebe kojoj je Protina buna odnijela snove. Kada se probudila iz svoje tuge i žalovanja, pogledala se u ogledalo i vidjela je da je mladost već minula, a da je tuga na njezinome lijepom licu ostavila one sitne ožiljke koje možda drugi ne vide, ali koje žena primjećuje i za koje zna pa ju bole, ponekad i više nego što bi trebalo, a ona tu bol još pothranjuje umjesto da joj se opire, i tako produbljuje ožiljke koji će za koju godinu biti vidljivi i drugima, a ne samo njoj.

Svi ljudi ne doživljavaju ovaj svijet i događaje u njemu na isti način; neki, zbog nesreća koje ih stižu, pate dugo i tiho, drugi pak jauču glasno, ali ih bol brzo mine – nekima se opet nasmiješi sreća pa zaborave na tugu ili ju bar potisnu. Jelenina braća su uspjela pronaći putove svojih života. Najprije se oženio stariji i izašao je iz otčeve kuće. Onda se oženio i mlađi brat, Andrija, ali je on ostao s Jelenom i otcem u kući.

Sada, kada su braća imala svoje žene, Jelena se osjetila pomalo suvišnom. Više domaćinstvo nije ovisilo samo o njoj, sada je i bratova žena preuzimala sve više kućanskih poslova, a Jelena je imala mnogo slobodnoga vremena koje nije znala na što utrošiti.

Kada se u životu žene pojavi praznina za koju ne zna čime ju ispuniti, ona najčešće pada u porok, bio taj porok piće, preljub ili pak, kao u Jeleninome slučaju, čangrizavost iz koje izviru potreba za ogovaranjem i zavišću. Vidjeti sreću drugih, a ne vidjeti svoju vlastitu najveća je nesreća žene koja se osjeća još dovoljno mladom i zdravom da bi mogla voljeti i živjeti, ali to, eto, njoj nije dano, namijenjeno je to drugima, a njoj je kao životni suputnik darovana čama iz koje izrastaju zloba i grijeh.

Ne bi se moglo reći da je Jelena u duši bila zla žena. Nju je, međutim, toliko poklopila njezina nesreća da je ona na trenutke gubila vezu sa stvarnošću pa joj se činilo i da je tuđa sreća puno veća i da je njezina nesreća puno teža nego što zaista jest. Ona nije uspijevala u tuđoj sreći vidjeti i tragove nesreće, kao ni u svojoj tuzi tragove nekadašnje (a možda i buduće) radosti. Plakala je stoga dugo i očajno, pokušavajući od ukućana sakriti uplakane oči, a još više zavist koja ju je morila, a bila je ponajprije usmjerena prema ženama njezine braće. Ona se s tim ženama neprestano uspoređivala te se pitala u čemu su one bolje od nje i zašto one mogu imati ono što njoj nedostaje. Koliko god se trudila prikriti svoje osjećaje, oni su povremeno izlazili na površinu, a ona se poslije toga osjećala još nesretnijom. Ipak, vrijeme koje liječi svaku tugu, a svaku nevolju čini podnošljivijom, i njoj je donosilo smiraj i mirenje sa životom. Tek s vremena na vrijeme u njoj se budila nada da će ju netko, makar i ostarjelu, zavoljeti i učiniti ju ženom, u pravome smislu te riječi.

Snahe su iz godine u godinu njezinoj braći rađale sinove i kćeri pa je i Jelena počela pronalaziti smisao vlastitoga života u ljubavi prema toj

djeci koja su rasla i kojoj je uvijek nešto trebalo. Budući da je ovladala krojačkim zanatom, Jelena je ne samo svojim nećakinjama i nećacima, već i drugoj djeci u selu šivala odjeću od ono malo platna što su im roditelji uspijevali priskrbiti. Tako se osjećala korisnom te je lakše podnosila dane i godine usamljeničkoga života. Premda ju je najviše tištalo to što nije uspjela ostvariti bračnu vezu i majčinstvo, Jelena je sve više uviđala da se užitak može pronaći i u onoj djeci koju su rodile druge žene, a da taj užitak nije, kao kod njihovih majki, opterećen brigama.

Osim krojačkom, Jelena je ovladala još jednom, veoma rijetkom, a u uvjetima seoskoga života prijeko potrebnom vještinom. U vremenu kada liječnika nije bilo nadaleko, a potrebe za liječenjem su bile stalne, samouki su liječnici bili veoma cijenjeni. Jelena je dar liječenja baštinila od svojega oca, a on je opet taj dar liječenja naslijedio od svoje tetke. Tako se u njihovoj obitelji vjerovalo da se taj dar prenosi sa ženske na muško i s muška na žensko pa će ga i Jelena prenijeti na Petra, najstarijega Andrijinog sina.

Kako čovjeku nije dano da može sve, već tek ponešto, ni Jelena nije liječila sve bolesti, već tek jednu: iščašenja zglobova i prijelome kostiju. Uistinu, činila je to vrlo vješto, razgovarajući s bolesnikom o svemu i svačemu i pokušavajući odvratiti njegovu pozornost od onoga što mu čini kako bi u određenome trenutku, kada osjeti da se bolesnik dovoljno opustio, učinila odlučujući pokret i namjestila ozlijeđeni dio tijela.

Jelenu su zbog ovoga njezinog umijeća u selu poštovali, a kako nadaleko nije bilo osobe koja se bavila istim poslom, dovodili su joj i bolesnike iz susjednih sela. Tako je njihova kuća postala svojevrsnim prihvatilištem bolesnika koji su, uz svoju trenutačnu nevolju, pred Jelenu iznosili i razne priče o svojoj ili tuđoj muci – kako bi kada što više bilo zanimljivo njima samima. Razgovarajući s tim ljudima, osobito s onima iz drugih sela, Jelena je uviđala da svačiji život nosi određene nesreće i da svatko pati svoju patnju. To joj je pomoglo da na životnu stvarnost pogleda drugačije, da uvidi kako njezina životna nesreća, iako nju neprestano tišti, zapravo nije izdvojena, već da je dijelom životne igre koju je, kao i ostali, prinuđena igrati.

Jelena svoje iscjeliteljske usluge nije naplaćivala. Rukovodila se evanđeoskom riječi koja kaže: "Badava ste primili, badava i dajte". Nije joj zaista bilo teško saslušati svačiju priču i razumjeti tuđu nevolju. Ako bi joj, međutim, netko dragovoljno ostavio kakav dar, *za rukom*, kako su seljani govorili, primala bi ga zahvaljujući, ne zato što bi se tome daru osobito obradovala ili što joj je trebao, već zato što je znala da onaj koji ju daruje uzvraća darom na njezin dar iscjeljenja; taj joj vjerojatno više ne će morati doći jer svojim se darom (a tako se vjerovalo i u narodu) otkupio od novih povrjeda, dok bi oni koji su od nje odlazili čak i bez riječi zahvale (tobože, za dar iscjeljenja ne valja zahvaljivati) njoj ponovno dolazili s novim povrjedama, najčešće na mjestima ranijih ozljeda, pa bi se njihovi dolasci nastavljali sve dok se darom i zahvalom ne bi kod nje otkupili.

Jednom u njihovu je kuću došao udovac Đuro iz Kostrča, koji je sa sobom doveo svoju petogodišnju kćer Martu koja je u igri pala te je povrijedila ruku. Djevojčica je bila uplašena, a kada ju je Jelena stavila pred sebe, počela je plakati. Jelena je s njome pokušala razgovarati o kući i njezinim ukućanima, o braći i sestrama, o djedu i baki, pazeći samo da ne povrijedi djevojčicu spominjanjem pokojne majke. Djevojčica se umirila i Jelena joj je namjestila zglob.

Gledajući vještinu ove žene, Đuro je pomislio: Ona bi bila dobra majka mojoj djeci. Otišao je od nje zahvaljujući joj na pomoći, ujedno se ispričavajući što joj nije donio nikakav dar (na što je Jelena rekla da joj darovi nisu potrebni i da je njezino umijeće samo po sebi dar), ali da će joj ovih dana ipak nešto donijeti. Nakon nekoliko dana donio joj je teglu meda i ponudio joj je ženidbu.

U duši djevojke, makar ona imala i četrdeset godina, koliko je sada imala Jelena, kada joj netko ponudi ženidbu, sve se uskomeša. Ako je djevojka mlada i ako joj je ponudu dao voljeni muškarac, ona od uzbuđenja dođe do ruba provalije koja se naziva ludilom te se i čudno ponaša i čudno govori jer ne može u grudima zadržati radost koja ju vodi u ostvarenje mladenačkih snova. Ako je, međutim, djevojka nešto starija, ona svoj unutarnji svijet zna stišavati; rijeke njezinih misli manje huče i vatre slabije gore; nju je dosadašnji život naučio da poslije pjesme obično slije-

di plač pa se pita vrijedi li živjeti zbog onih lijepih trenutaka makar znamo da će život poslije njih donijeti i razočaranja. Zapitala se to i Jelena. Vjerovala je kako je Đuro dobar čovjek, ali on je imao četvero djece, među njima i sina spremnoga za ženidbu. Hoće li ona biti sposobna prihvatiti tu djecu kao svoju (koju vjerojatno nikada ne će roditi) i hoće li oni moći prihvatiti nju, ne kao maćehu, već kao pomajku?

Razmišljala je tako Jelena, ali savjetovati se nije imala s kime: s braćom nije mogla zato što su muškarci, a sa snahama nije htjela zato što joj one nisu sestre. Ovu je odluku, bila je svjesna toga, morala donijeti sama.

Kada se čulo da se Jelena udaje za udovca Đuru, Tolišani su se čudili. Uvijek je lakše iščuđavati se i rugati se nego razumjeti nekoga, pa su se i njezine sumještanke pitale zar je njoj potrebno ići iz Andrijine pune kuće *na Đurinih četvero djece*, kako su govorile. Zaboravljale su pritom da je čovjeku u životu potrebno nešto više od jela i odijela.

Jelena je u Đurinu kuću ušla na Mladi Uskrs. Oni su se htjeli vjenčati bez slavlja i svadbe. Smatrali su da je tako primjerenije i njezinim godinama i njegovome udovištvu. Međutim, kostrčki mangupi nisu mogli propustiti priliku da se našale s Đurom. Doznavši da će se on s Jelenom vjenčati u vrijeme trajanja rane, a ne pučke Mise, došli su već ujutro na konjima pred crkvu pa su u povorci pratili mladence koji su se nakon vjenčanja iz Tolise odvezli u zaprežnim kolima. Đuro se, vidjevši konjanike, najprije malo naljutio pa je opako pucnuo bičem po konjima želeći ubrzati njihov kas i nekako pobjeći obijesnim progoniteljima koji su za njim započinjali pjesmu, a onda je shvatio da mu je trud uzaludan pa se smirio preusmjerivši misli na sreću koja ga s Jelenom očekuje.

Jelena je bila dobra i nježna žena. Đurinu je kuću brzo dovela u red, a njegovu je djecu voljela majčinskom ljubavlju, što su djeca brzo osjetila pa su i ona zavoljela i nju, čak i najstariji Đurin sin Marko kojemu je teško pala očeva odluka da se oženi sada kada je i njemu već vrijeme za ženidbu.

Jelena je Đuru voljela gotovo djevojačkom ljubavlju te mu se činilo da uz nju on ponovno proživljava svoju ranu mladost. Njezini su osjećaji dugo čuvani, zreli su u njoj poput vina u bačvi; sada kada su razliveni u bračnome životu i u zajedničkoj postelji, opijali su ga i punili snagom.

Žena koja je dugo čekala trenutak da postane ženom i majkom sada je uživala u svakome dahu ljubavi koji su joj pružali muž i njegova djeca te je, makar se svojemu porodu nije nadala, uviđala da za one trenutke istinske ljubavi i sreće koje je sada doživljavala zaista vrijedi živjeti.

Samo je jedna stvar u životu dragocjena, mislila je Jelena, a to je ljubav kojom smo obasuti i koju drugima darujemo. Sve drugo je varka i opsjena; samo je ljubav istina i samo je u njoj pravi život.

Franko STIPKOVIĆ

Noć muzeja
- kratka priča

Sniježi velikim, gustim pahuljama. Sjeverni vjetar njiše zasniježene krošnje smreka. Svjetlost uličnih svjetiljaka teško se probija kroz noć. Iz topline najveće zgrade u Prečkom izašli su gospođa i gospodin Žanko. Teški zimski kaputi bračnoga para začas su pobijelili sniježnim pahuljama. Rukom pod ruku, oprezno koračaju zasniježenim, nečišćenim nogostupom. Do tramvajske postaje ima preko tristo metara, a to baš i nije tako malo, po ovakvomu vremenu za dvoje staraca, koji su već poodavno zagazili u deveto desetljeće života.

Na tramvajsku postaju "Marijane Radev" tramvaj je stigao već pun putnika, premda je to tek druga postaja nakon polazne. Kada su starica i starac ušli u vozilo, sva su sjedišta već bila zauzeta. Ipak, jedna je djevojka prepustila svoje mjesto staroj gospođi. Premda su većinu sjedišta zauzeli mladi ljudi, djevojke i mladići, itko se nije sjetio ustupiti mjesto vremešnomu gospodinu Žanku. Ostao je strpljivo stajati uza suprugino sjedište, držeći se desnom rukom za viseći držač. Dok se tramvaj vukao od postaje do postaje, puneći se stalno novim putnicima, gospodin Žanko je zurio kroz prozor u noć, naslućujući mećavu bijelih pahuljica, obasjavanih povremeno svjetlima grada i farovima prolazećih automobila.

Svih prošlih godina, na poticaj supruge, gospodin Žanko je slijedio gospođu Žanko na sve dosad održane "Noći muzeja". Prema izboru supruge, redovito bi svaki put, tijekom večeri i noći, obišli po dva muzeja. Bez obzira na teškoće, koje dolaze s nakupljenim godinama, uvijek je bilo lijepo i zanimljivo tiskati se sa stotinama posjetitelja po hodnicima i prostorijama muzeja. Uz to, ulaz u muzeje je besplatan što baš i nije sitnica. Prošle godine, nakon povratka kući iz "Prirodoslovnog" i "Arheološkoga muzeja", suprug gospođe Žanko je bio donio odluku, da će sljedeće "Noći muzeja" morati proticati bez njega, jer je postalo preteško

njegovim poodmaklim godinama. Supruga se bila pomirila s njegovom odlukom, ali kako se ove "Noći", u "Muzeju za umjetnost i obrt", može pogledati izložba o izbjeglištvu u El Shattu, prihvatio je njezin prijedlog, da obiđu samo tu izložbu. Izdržat će on, kada je u pitanju El Shatt.

Ispred otvorenog ulaza u Muzej protegnuo se dugački, široki, zbijeni red posjetitelja, sve do Klaićeve ulice. Gospođa i gospodin Žanko strpljivo su stali na začelje reda. Začudo, red se pomicao prema ulazu sasvim zadovoljavajućom brzinom. Iza leđa dvoje staraca, začas se nakupilo novo mnoštvo posjetitelja. Gospodin Žanko ikada nije volio gužvu pa se ni sada ne osjeća baš ugodno. U njegovim ostarjelim očima bljesnuo je strah osmogodišnjega dječaka, dok se, čvrsto držeći mater za ruku, kroz gužvu stotina preplašenih ljudi, navečer kasno, na Veloj rivi, približavao ljestvama velikoga, ružnog, hrđavog broda. U zimskoj, sniježnoj noći, gospodin Žanko osjeti da se znoji. Valjda će sve proći u redu.

Stigli su uskoro do stuba pred ulazom u Muzej. Kada ne bi bilo gužve, gospodin Žanko bi bez većih problema savladao tih nekoliko stuba. Međutim, nestrpljivi posjetitelji iza njegovih i supruginih leđa, poguravaju ga pa se čvrsto uhvatio za supruginu ruku, ispod pazuha. Majku i dječaka, živa rijeka izbjeglica dogurala je do brodskih ljestava. Dječak je panično stisnuo majčinu ruku, dok su se ljestve neugodno njihale pod njihovim nogama.

Gospođa i gospodin Žanko uspjeli su ući u predvorje Muzeja. Jarko električno svjetlo sječivom skalpela bolno se zabilo u osjetljive starčeve oči. Zažmirio je. Pod spuštenim vjeđama vraća se sjećanje na zasljepljujuće svjetlo brodskoga reflektora, dok se s majkom, držeći se za ruke, probijaju palubom kroz mnoštvo izbjeglica, ukrcanih na stari, hrđavi brod, još ranije na drugim otocima. Lakše mu je, kada drži zatvorene oči. A da ih ipak otvori?

Začudo, u prvoj izložbenoj dvorani nije bila prevelika gužva. Dvoje staraca uspjelo je prići zidu s izloženim fotografijama. Prva fotografija pred njihovim očima prikazuje veliki, čelični brod, privezan uz obalu u Port Saidu. U njihovim očima vrati se sjećanje na iskrcaj iz toga ružnog, neudobnog broda pa žurni ukrcaj u kamione i dugotrajno, gotovo beskonačno drmusanje, najprije po lošim cestama do Sueza, a onda po pi-

jesku Sinaja, sve do vrućeg El Shatta. I u prostoriji Muzeja je vruće, pod zimskim kaputima pa su gospođa i gospodin Žanko barem raskopčali kaputе, kako bi lakše disali. Je li to samo sugestija ili doista osjećaju miris pustinjskoga pijeska?

Malo po malo, pomiču se uzduž izložbenoga zida, šutke promatrajući izložene dokumente, fotografije i predmete. Zastaju ispred fotografije izbjegličkoga groblja u El Shattu. Žile na vratu gospodina Žanka ubrzano pulsiraju. Grlo mu se stišće. Zalutala zrnca prašine upadaju mu u oči, koje počinju suziti. Velike, crne, polugladne oči dječaka, pune pustinjskoga pijeska, rone suze. Mati mu je umrla od tifusa, kao i mati njegove mlade prijateljice pa su obje, istoga dana, pokopane na groblju u El Shattu. Niz obraze gospođe Žanko također cure suze. Starac je nježno potapša po ramenu. Idu dalje.

Fotografiju djevojčice i dječaka, koji zbunjeno sjede na tlu ispred splitske Kapetanije, prvi je ugledao gospodin Žanko. Bože, zar je to moguće? Zar ih je netko bio fotografirao onoga davnog dana, kada su se iskrcali iz broda na povratku sa Sinaja? Fotografiranja se ne sjeća. Ta, bilo je to tako davno! Međutim, to je njih dvoje, sasvim sigurno. Tu nema ikakve sumnje. On i njegova supruga. Dvoje sirote djece, s dva skromna zavežljaja na tlu pokraj sebe. I dva para velikih, zapitanih, crnih očiju.

Začuo je jecanje za svojim leđima pa se okrenuo. Dubokim, krivudavim borama staračkoga lica njegove supruge slijevaju se obilni tokovi suza. Potapšao ju je po ramenu. Spustila je cjelov na njegov obraz. Bilo je to tako davno. A kao da je bilo jučer.

Bilo je to tako davno. A kao da je bilo jučer. U gužvi nepoznatoga grada, dječak i djevojčica uspjeli su pronaći brod za svoj udaljeni otok. Bila je to neudobna plovidba parobrodom "Bakar", koja je trajala punih sedam sati, po uzburkanom, olujnom moru. Kada se parobrod konačno privezao desnim bokom za obalu, među mnoštvom onih koji su dočekali povratak izbjeglica, itko nije dočekao ni dječaka niti djevojčicu. Držeći se za ruke, svatko sa svojim zavežljajem na leđima, zadnji su napustili obalu, nadajući se, da će znati pronaći svoje davno napuštene domove.

Po sjećanju ili po instiktu, stigli su do maloga trga zvanoga Guvno. Sada znaju gdje su. Djevojčica samo treba nastaviti ravno, popločanom Mulićevom ulicom. Njezina kuća je negdje po sredini ulice. Dječak treba skrenuti desno, tamo prema uskomu, krivudavom Dolcu. Rastali su se na Guvnu, bez riječi, sa strepnjama u srcima. Koga će doma zateći?

Djevojčica je doma zatekla samo baku. Tate nije bilo. Poginuo je na Sutjesci. Čim joj je baka rekla, da je i dječakov otac poginuo, kada je sa šačicom lokalnih partizana pokušao suprotstaviti se velikomu padobranskom desantu Nijemaca na Blatskomu polju, djevojčica je istrčala iz kuće, začas pretrčala Mulićevu ulicu pa mali trg Guvno i utrčala u ulicu Dolac. Našla je dječaka u dvorištu njegove kuće, kako sjedi na tlu, pred zatvorenim kućnim vratima i plače. Primila ga je za ruku i povela svojoj kući. Nisu se više ikada rastali, premda su protekla mnoga desetljeća. I sada se još uvijek drže za ruke, dok oprezno silaze stubama Muzeja, a obilni snijeg pada po njima. Oboje su vrlo sretni, što su vidjeli izložbu o El Shattu. A dogodine? Hoće li se ponovno pridružiti stotinama tisuća posjetitelja "Noći muzeja"?

Akademik Ante GLIBOTA*

Povijest se ipak ponavlja

Novi migrantski val koji već nekoliko godina zapljuskuje europski kontinent, kao posljedica ratova na Bliskome istoku, Afganistanu i sjevernoj Africi, u par minulih dana na dramatičan način dira i ulazi u hrvatski nacionalni prostor. Dakako, postao je ozbiljan i temeljni problem i europskoga kontinenta i fundamentalnih postavki europske civilizacije.

Mi se ne nalazimo samo pred najezdama migranata, koje svojom brojnošću poprimaju tektonske dimenzije, već i pred specifičnim etičko-sociološkim, političkim i gospodarskim fenomenom s mogućim nesagledivim posljedicama. Taj problem tjera na razmišljanje o poukama o europskoj civilizaciji, o minulim faktima i o mogućim posljedicama ovih kretanja. Migracijski valovi mjere se u brojčano značajnijoj konfiguraciji od pomaka koji su učinjeni u 5. stoljeću uslijed najezde barbara na europski prostor. Jer, ako je vjerovati povjesničarima te epohe (Hans Delbrück), onda kumulativne brojke tadašnjih kretanja, koje su zauzimale razmak u vremenu od pedesetak godina, sada se u europskome realitetu događaju u samo nekoliko tjedana ili mjeseci.

To, dakako, potiče na razmišljanja o tomu što takvi pomaci znače za buduće europsko ozračje i civilizaciju jer oni mogu iz temelja promijeniti europsku zbilju i našu svakodnevnicu. Takva vidljivo dramatična zbilja našega svakodnevlja postavlja isto tako i mnoštvo dramatičnih civilizacijskih pitanja. Prije svega, pitanje sudbine Europe i mediteranskoga bazena, koja, naizgled, uza svepostojeće resurse i znano bogatstvo nije u stanju djelotvorno dati odgovor na takve populacijske transfere, kako iz

* Potpredsjednik Europske akademije znanosti, umjetnosti i literature, Pariz.

gospodarskih, tako i iz sociooloških, kulturoloških, etičkih i religioznih motiva i razloga.

Činjenica je da se mi nalazimo u ovim migracijskim transferima koja nose višestrana obilježja, od bijega od rata, zatim onih koji se pridružuju takvima iz želje za avanturom, do, konačno, onih koji su sebi stavili u zadaću religioznu fanatičnu misiju islamizacije Europe. Dakle jedna panoplija htijenja koja nalaže nužnost za javnim i čvrstim nadzorom ovakvih kretanja kako bi se ozbiljna strateška pitanja pritom mogla obraniti. Međutim, ova pitanja sama u sebi ne smiju istodobno dopustiti skrivanje problema i potencijalnih odgovornosti, u vremenu koja trebaju dati jasne i nedvosmislene odgovore. Jer ta pitanja na sebe vežu i vuku svoje reference na prostor, društvo, gospodarstvo, naciju, mentalni sustav, koji u svojoj ukupnosti daju identifikacijski kod javnoga ponašanja i razmišljanja.

Nema državnika

Razglabanje o ovim povijesnim faktima isključuje, naravno, osobna osjećanja, faktološki elementi imaju sav primat. Ovo pogotovo kad znamo u kojoj mjeri povijest ima u sebi multiplikaciju realiteta, ali je uvijek kompliciranо ponuditi hipotezu koja ima čvrsti odnos s realnošću. Potrebno je, dakle, pogledati ponekad i unatrag da vidimo kamo nas povijesno iskustvo vodi. Ono, na žalost, u sličnoj problematici nije previše optimistično glede migracijskih preturbacija.

Povijesno gledajući, invazije na europski kontinent izvršene su u nekoliko navrata ili valova. Najprije stranih naroda ("barbara") tijekom 5. stoljeća i muslimana u 7., 8. i 9. stoljeću, zatim turska invazija u 14. stoljeću kada, zapravo, Turci preuzimaju potpunu kontrolu Mediterana, želeći stvarno dovesti do pada zapadne civilizacije i odsjeći Europu od ostatka svijeta stavljajući pod nadzor morske putove.

Već sama propast Rimskoga Carstva i najezde "barbara" u posljedičnoj su svezi, što je potkrijepljeno tezama Fernanda Braudela da je Rimsko Carstvo zapravo propalo iz jednoga sasvim prozaičnoga, ali važnoga razloga, a to je da "barbarima" nije htjelo prodati pšenicu i kukuruz čak i po većim cijenama od onih koje su vladale na unutarnjem tržištu.

Kad ste gladni, onda, dakako, više nemate što izgubiti, uzimate ono što vam je esencijalno potrebno za održanje gologa života. Dakle nije im preostalo ništa drugo do uništiti ga, što su oni svojski i učinili. To može i biti jedna od prvih pouka za meditiranje u ovoj migracijskoj situaciji! Mi zaboravljamo u svojoj sljepoći da današnja globalizacija ne datira od zadnjih desetak godina, kada je postala poštapalica za sva pseudorazglabanja za sve socijalno gospodarske, političke i medijske razmirice. Zaboravljamo pritom da je već u svome vremenu Rimsko Carstvo bilo globalno gospodarstvo, koje se, kao i ovo danas, pretvorilo u metu, u trn u oku, kao "novina" našega vremena. Naime, postoje sve efektivne naznake kako je ovaj čitav problem svjesno organiziran kako bi proizveo ove pokrete populacije i proizveo devastirajući učinak na europski kontinent. On počinje ratom u Iraku, nastavlja se u provociranome "arapskome proljeću" (Egipat, Libija, Tunis) i završava sirijskim sukobom. Ti su ratovi otvorili migracijske procese i sve ove tužne scene koje ne će zaustaviti ni žičane mreže granica Europe u Meliliji (španjolski Maroko), a ni ove koje je podigao Viktor Orban u Mađarskoj...

Današnjoj političkoj vrhušci jednostavno nedostaje minimum percepcije, poimanja i učenja vremena u smislu trajanja povijesnih zbilja. No isto tako može se zapaziti, što ovi događaji i potvrđuju, da i Europa našega doba nema izrazitih državnika s vizijom današnjega i budućega vremena, koji bi svojim znanjem, mudrošću i dalekovidnostima, ili praktičnostima razmišljanja o strateškim zavrzlamama, uopće zaslužili naziv državnika, vizionara državnika (*homme d'État*), s posvjedočenim instinktom za javne i globalne interese. Mi smo danas suočeni s političkom "elitom" osrednjosti i nesuvislosti, bezreljefnosti pa i ovakvo jedno pitanje postaje još i dramatičnije. Jer političkoj eliti nedostaje i ozbiljna vizija sadašnjosti, a isto tako, ili još i više, budućnosti. Ona nema sve potrebne promišljenosti pa u svojoj površnosti tretira pitanja koja zaslužuju definitivno maksimalni intelektualni i pragmatički suvisliji način razmišljanja, a prije svega državnički instinkt!

Kad se pogledaju, primjerice, reakcije njemačke kancelarice gospođe Merkel, koja je samo u tjedan dana promijenila nekoliko kontradiktornih odluka o istome pitanju, a koje su dovele i do fenomenalnih oduševlje-

nja, a onda i do gorkih decepcija kod zbjega u pokretu, koji je svojim izjavama, pače, i inducirala, shvatit će se da je ona svojim prvim izjavama, svojom nepromišljenostima, povukla za sobom na stotine tisuća ljudi na migracije, na put na koji svi ti jadni ljudi nisu možda ni imali nakanu krenuti. No, dakako, nije ona usamljena u svojoj nelogičnosti, to je slučaj svih zapadnoeuropskih lidera danas, koji se nisu u ovome dobu pokazali na razini potreba i stanja europskoga duha. Jer ovdje nije upitno samo pitanje migracijskih problema, već i sam način zaštite odrednica europske tradicije, zasnovane na katoličkoj i kulturnoj tradiciji, zatim i pitanje produljenja gospodarske krize, tu su gospodarski marazam, kronična nezaposlenost, što, svakako, i ne ostavlja dovoljno prostora za zaprimanje ozbiljnijih migracijskih kvota na svoje nacionalne prostore ako ih se želi tretirati s dužnom dozom digniteta.

Hrvatska iskustva

Nedostatak europskogaa vodstva (*liedership*) tako je dramatično vidljiv i osjetljiv u vremenu u kojem živimo. Međutim, moramo biti također svjesni da danas nije samo pitanje važnosti da politička zbilja izbaci samo jednoga sjajnog političara, već je vrlo važno imati i sjajnu ekipu koja će znati artikulirati i delegirati ideje i političku volju u uzročnopovratnoj sprezi, koja ne će postavljati upitnost i država članica i ukupnosti Europske Unije u njezinim fundamentalnim stremljenjima, u kojima se nedvosmisleno štiti baza i filozofija europske ideje slobode i njezina spiritualna osnovica koja je Europu kao takvu stoljećima potvrđivala i činila svjetionikom našega planeta.

Migracijska su pitanja preozbiljna da bi se olako preko njih prelazilo, a da se pritom ne postave u reljef neke povijesne reminiscencije, bez obzira na vremensku distancu.

Jedan veliki belgijski povjesničar, Henri Pirenne, već je sredinom minuloga stoljeća u svojemu posljednjemu radu publiciranome 1937. godine, "Muhamed i Karlo Veliki" (*Mahomet et Charlemagne*, PUF, Paris, 1992.) eleborirao i upozorio na smisao muslimanskih migracija i invazija koje su se dogodile od VII. do IX. stoljeća na europskome prostoru, a koje su imale namjeru potpuno odsjeći Europu od Orijenta i Sjeverne

Afrike, natjerati Europu da se potpuno reorijentira na samu sebe, ili prema svome germanskome ozračju, prema sjeveru, tako da postane odsječena od svijeta i živi u zatvorenoj vazi. Prethodne selidbe naroda koje su se dogodile u V. stoljeću kroz nalete germanskih plemena i "barbara" nisu imale dubljih značenja na moć i sudbinu europske civilizacije, njezine društvene i gospodarsko-socijalne strukture. Oni su se integrirali u europsku misaonu, kulturnu i spiritualnu tradiciju.

Kakve su bile naše hrvatske retrospektive i zbilje u svim tim preturbacijama?

Kasnijim navalama Otomana i Turaka iz 14. stoljeća i naš se hrvatski nacionalni prostor također sužavao i sav taj teret povijesti i danas je nazočan u srpskoj etničkoj komponenti koja se skrašavala na nacionalnome prostoru, a zapravo se nikada nije integrirala u nacionalni okvir. Ta su trvljenja nazočna i dan danas. Dovoljno je vidjeti ponašanje jednoga Milorada Pupovca. Taj primjer jasno pokazuje o kakvoj želji prihvaćanja hrvatske države i želji za prihvaćanjem Hrvatske kao njegove domovine je riječ.

Drugi dio istoga problema želja je za stvaranjem islamske države u srcu katoličke Europe, a to se događa velikim dijelom na nekadašnjemu hrvatskom povijesnom prostoru, što neki europski političari jednostavno ne mogu prihvatiti ili ne žele razmišljati i vidjeti kao potentni problem. Taj problem neupitna je činjenica koju političari ignoriraju, poput noja gurajući svoju glavu u pijesak!

Dakle ako je netko to gorko migracijsko iskustvo i pritisak izbjeglica osjetio na svojim leđima tijekom stoljeća, a pogotovo dvadesetak godina unatrag, tijekom Domovinskoga rata, pa i ranije, kao granični narod dviju različitih civilizacija, to je upravo bio hrvatski narod. Hrvatski narod uvijek se borio za održanje svoga identiteta, ali istodobno je pokazivao i svu svoju katoličku i humanu vrlinu pružajući ruku onima koji su ju trebali, bježeći pred najezdama osmanlijskih horda na susjedni ili nacionalni prostor. Nije naodmet još jednom potvrditi kako je već od 14. stoljeća, od dolaska osmanlijske vojske na balkanski poluotok, hrvatski nacionalni prostor bio najčešće utočiste brojnim srpskim izbjeglicama u njihovim prvim bežanijama nakon Kosovske bitke iz 1389. godine i turskoga zauzimanja srpskoga prostora – najprije na dijelu Bosne i Hercegovine, a zatim i na današnjem prostoru Republike Hrvatske. Ta dobra kršćanska savjest pružala je utočište našim istočnim susjedima u njihovim bežanijama pred Turcima. Hrvati su ih primali s blagošću duše na naš nacionalni prostor, ustupajući im prostor za suživot. Srbi na taj čin kršćanske dobrote nikada nisu odgovorili sa zahvalnošću.

Prostor koji im je zbjegom udijeljen, oni su željeli pripojiti svojoj matičnoj domovini, pa otud i sva trvljenja, a koja su imala i sve one vrlo dobro znane dramatične reperkusije u sedam desetljeća jedne zajedničke države, ili u ovih šest stoljeća od kada su došli na naš nacionalni prostor. Među njima su bili rijetki koji su svoju novu domovinu prihvatili kao svoju! Oni su zapravo načelom "gdje stanuje Srbin, to je srpska zemlja" postali problematični susjedi svojim susjedima. Pače, oni su se uvijek u našemu slučaju potvrđivali kao element koji je igrao ulogu pete kolone koja se uvijek udruživala s našim potencijalnim tlačiteljima ili, pak, kao element pretenzija sudjelitelja našega nacionalnog prostora, bilo da se radilo o Mlečanima, Austro-Ugarskoj Monarhiji, Mađarima ili Talijanima! Konačno, to i arhivsko gradivo vjerno i u izobilju potvrđuje.

Nadajmo se da budućnost ne će pripasti onima koji u svojim srcima imaju mržnju kao moto suživota, već toleranciju i suživot u određenim civilizacijskim okvirima i da pritom ne će izvrtati uloge, da oni koji primaju izbjeglice ne će postati prirodni plijen onih koji su im u njihovim nesrećama ili povijesnim procesima postali sugrađani, onih koji prisvajaju kao neko povijesno pravo prostor koji im je u kršćanskoj dobroti ponudio utočište. Ne posezanju za tuđim! To je osnovni kršćanski kredo, to je minimum traženja od izbjeglica pridošlica, onih kojima je ustupljena humanitarna i obitavalačka pogodnost na nacionalnim prostorima, a čega bi se i hrvatski Srbi trebali s vremena na vrijeme prisjetiti jer je to važan element pristojnijega suživota.

Dvjesto tisuća mladih Milanovićeva je Vlada otjerala

U svakome slučaju to nas ne sprječava da ovome tužnome i provociranome zbjegu na putešestvijama kroz planine, rijeke i mora Europe nikada ne zaboravimo onu osnovnu kršćansku simpatiju i suosjećanje,

spoznaju da su ta humana bića morala napustiti svoj dom. I bez obzira na to koji ih razlozi na taj čin natjeraše, odlazak je sam po sebi velika nesreća, veliki uteg života. Dakle, učinimo sve ono potrebito kako bi taj uteg, tome humanom zbjegu, bio što bezbolniji i lakši.

Sadašnja hrvatska Vlada premijera Zorana Milanovića i njegov ministar Ranko Ostojić još jednom su osramotili hrvatski narod, demonstrirajući svu nedarovitost vladanja i upravljanja ovom migracijskom krizom koja se tako vidljivo nazirala na hrvatskim granicama. Njima zaista ništa ne uspijeva napraviti, a da pritom ne naprave nepromišljenosti i kikseve s kojima se čitav svijet s čuđenjem zabavlja. Zaista, molim Božju Providnost da nam ih uklone što prije iz vidokruga jer su uništili sve hrvatske nade, pogotovo njezinu mladost koja je, također, svrstana u migracijske kolone zbjega s preko 200.000 duša, za vrijeme mandata ove Vlade. Tragedija je time veća jer je Hrvatsku napustila educirana mladost, ali i ona mladost koja može biti čimbenikom tako bitne demografske obnove Domovine!

Možemo zamisliti kad bi ova Vlada još jednom dobila mandat za upravljanje Hrvatskom, kakve bi bile posljedice. Pa oni bi Hrvatsku još i dodatno demografski ispraznili i uništili. Svojim neznanjem i neupravljanjem u ovoj izbjegličkoj krizi, već u njezinu početku, Vlada i njezini čelnici definitivno su dodatno izložili hrvatsku ruglu. Svi svjetski ozbiljni mediji stavili su to žalosno ponašanje pod povećalo, mahom zbog nehumanoga tretmana migranata, što nikada u povijesti nije bio kredo hrvatskoga naroda, hrvatskoga naroda poznatoga u svojoj humanitarnoj dobroti i supatništvu s onima koji trpe!

U Parizu, 19. rujna 2015.

Ivica JURJEVIĆ

Resnik, rese ljepote

Da u gradu Zagrebu kažete nekom da putujete u Resnik, većina bi se podsmiješila i mislila kako je to loša ideja. Putovati nedjeljom u Resnik, za onoga koji nema automobil, predstavlja pravi izazov. Posebno je loša prometna povezanost u samim jutarnji satima. No, za upornog putnika kakav sam ja, to i nije problem.

Strpljivo sam čekao više od sata vremena. Autobus je krenuo točno. Vozač je bio više nego uljudan. U posljednje vrijeme vozači ZET-a su jako ljubazni. Prilikom dolaska u Resnik, izišao sam na središnjoj postaji, tik uz župnu kuću. Preko ceste nalazi se župna crkva Uznesenja Marijina na nebo. Odmah sam otišao u crkvu. Trajala je prva Misa koja je počela točno u osam sati.

Do tada nisam bio u Resniku, niti u samoj crkvi. Slušao sam pažljivo uvodna čitanja i propovijed župnika.

Župnik je nadahnuto gotovo pjesnički propovijedao o Jobu, o žrtvi, o kršćanstvu i životu u današnjem svijetu. Propovijed je imala solidarističk karakter, pa kako i ne bi kad je kršćanstvo u svojoj biti solidarno.

Istog dana i papa Franjo je u Torinu govorio o solidarnosti, o globalnoj ekonomiji; koja je ekonomija otpada.

Danas se svi trebao probuditi i ustati protiv korupcije, protiv koje se papa posebice bori.

Vratimo se mi u naš dragi Resnik, kojeg resi zelenilo, skladna polja i dijelom vinogradi. Stanovnici su gradili kuće u seoskom stilu, tako da dio obitelji ima čitavo imanje uz samu kuću.

To mi se jako dopalo.

U ovim kriznim vremenima takav oblik stanovanja može umnogome pomoći obiteljima da lakše prebrode ovu današnju veliku krizu.

Šetao sam oko crkve; crkva ima dvije lađe, s desne i s lijeve stane. Glavni oltar resi velika slika Uznesenja Marijina, a pored su slike sa svetcima, među kojim je i naš Sveti Leopold Bogdan Mandić.

Na ulazu s lijeve strane nalazi se Misijski križ, na kojem se vidi da su dva puta bile misije u samoj župi.

Važno je napomenuti da u župi djeluje zbor koji jako kvalitetno i skladno podupire liturgijsko slavlje.

Oko crkve nalazi se groblje, te sam prošetao njime. Tu me se posebno dojmio obnovljeni križ koji je postavljen s lijeve strane.

Na križu lijepo obnovljenim zlatnim slovima piše da su ga u Svetoj godini podigli župljani 1950. godine.

Možete li zamisliti da je tako veleban križ podignut baš tih godina, koje nisu išle na ruku Hrvatima katolicima.

Tada je vladao gladomor u Hrvatskoj. Tih pedesetih godina sve žito, sav kukuruz i sve kulture bile su prisilno oduzimane, po nalogu velikoga vođe. Pričaju stari, da su te godine bile godine velike krize i godine Gologa otoka.

A župljani Resnika, u svom tom jadu imaju snage da podignu veleban križ.

Svaka čast župljanima Resnika. Mogu biti ponosni na svoje pretke.

To je veliki zalog za budućnost vjere. Vjera ima budućnost i sa župnikom, koji je veliki propovjednik i širitelj dobrih odnosa među župljanima.

Važno je pripomenuti da se ne bi zaboravilo, župnik sve župljane nakon Mise zove na druženje i na domjenak.

To je svima drago, jer se želi postići zajedništvo koje u suvremenom svijetu izostaje.

Sve u svemu bilo je to za mene veliko iskustvo i nova spoznaja.

Zato treba putovati. Kažu da u njemačkom narodu ima uzrečica koja glasi; "Svako putovanje obogati čovjeka".

Ivica LUETIĆ

Obilježen 565. rođendan Marka Marulića

Svečanost otkrivanja Meštrovićeva spomenika dogodila se 26. srpnja 1925. godine.

U dvorištu Muzeja grada Splita, nekoć Papalićevoj palači, gdje se Marko Marulić često nalazio s prijateljima, već se petnaest godina u organizaciji Književnog kruga Split – centra *Marulianum* redovito obilježava rođendan otca hrvatske književnosti i najpoznatijega Splićanina svih vremena. Tako je bilo i navečer 18. kolovoza 2015., kada je na prigodan način, uz mnoštvo uzvanika, proslavljen njegov 565. rođendan.

Marko Marulić rodio se u Splitu 18. kolovoza 1450., a umro je u istom gradu 5. siječnja 1524. Po općem sudu najvažniji hrvatski pisac 15. i 16. stoljeća, Marulić je nacionalni klasik, tvorac prvog epa na hrvatskom jeziku ("Judita"), ujedno klasik kršćanske književnosti te humanist europskog formata. Pisao je na hrvatskom, latinskom i ponešto na talijanskom jeziku. Odjeci i utjecaji Marulićevih hrvatskih djela, po kojima je u 19. stoljeću stekao naziv otca hrvatske književnosti, nalaze se u brojnih hrvatskih autora od 16. stoljeća do danas.

Slavlje i sjećanje na Marka Marulića, hrvatskog pjesnika i katoličkog humanista, kojega su čitali pape i kraljevi, svetci i pučani, ove se godine odvijalo u dva djela. U prvom je dijelu dr. Bratislav Lučin, voditelj *Marulianuma*, održao predavanje naslovljeno "Devedeset godina jednog spomenika". Povod je predavanju bila 90. obljetnica Meštrovićeva spomenika Marku Maruliću, koji je u Splitu svečano otkriven 1925. godine.

Lučin je kazao kako je o spomeniku već 1922. s kiparom razgovarao don Frane Bulić. Ivan Meštrović bio je sklon toj ideji i pristao je raditi bez naknade. No, u međuvremenu, nastali su brojni problemi. Posebno pitanje je bilo kako prikazati Marulićev lik i odjeću. Meštrović se za savjet obratio don Frani koji mu je poslao opis pjesnikova lika što ga je zabilježio njegov biograf Frane Božićević, uz dosta općenitih naznaka. Osim toga, trebalo je nabaviti broncu za lijevanje spomenika, pronaći mu prikladan položaj, itd.

Nakon što su sve poteškoće svladane, svečanost otkrivanja spomenika uključena je u trodnevne svečanosti u povodu proslave 1000-te godišnjice Hrvatskoga Kraljevstva. U tom trodnevlju otvorena je željeznička pruga Zagreb-Split (zvana Lička pruga, koja je bila prva kopnena veza grada s Europom) i održana je velika *Jadranska izložba*. Spomenik Maruliću otkriven je 26. srpnja 1925. U devet sati ujutro, u nazočnosti mnoštva građana, predstavnika vlasti, raznih udruženja, te više glazbenih društava iz grada i okolice, opširan uvodni govor održao je don Frano Bulić, a za njim i gradonačelnik dr. Ivo Tartaglia, koji je ujedno otkrio spomenik. Oduševljeno mnoštvo je klicalo, a članovi društva "Guslar" otpjevali su kantatu Josipa Hatzea, skladanu na Hektorovićeve stihove. Spomenik se do danas smatra najboljim prikazom Marulićeva lika; na postamentu s prednje strane kipar je dao uklesati: "Marko Marulić 1450.-1524.", a sa stražnje: "Ivan Meštrović svoje djelo darovao". Sutradan je na pretpostavljenoj Marulićevoj rodnoj kući , u blizini Papalićeve palače, bila otkrivena spomen-ploča pjesniku.

U nastavku predavanja prikazana je sudbina kipa u narednim desetljećima. Naime, spomenici i spomen-ploče mjesta su jakog simboličnog naboja, pa nije čudo što privlače pozornost i bude razne vrste emocija, kadšto i one rušilačke, kazao je Lučin. Spomen-ploču na rodnoj kući su 1942. godine čekićima razmrskali talijanski fašisti. Srećom, spomenik u ratu nije stradao. No posljednjih desetljeća pojavljivale su se na njemu sitne, mahom bezazlene, kadšto i duhovite intervencije – tako što je Marulićevu liku pridodana cigareta, ili je zaogrnut plaštem, ili šalom, ili plastičnim vrećicama jednog lokalnog trgovca i političara. Sve to govori da je i ovaj spomenik, kao i mnogi drugi, simbolično mjesto preko kojeg se može komunicirati, da živi s gradom i izaziva reakcije, istaknuo je Lučin. Napokon, 2014. splitski su konzervatori spomenik temeljito obnovili i osvježili, čime mu je vraćen sjaj dostojan glasovitoga renesansnog pjesnika, i ne manje glasovitoga kipara.

Rođendansko slavlje uljepšao je glazbeni program, u kojem su nastupile Ivana Kenk Kalebić na mandolini i Ivanka Prusac na gitari. Već tradicionalno, u drugom dijelu proslave svi nazočni počašćeni su tortom i napitcima, uz rođendanske čestitke i zdravice svečaru, koji je eto živahno dočekao i svoj 565. rođendan.

Josip JURČIĆ

Dojmovi o knjizi i piscu

Dojmovi o knjizi: ROZGAJ, Stanko. *Vivat Academia. Pripovijetke.* Izd. HKD Sv. Jeronima. Zagreb, 2015., 220 stranica.

Nakon pročitanoga "Pogovora" urednika dr. Stjepana Razuma (str. 216-219) ovih jedinstvenih priča pod naslovom "Vivat Academia" ne bi se imalo što dodati. No sjećam se trenutka kad sam kao roditelj svoje kćeri prvopričesnice na Svetom Duhu, ovdje u našem gradu, napomenuo: Velečasni (župnik je bio godinama franjevac Maks Herceg), velečasni, ponovit ću ono isto što ste vi rekli našim prvopričesnicima. A on će: "Duobus idem, non est idem" (Kad dvojica kažu isto, nije isto).

Nadam se da i u ovom mom prikazu ne će biti isto što je o knjizi profesora i dr. znanosti Stanka Rozgaja progovorio dr. Stjepan Razum.

Konkretno; knjigu je dr. Stjepan Razum predstavio u prostorijama našega Svetojeronimskoga društva, na Trgu kralja Tomislava 21, dana 29. listopada 2015.

O tome da je predstavljanju svoje knjige nazočio i sam pisac gosp. Stanko Rozgaj, bit će riječi na kraju ovoga moga prikaza. Ukratko: ovakvi se susreti ne dogode svaki dan.

Urednik dr. Stjepan Razum u svom "Pogovoru" istaknuo je kako knjiga sadrži sedam priča o svagdašnjici rada profesora i asistenata na Procesno-kemijskom fakultetu. Pisac dr. Stanko Rozgaj htio nas je "odmaknuti" od nas samih. Kad pročitamo te priče, svatko od nas pronalazi sebe samoga u nekom našem osobnom "procesu"; u nekoj našoj osobnoj situaciji.

Svaku od spomenutih sedam priča predstavljač dr. Razum oslikao nam je koncizno s nekoliko riječi, navodeći likove, mjesto i vrijeme događanja. Namjerno nije isticao da su sve te priče zapravo parodija koju svatko od nas u neko drugo vrijeme i u nekom drugom prostoru svaki dan živimo na sebi svojstven način.

Iz piščevog predgovora čitamo: "Nema sumnje da pomno i pošteno gledano, nitko dobronamjeran ne će učiteljski svijet prekruto ocjenjivati i time obeshrabriti sve one mlade ljude koji se žele posvetiti nastavničkom poslu" (str. 7).

Pročitavši ove priče, nametnula mi se starolatinska izreka o učiteljima: "Quem dii oderunt, paedagogum fecerunt" (Koga bogovi zamrziše, učiniše ga učiteljem).

"Kaj buš ti meni"; vječiti je antagonizam u međuljudskim odnosima. U prijevodu; nisi pametniji od mene(i ja znam hraniti kokoši i štihati zemlju).

Konkretno iz knjige "Vivat Academia", u priči "Varadinova ljubavna afera", laborantica Jagoda ponaša se prema profesoru Varadinu zavodnički, ali se on ne da zavesti, jer je čvrst i stamen u svojim moralnim načelima, izgrađenim na Isusovom evanđelju. Njegova moralna čvrstina je i temelj da ju je zadržao na poslu, a mogao ju je bez riječi otpustiti.

U najhumorističnijoj, sedmoj priči pod naslovom "Ljubomorni mačak", "novopečeni" dr. sc. Robert Holman ostaje bez ljubavi graciozne Magdalene zbog preminulog mačka Muci-Mucija kojega je ubrzo, na njegovo razočaranje, zamijenila sa sijamskom mačkicom koju je prozvala Lady-Di, prema pokojnoj engleskoj princezi Diani.

Knjigu treba pročitati da biste se našli sa samim sobom i do suza se nasmijali i to u ovoj godini 2015., Godini posvećenog života. Pisac aludira kako bi se u življenju trebalo više pažnje posvetiti ljudima, a ne njihovim ljubimcima.

Moj dojam o prof. dr. sc. Stanku Rozgaju

Pisac knjige "Vivat Academia" je 29. listopada 2015., na "Književnoj večeri četvrtkom" u prostorijama Svetojeronimskoga društva, unatoč poodmakloj dobi (93 godine) djelovao još uvijek krepko, kako tijelom, tako i duhom. Nakon predstavljanja knjige, tajnik HKD-a Sv. Jeronima upoznao me s autorom dr. Rozgajom. Prišao sam mu. Bio je malo pognut nad stolom poput statue. Širokih ramena, bljedunjavog lica, očiju sjajnih poput žeravice pružio mi je svoju žilavu desnicu.

"Ja sam Josip, čitatelj vaše Academie... želim Vam zahvaliti. Pročitavši Vašu knjigu osjetio sam se obnovljen duhom." Na njegovom nasmiješenom licu i u obostrano srdačnom stisku ruke osjetio sam fluid nekog iznenađujućeg zajedništva. Njegove su oči djelovale dječački nasmijane i povjerljive: "Oduševili ste me i od srca nasmijali, gospodine Rozgaj".

Kao što me se dojmio njegov neposredan nastup, tako me se dojmio i njegov fizički izgled: čista bijela košulja s povelikim ovratnikom, koju je krasila svijetloplava, široka kravata. Preko ramena mu zagrnut plavi sako i dolje svijetlosive hlače, a na stopalima tamnosmeđe, elegantne, mokasinke. Mogao bi poslužiti kao modni uzor mnogim našim javnim osobama. Odijelo, u nekim situacijama, ipak čini čovjeka.

Nakon uvodnog predstavljanja, predstavljač i urednik je riječ prepustio samom autoru. Urednik dr. Razum napomenuo je piscu da se može, s obzirom na svoju dob, obratiti nazočnima sjedeći. No on je na to odmah ustao te je napomenuo kako je svojim studentima desetljećima predavao stojeći, pa će tu praksu nastaviti i danas. Predstavljajući svoju knjigu autor je najmanje pričao o sadržaju same knjige, a veći dio vremena posvetio je sjećanju na svoje studentske dane. Bio je, jednom prilikom kao student poslan na vježbe u Sloveniju. Bili su nazočni studenti-istraživači i iz drugih europskih zemalja. Dopalo mu se, kaže, kako su ih Slovenci tamo prozvali; "akademicima". Čudio se kako je s dvadeset godina postao "akademikom". Mnogo godina nakon tih vježbi taj slučaj mu je poslužio kao inspiracija za naslov ove knjige - "Vivat Academia".

Sjetio sam se, kao usporedbe, apsurdnosti bivših vremena u kojima su mnogi skandirali: "Tito –Partija!", a većina nas je duboko u sebi skrivala misao: dokle će to trajati.

Nešto o jeziku i stilu

Knjiga je izvanredan priručnik za bogaćenje našega hrvatskoga jezika.

Poput potoka, koji jednako zvučno romoni u svom koritu, teku rečenice izviruć jedna iz druge ali uvijek nove - kao valići što tjeraju jedan drugog.

Posebno odličje daje knjizi gotovo neprimjetni, ali izvorni humoristični ton kojim pisac ublažuje okrutnu zbilju koja nas pritišće.

Urednik je zgodno u pogovoru napomenuo o vremenu zbivanja ovih priča, rekavši da mogu biti prošlost i sadašnjost, vremenski neodređene. Ja bih dodao - one su sadašnjost i svagdašnjost, jer se događaji iz knjige gotovo identično ponavljaju i dan - danas - 'hic et nunc' (lat.: ovdje i sada).

Nakon održane tribine mnogobrojni prisutni članovi autorove obitelji ovjekovječili su taj svečani trenutak zajedničkom fotografijom, zagrljeni slaveći veličinu svog supruga, otca i djeda, dr. sc. Stanka Rozgaja.

U Zagrebu, 6. studenog 2015.

Mato NEDIĆ

Iskušenik u vremenu

Prikaz stihozbirke: KARAČIĆ, fra Vendelin. *Kronova galija*. Naklada Društva hrvatskih književnika Herceg Bosne. Mostar, 2014.

Fra Vendelin je Karačić do prije nekoliko godina široj javnosti bio poznat kao voditelj umjetničkoga programa Franjevačke galerije na Širokome Brijegu, kao franjevac čije je djelovanje ponajviše, osim uz pastoral, vezano uz likovnu umjetnost. No, posljednjih se godina Karačić sve više nameće svojim jednostavnim, ali promišljenim pjesmama kao pjesnik izrazito lirskoga nadahnuća. Premda je prvu knjigu objavio u suautorstvu s fra Lucijanom Kordićem 1996. godine (*Dosjetke i šale s mirisom tamjana*), kao pjesnik ozbiljnije se predstavio tek 2012. godine, kao sedamdesetogodišnjak (rođen je u Gornjem Crnču pokraj Širokoga Brijega 1942. godine) zbirkom pjesama *Odjeci*. Od tada on često počasti kulturnu javnost novim stihovima, a tako je učinio objavivši i zbirku *Kronova galija*.

Poetska misao fra Vendelina Karačića izvire iz njegovoga bogatog životnog iskustva, ali i iz njegove klasične naobrazbe. Zato se u pjesmama okupljenima u zbirci *Kronova galija* mogu pronaći kršćanski, ali i poganski, osobito antički i slavenski motivi. Pjesnik je svoj poetski govor posvetio promišljanjima o vremenu kao kategoriji koja u sebi sadrži i prolaznost i bezvremenost, vječnost. Odlučio se za pjesnički izraz koji u sebi ujedinjuje tradicionalni i moderni pristup. Tako pjesnik stvara pjesme slobodnim stihom, ali se u njima ponekad pojavljuje i rima, što znači da mu je, uz modernost, bliska i tradicija.

Premda je poetski svijet fra Vendelina Karačića napučen promišljanjima o prolaznosti i o potrebi da se ta prolaznost nadvlada, da se ispuni činjenjem koje će biti uobličeno u smisao koji je čovjeku na njegovome

putu kroz prolaznost veoma potreban, čak neophodan, te se stječe dojam da pjesnik često progovara općenito, on ipak u liku lirskoga subjekta progovara i o sebi samome i progovarajući tako, progovara o cjelini čovječanstva kao što je činio i Tin Ujević kada je ukazao na to da smo svi pojedinačni i da smo svi jedno (*Pobratimstvo lica u svemiru*). U pjesmi *Ponad svijeta i vremena* Karačić pjeva:

Raspuknut sam u samome sebi
znalca tražim
koji će me pronijeti kroz vrijeme
i oteti slijedu mijena
prije nego li me Thanatos ugrabi
i istrgne iz vremena
da me preda svijetu sjena.

U Karačićevoj je poeziji, razumljivo, snažno izražena vjera u Boga koji čovjeka vodi na ovoj obali i prevodi preko rijeke na drugu obalu života. U tome smislu pjesnik ističe da postoji Onaj u čijoj je ruci i prolaznost i vječnost, koji daje smisao čovjeku i koji ga iskušava u vatri vremena. Za vjernika ne postoji prolaznost, za njega postoji samo vječnost iz koje je došao i koja ga čeka; postoji za njega i vrijeme koje mu je darovano da ga ispuni dobrotom. Pjesnik Karačić toga je svjestan te vrijednosti takvoga vjerovanja ugrađuje u svoj poetski govor.

Na motivskoj razini uočljive su dvije skupine motiva Karačićeve poezije: na jednoj su strani motivi vezani za govor o protjecanju vremena, kao što su motiv vječnosti, ere, epohe, milenija, stoljeća, godine, mjeseca, dana, sata, minute, sekunde itd., a na drugoj su strani mitološki motivi, vezani uz slavensku i starogrčku mitologiju. Kao pjesnik u svojim je promišljanjima fra Vendelin Karačić blizak i Nikoli Šopu i Vladimiru Nazoru, ne toliko u stilskome, nego više u motivskome pogledu te u slijedu poetsko-filozofskih zaključaka.

Na stilskoj je razini vidljiva jednostavnost izraza te u Karačićevome pjesništvu ne treba dekodirati smisao poetskih simbola jer je njihovo značenje nametnuto već prvim čitanjem pjesme, no, izražena misaonost je ono čime pjesnik nadomješta nedostatak jače naglašene poetske simbolike. Protok pjesnikovih riječi je tih, onakav kakav je uglavnom i život

franjevca, nenametljiv, jasan i podatan te je plov Karačićevom poezijom lagan i ugodan. Međutim, zahtjevniji će čitatelj svakako zastati nakon pročitanje svake pjesme jer će o istinama iznesenima u njoj moći duboko promišljati, a te se istine odnose na život sam, na njegovo trajanje i protjecanje, na mjesto čovjeka u odnosu prema prolaznosti i u odnosu prema vječnosti. Univerzalnost tema kojima se fra Vendelin Karačić bavi u pjesmama okupljenim u zbirku *Kronova galija* jamče mu zanimanje čitateljske publike.

kako bi se ozbiljna strateška pitanja pritom mogla obraniti. Međutim, ova pitanja sama u sebi ne smiju istodobno dopustiti skrivanje problema i potencijalnih odgovornosti, u vremenu koja trebaju dati jasne i nedvosmislene odgovore. Jer ta pitanja na sebe vežu i vuku svoje reference na prostor, društvo, gospodarstvo, naciju, mentalni sustav, koji u svojoj ukupnosti daju identifikacijski kod javnoga ponašanja i razmišljanja.

Nema državnika

Razglabanje o ovim povijesnim faktima isključuje, naravno, osobna osjećanja, faktološki elementi imaju sav primat. Ovo pogotovo kad znamo u kojoj mjeri povijest ima u sebi multiplikaciju realiteta, ali je uvijek komplicirano ponuditi hipotezu koja ima čvrsti odnos s realnošću. Potrebno je, dakle, pogledati ponekad i unatrag da vidimo kamo nas povijesno iskustvo vodi. Ono, na žalost, u sličnoj problematici nije previše optimistično glede migracijskih preturbacija.

Povijesno gledajući, invazije na europski kontinent izvršene su u nekoliko navrata ili valova. Najprije stranih naroda ("barbara") tijekom 5. stoljeća i muslimana u 7., 8. i 9. stoljeću, zatim turska invazija u 14. stoljeću kada, zapravo, Turci preuzimaju potpunu kontrolu Mediterana, želeći stvarno dovesti do pada zapadne civilizacije i odsjeći Europu od ostatka svijeta stavljajući pod nadzor morske putove.

Već sama propast Rimskoga Carstva i najezde "barbara" u posljedičnoj su svezi, što je potkrijepljeno tezama Fernanda Braudela da je Rimsko Carstvo zapravo propalo iz jednoga sasvim prozaičnoga, ali važnoga razloga, a to je da "barbarima" nije htjelo prodati pšenicu i kukuruz čak i po većim cijenama od onih koje su vladale na unutarnjem tržištu.

Stjepan RAZUM

Koristno izčitavanje za druge

Prikaz dvoknjižja: MARAČIĆ, Ljudevit Anton. *Provincijski povijesni arhiv. Arhivsko gradivo povijesnog dijela provincijskog arhiva (1559.-1827.). Prvi svezak: Popis i opis materijala. — Drugi svezak: Izbor i obrada materijala*. Izd. Hrvatska provincija Sv. Jeronima franjevaca konventualaca – Veritas. Zagreb, rujna 2015., 363 i 232 stranice.

Vrijedan i marljivi član redovničke zajednice Hrvatske pokrajine Sv. Jeronima franjevaca zajednice (konventualaca) obdario je u rujnu ove godine, ponajprije svoju zajednicu, a onda i cijelu hrvatsku javnost, dvjema značajnim knjigama arhivističko-povjestničke struke. U njima je predočio bogatstvo sadržaja, koje se skriva u 20 svezaka rukopisnih knjiga u Provincijskom arhivu njegove redovničke zajednice u Zagrebu. Prvih 12 svezaka nosi naslov "Acta Provinciae" i obuhvaćaju razdoblje od 1559. do 1827. godine. Ostalih osam svezaka različitoga su sadržaja i porijekla, ali su iz istoga povijesnoga razdoblja i pripadaju povijesti navedene redovničke zajednice, te se danas čuvaju također u njezinu Provincijskom povijesnom arhivu.

Te dvije knjige predstavljaju piščevo koristno izčitavanje često teško čitljivih navedenih rukopisnih knjiga, pisanih uglavnom latinskim jezikom, nešto talijanskim, a vrlo malo hrvatskim jezikom. U prvoj je knjizi to izčitavanje provedeno arhivističkim slijedom koji se poklapa s vremenskim slijedom, jer pojedine su knjige složene upravo vremenskim slijedom. U drugoj je knjizi pisac ustanovio podatke koje je pročitao, tako da je u sedam zasebnih poglavlja objedinio sve vijesti (1.) o održanim skupštinama (kapitulima) i kongregacijama, (2.) sve vijesti o službenim pohodima (vizitacijama) pokrajinskog poglavara (provincijala), (3.) istaknuo je značajnije događaje iz života svoje redovničke zajednice u navedenom razdoblju, (4.) objedinio je vijesti koje se odnose na odgoj i obrazovanje unutar zajednice, (5.) na rješavanje poteškoća nastalih od strane pojedinih redovničkih članova i (6.) na pokušaje redovničke obnove, (7.) te je donio korisne popise svih pokrajinskih poglavara, tajnika, učitelja i nekih drugih službi iz navedenoga razdoblja.

Navedena redovnička zajednica, koja je pravni slijednik Dalmatinske pokrajine Sv. Jeronima, ima puno starije korijene od 1559. godine, kada započinje najstarija od navedenih rukopisnih knjiga. Tko želi proučavati to starije razdoblje, morat će posegnuti za nekim drugim izvorima, koji se čuvaju u rimskim i drugim talijanskim arhivima, a za ovo razdoblje od sredine 16. do pred kraj prve polovice 19. stoljeća, ovih 20 svezaka predstavlja prvorazredni izvor za poznavanje života te značajne hrvatske redovničke zajednice, koja u Zagrebu ima sjedište kod crkve Sv. Antuna na Svetom Duhu.

Pisac je čitajući te rukopisne knjige bilježio od strane do stranice ono što je na njima značajno za povijest zajednice, bilježeći na hrvatskom, ali često i mnogo i na izvornom latinskom jeziku kako bi čitatelju predočio što veću izvornost i vjerodostojnost tih podataka. Svi su izvorni zapisi, pa tako i njihovo izčitavanje i prijenos u ovim dvama objavljenim svescima razvrstani prema razdobljima pojedinih pokrajinskih poglavara (provincijala). Njihova su imena i prezimena, kao i mnogih drugih navedenih franjevaca, zapisana u izvornom latinskom obliku. Bilo bi puno bolje da se pisac "usudio" zapisati ih s hrvatskim oblicima imena i prezimena. Onaj čuveni prijedlog "de" ispred prezimena, za koji neki smatraju da je svetinja i nedodirljiv pa ga se ne smije ispuštati ili prevesti u hrvatski, ne znači ništa drugo nego hrvatski prijedlog "od" ili "iz", a u hrvatskom ga je jeziku najbolje ugraditi u pridjevski oblik prezimena; tako latinski "de Mugla" znači "iz Milje" ili "Miljski", "de Sibenico" - "iz Šibenika" ili "Šibenski" ili pak "Šibenčan(in)", "de Vegla" - "iz Krka" ili "Krčki", "de Chersio" - "iz Cresa" ili "Creski", i tako dalje. Nema nikakve zapreke da u hrvatskom tekstu nekadašnje Hrvate, koji su se pisali tadašnjim načinom, danas pišemo današnjim načinom. Štoviše, ako su neki stranci postali dio naše hrvatske povijesti, i njih treba pisati na hrvatski način. Uzmimo za primjer Sv. Vinka Paulskoga koji se po svom imenu i prezimenu udomaćio i gotovo nitko ne bi rekao da nije Hrvat, a on je Francuz i izvorno se zove St. Vincent de Paul. Uostalom, papa Fra-

nji za nas je Franjo, a ne Franciscus ili Francesco. Tek kada se određenu osobu usudimo zazvati svojim majčinskim – hrvatskim jezikom, ta nam osoba postane bliska, draga, "naša", bilo da je riječ o osobi iz obične povijesti, bilo da je riječ o nekom svetcu. Naprotiv, dokle god imamo potrebu nazivati njezinim izvornim, za nas stranim oblikom imena, dotle će nam ta osoba biti stranac, pa premda joj se molimo kao svetcu ili svetici.

Vjerujem da je pisac u prenošenju izvornih podataka iz rukopisnih knjiga htio ostati što vjerodostojniji i vjerniji izvoru, pa je zbog toga navodio izvorne oblike imena i prezimena, kako ih je našao zapisane u arhivskim izvorima. To je ozbiljan razlog za takvo postupanje, ali za drugačije postupanje još je ozbiljniji razlog uspješnost prenošenja znanja; a znanje, obavijesti, vijesti najuspješnije se prenose kad su razumljive. Uvažavajući jedan i drugi razlog, savjetovao bih za ubuduće u tečnom jeziku koristiti hrvatske oblike, a unutar zagrada ili u bilješkama donositi izvorne oblike imena i prezimena, kao i nazive mjesta.

U prvom svesku knjige pisac je sve podatke posložio na arhivistički način, tj. onim slijedom kako ih je našao u izvornim rukopisnim knjigama. No, u drugom svesku se potrudio pa je sve te arhivističke podatke, kao što je već navedeno, usustavio, tako da je u tom drugom svesku dao zaokruženu povijesničku sliku svoje redovničke zajednice u dva i pol stoljetnom razdoblju, od 1559. do 1827. godine. Na temelju ovih arhivističkih i ovih usustavljenih podataka moći će se lagano nadopunjavati dosad poznata povjestnica hrvatskih franjevaca zajednice, te pisati nove knjige o pojedinim pitanjima iz njihove bogate prošlosti.

Krunoslav ŠOIĆ

Pjesnikinja osjećaja i ljubavi

Prikaz knjige: KRANJEC-ILIJAĆ, Barbara. *Zalutale sjene*. Niz: *Naša riječ*, knj. 136. Nakl. Udruga umjetnika "August Šenoa". Zagreb, 2009., 191 stranica.

Barbara Kranjec-Ilijać rođena je 21. veljače 1941. u selu Goričanec, župa Donja Zelina. Živi u Zagrebu. Od mladih dana osjećala je potrebu za iskazivanjem svojih misli i osjećaja putem pjesama, bilo na štokavskom, bilo na kajkavskom hrvatskom izričaju. Prvu je stihozbirku objavila 1987. s naslovom "Poezija". Nakon nje je slijedila stihozbirka "Život pod zvijezdama", a treća joj je ova – "Zalutale sjene". No, u međuvremenu je objavljivala pjesme u raznim časopisima i zbornicima. Za svoje je pjesme također i nagrađivana. U novije vrijeme pjesme objavljuje u godišnjaku "Danica" i časopisu "Marulić".

Ova treća knjiga zapravo nije čista stihozbirka, jer u njoj ima i kratkih priča, no pjesme prevladavaju. Čak tri popratna teksta predhode stihovima, a napisali su ih Mihovil-Bogoslav Matković (*Slika života*, str. 9), Mirko Brčić, koji je ujedno i urednik knjige (*Skrivene tajne*, str. 10), te Mato Talijančić (*Pjesnikinja čežnji*, str. 11-12).

Matković u svom tekstu ističe: *U Barbarinom pisanju očituje se nevina oduševljenost svijetom. Nismo rekli: zavedenost svijetom. A svijet nije Bog zna kako izdašan u podarivanju sreće i ljepote. Barbara svijet susreće, on kao da tek započinje u njezinom otkriću, kao da i nije postojao. U svojim pjesmama iskreno i često priznaje ljepotu svijeta, ali i bol kao trajno podsjećanje na istinu da taj svijet ne predstavlja sve. Čovjek pripada nečem drugom, nečem višem. Otud se zapravo rađa želja za pisanjem. Pjesnikinja svoja motivska uporišta uzima iz suvremenosti, iz dnevnih zbivanja na koje dodaje svoje osjećaje i životna iskustva. U prvi plan stavljam njezine kajkavske tvorbe, gdje je Barbara skladnija, toplija, primjerenija, glazbenija. U idiličnoj atmosferi kajkavskog ambijenta ona se doima domaćinski suvremeno i superiorno* (str. 9).

Urednik Brčić bit Barbarinog pjesništva izražava ovim riječima: *Oni koji poznaju Barbarino pjesništvo mogu reći da njezino pjesništvo ne pripada suvremenom, vezanom niti knjiškom stihu, već da hodi pomalo donkihotskim, starinskim stihom gdje se to najbolje uočava u pjesmama na kajkavskom, što je čini prepoznatljivom. Na svoj osebujan lirski način, bez imalo cazora u pjesmama govori o izgubljenoj prošlosti, o radosti i tuzi, ljubavi i boli, o domovini, o svijetu zla i beznađa nošenim iskustvima proživljenog životnog puta* (str. 10).

Mato Talijančić o pjesnikinji pak piše: *Jasna je i bistra u svakoj svojoj riječi, pisala pa kajkavštinom, ili pak čistim štokavskim književnim jezikom. Iz njezinih pjesama se osjećaju brazgotine života, kao i testament za buduća pokoljenja. Barbarin zalet je dio obnubljene mladosti, ali i vrijeme ozbiljne svedovječnosti svakog od nas. Pjesme su krepke, u svedenosti hitre, potezne ekspresije. One su dirljive, pučko-lirski intonirane balade o čovjeku, s naših prostranstava* (str. 11). I još dodaje: *Kajkavsko pjesništvo ove žene osjećajnosti i pjesničke kvalitete, kako je vrhunsko pjesništvo što mora priznati svaki poznavatelj hrvatskog pjesništva. Pjesme su pune emocija i ljubavi za njezin kajkavski kraj. U tim pjesmama kao da čujemo pjev zagorskog štiglića, dok su mnoge od njih slične lagodnom žuboru šumskog potoka. Njezina zagorska, hrvatska duša i kajkavsko narječje uvode nas u svijet mašte* (str. 11-12).

Nakon ovih lijepih misli o pjesnikinji i njezinim pjesmama nije potrebno ništa više reći i napisati, već je dovoljno prikazati sadržaj, odnosno popisati pjesme i priče koje su objavljene u ovoj knjizi. Pjesme hrvatskoga štokavskoga izričaja objedinjene su u odjeljku "1. Nostalgija prolaznosti" (str. 15-90). Pjesme napisane na hrvatskom kajkavskom izričaju, koje su, kako smo vidjeli, vrlo pohvaljene, objedinjene su u odjeljku "2. Pozableni kaj" (str. 93-158). Nakon toga slijede dva odjeljka s kratkim pričama, ponovno jedne na štokavskom, a druge na kajkavskom hrvatskom izričaju: "3. Životne priče" (str. 161-177) i "Črna spoduba (priče na kajkavskom)" (str. 179-187).

Pjesme koje su objavljene unutar prva dva odjeljka, opet su unutar tih odjeljaka razvrstane i manje skupine s posebnim naslovima; u prvom je odjeljku sedam manjih skupina, a u drugom odjeljku, pet manjih skupina.

U prvom odjeljku, "1. Nostalgija prolaznosti" (str. 15-90), nalazimo sljedećih sedam podskupina i 47 štokavskih pjesama: podskupina "Htjela bih znati" (str. 17-30) i pjesme: O*, svijete tužni* (19), *Nijeme riječi* (20), *Ponekad* (21), *Nebeski darovi* (22), *Budi na svom putu* (23-24), *Stih* (25), *Htjela bih znati* (26-27), *Bolan krik* (28-29), *Želim* (30); podskupina "Sjećanja" (str. 31-48) i pjesme: *Šuti selo* (33), *Davno* (34-35), *Sjećanja* (36-37), *Raskrižje* (38-39), *Jesen* (40), *Jurjevski krijes* (41-42), *Ljetnog dana* (43-44), *Da mi je* (45), *Proljeće* (46), *Nezaboravljena prošlost* (47), *Prolazi sve* (48); podskupina "Zovni me, Bože" (str. 49-58) i pjesme: *Bože* (51), *Sjena sunca* (52), *Čuj me Spasitelju* (53), *U molitvi* (54), *Zovni me, Bože* (55), *Bože, budi dobar* (56), *Mutni pogledi* (57), *Moja krunica* (58); podskupina "Prijatelju" (str. 59-70) i pjesme: *Zalutale sjene* (61), *Da me nema* (62), *Pismo bez adrese* (63-64), *Prijatelju* (65), *Život pod nebom* (66-67), *Sklopljene ruke* (68), *Samoća* (69), *Draga djeco* (70); podskupina "Jake žene" (str. 71-78) i pjesme: *Jake žene* (73-74), *Marijo* (75), *Neka me tvoje ruke vode* (76-77), *Majko* (78); podskupina "Domoljubne" (str. 79-83) i pjesme: *Leti pjesmo* (81), *Gdje su ljudi od jučer* (82), *Otimači* (83); podskupina "Blagdanske večeri" (str. 85-90) i pjesme: *Badnja večer* (87), *Božično drvce* (88), *Suzna dolina* (89), *Odlazak godine stare* (90).

U drugom odjeljku, "2. Pozableni kaj" (str. 93-158), nalazimo sljedećih pet podskupina i 48 kajkavskih pjesama: podskupina "Tam pri kleti" (str. 95-112) i pjesme: *Steza suzom poškroplena* (97-98), *Obešen mesec* (99), *Na Badnjak* (100), *Dežđene vreme* (101), *Tam pri kleti* (102), *Sunčece je zašle* (103), *Tri sudbine v jenem danu* (104), *Moja mati* (105), *Jadikovka* (106-107), *Pozabi Štefina* (108), *Siromak* (109), *Duša* (110), *Šaka težačka* (111), *Starica išla* (112); podskupina "Još jen put" (str. 113-123) i pjesme: *Molitva* (115), *Još jen put* (116), *Oprosti* (117), *Ja hoću k tebi* (118), *Zaželela si* (119), *Hižni čuvari* (120), *Morala sem dojti* (121), *Pozableni kaj* (122), *Nemrem pozabiti* (123); podskupina "Kaj po meni" (str. 125-135) i pjesme: *Ja sem sretnik* (127), *Sviće zorja* (128), *Morala sem iti* (129), *Kaj je je tak je* (130), *Baš mi je žal* (131), *Strah* (132), *Oprosti* (133), *Potoček* (134), *Kaj po meni* (135); podskupina "Martinje" (str. 137-148) i pjesme: *Vu istem živlenju* (139), *Mama* (140), *Zemlica mila* (141-142), *Reč* (143), *Martinje* (144), *Starina spred štaglja* (145), *Nemreš me čuti* (146), *Sega mi je dosti* (147), *Nišče me više ne veseli*

(148); podskupina "Pismo brez adrese" (str. 149-158) pjesme: *Šeta bi nekaj* (151), *Bol* (152), *Pismo brez adrese* (153-154), *Jad* (155), *Potočeki dragi* (156), *Tužen je breg* (157), *Vse hrvatska sloga* (158).

Sedam priča na hrvatskom štokavskom izričaju nalaze se u odjeljku "3. Životne priče" (str. 161-177): *Nezaboravljena prošlost* (163-164), *Oluja nad Krkom* (165), *Krik njegovih srca* (166-167), *Sudbine prst* (168-169), *Let k' nebu* (170-173), *Za moje radosti* (174), *Gorka istina* (175-177).

Konačno, tri priče na hrvatskom kajkavskom izričaju čitamo u odjeljku "Črna spoduba (priče na kajkavskom)" (str. 179-187): *Sake zlo za neke dobre* (181-183), *Zelinski kraj* (184-185), *Črna spoduba* (186-187).

Kao što je lako na prvi pogled uočiti, pjesme Barbare Kranjec-Ilijač su domoljubne, intimne, ali i kršćanskog nadahnuća. Kod toga ističem pjesme u podskupinama "Zovni me, Bože" (str. 49-58) i "Blagdanske večeri" (str. 85-90). Njezine su pjesme duboko vjerničke, evanđeljski zauzete za Boga i bližnjega. Njezine su pjesme njezina molitva. U pjesmi "Bože, budi dobar" (str. 56) moli za starce, ali ne želi biti pred Bogom preuzetna: "Na trulu klupicu starica sjela / s krunicom u ruci, / vidi se da je živela / od tuge i boli sva obamrla, / rukama sijedu glavu poduprla, / preko čela njoj pale sijede kose, / a lice bijeli biseri rose, / oh da mi je uzet suze s tog lica / te suze kojih je previše, / ali kad si pomislim tiše / kome ih dati manje, a kome više // Bože, budi tako dobar / za ovoga zemaljskog života / starce poštedi muka, / siročad nahrani nebeskom manom / bogate usmjeri drugom stranom, / ali neka bude kako mora biti / svaki mora svoj križ nositi, / neka ide sve redoslijedom, Bože, / i tvoj sin je bio praćen bijedom, / oprosti mi na riječi / tvoj zakon je veći, / čovjek mora nositi svoj križ / da bi bio nebu bliz."

Vidi se da pjesnikinja kao dobra kršćanka pozna evanđeljski nauk Isusa Krista, Gospodina našega, te na svoj pjesnički način izriče ono što je Isus Krist izrekao u trenutku svoje muke: Oče, ne moja, nego tvoja neka bude volja. To je njoj moguće i samorazumljivo jer svakodnevno razmatra Isusov život u molitvi krunice, kao što posvjedočuje u pjesmi "Moja krunica" (str. 58): "Ujutro uvijek u isti čas / Budi me zvona glas / I prvi pogled na prozor / Blijedi smiješak šalje mi / Zora s neba znak // Oko ruke krunica draža od rubina / To je moj život moja punina / Kroz

dan ta zrnca cvatu u bijele ruže sjaj / Muku i rad s veseljem osjećam tad // Nadu i mir u sebi snivam / Dok navečer noć se spušta / A uz brijeg magla siva / Moja duša u molitvi uživa."

Inače sve su ove pjesme po svom obliku modernog izričaja, tj. uglavnom bez interpunkcija, osim zareza i tu i tamo pokoje točke. Takav način izražavanja osobno mi nije prihvatljiv, jer kako će čitatelj ispravno pročitati i shvatiti cijeli niz rečenica i kitica bez ijedne točke, i kako će ispravno shvatiti pjesnikinjinu misao, kad i ona sama nije mogla ili htjela odrediti gdje je početak, a gdje kraj pojedine misli pretočene u rečenicu i kiticu. Čitatelj dobiva dojam zbrkanosti takvih misli i takvih rečenica. Kao da današnjim pjesnicima nije stalo da budu jasni i izgrađuju sebe i druge. Nikako mi nije jasno, zašto se na taj način svjesno diskriminiraju, jer s takvim pjesmama nikako ne mogu ući u školsku lektiru koja mora biti u svakom pogledu uzorna radi ispravnog izgrađivanja mladih naraštaja. Nadam se da će takvom eksperimentiranju, koje nema nikakvih pozitivnih učinaka, već samo pokazuje rastrojenost misli, doći uskoro kraj.

Barbara Kranjec-Ilijač nije samo pjesnikinja, već je ona i pripovjedačica. Kao što je već navedeno, u druga dva odjeljka ove knjige nalazi se nekoliko kraćih priča koje je ispričala iz vlastitoga života i iskustva. Priče su tečne, kratke i poučne. Pripovijeda o teškoj sudbini svojih roditelja i cijele obitelji za vrijeme komunističkoga prevrata, o teškim iskušenjima za vrijeme obranbeno-oslobodilačkoga Domovinskoga rata, o teškim sudbinama starih ljudi koje su odbacila njihova djeca, o gospodarstvenoj nebrizi za okoliš, te o svom hodočašću u Međugorje, na kojem je doživjela mir i duhovnu radost.

Prva priča na kajkavskom – "Sake zlo za neke dobre" (str. 181-183) predstavlja pravi biser narodne mudrosti i snalažljivosti, koju je pisateljica izvrsno opisala. Čitajući ju nasmijao sam se cijelim bićem, pa ju preporučujem pročitati svakome koji se želi isto tako duboko i cijelim bićem nasmijati.

S obzirom na to da je ova zbirka objavljena već daleke 2009. godine, za očekivati je da pjesnikinja objavi svoju novu, četvrtu zbirku pjesama.

Nakon što su sve poteškoće svladane, svečanost otkrivanja spomen-ploče u trodnevne svečanosti u povodu proslave 1000-te godišnjice Hrvatskoga Kraljevstva. U tom trodnevlju otvorena je željeznička pruga Zagreb-Split (zvana Ličkа pruga, koja je bila prva kopnena veza grada s Europom) i održana je velika *Jadranska izložba*. Spomenik Maruliću otkriven je 26. srpnja 1925. U devet sati ujutro, u nazočnosti mnoštva građana, predstavnika vlasti, raznih udruženja, te više glazbenih društava iz grada i okolice, opširan uvodni govor održao je don Frano Bulić, a za njim i gradonačelnik dr. Ivo Tartaglia, koji je ujedno otkrio spomenik. Oduševljeno mnoštvo je klicalo, a članovi društva "Guslar" otpjevali su kantatu Josipa Hatzea, skladanu na Hektorovićeve stihove. Spomenik se do danas smatra najboljim prikazom Marulićeva lika; na postamentu s prednje strane kipar je dao uklesati: "Marko Marulić 1450 - 1524.", a sa stražnje: "Ivan Meštrović svoje djelo darovao". Sutradan je na pretposlavljenoj Marulićevoj rodnoj kući, u blizini Papalićeve palače, bila otkrivena spomen-ploča piscu.

U nastavku predavanja prikazana je sudbina kipa u narednim desetljećima. Naime, spomenici i spomen-ploče mjesta su jakog simboličnog naboja, pa nije čudo što privlače pozornost i bude razne vrste emocija, kadšto i one rušilačke, kazao je Lučin. Spomen-ploču na rodnoj kući su 1942. godine čekićima razmrskali talijanski fašisti. Srećom, spomenik u ratu nije stradao. No posljednjih desetljeća pojavljivale su se na njemu sitne, mahom bezazlene kadšto i duhovite intervencije – tako što je Maruliću dodana cigareta, ili je zaogrnut plaštem ili šalom, ili plastičnim vrećicama jednog lokalnog trgovca i političara. Sve to govori da je i ovaj spomenik, kao i mnogi drugi, simbolično mjesto preko kojeg se može komunicirati, da živi s gradom i izaziva reakcije, istaknuo je Lučin. Napokon, 2014. splitski su konzervatori spomenik temeljito obnovili i osvježili, čime mu je vraćen sjaj dostojan glasovitoga renesansnog pjesnika, i ne manje glasovitoga kipara.

Rođendansko slavlje uljepšao je glazbeni program, u kojem su nastupile Ivana Kenk Kalebić na mandolini i Ivanka Prusac na gitari. Već tradicionalno, u drugom dijelu proslave svi nazočni počašćeni su tortom i napitcima, uz rođendanske čestitke i zdravice svečaru, koji je eto živahno dočekao svoj 565. rođendan.

Kruno Šojić

Svjedočanstvo o vremenu patnje i ponosa

Prikaz stihozbirke: ZORIĆ, Bruno. *Suze. Pjesme hrvatskih robijaša*. Nakl. Hrvatsko društvo političkih zatvorenika – podružnica Zadar. Zadar, 2015., 216 stranica.

Bruno Zorić rođen je 1941. u Zadru, u kojem je obavio sve svoje školovanje, od osnovne škole, preko gimnazije do fakulteta. Nakon 46 godina radnoga staža u prosvjeti, godine 2004. otišao je u mirovinu. Godine 1968. počeo se u okviru Matice hrvatske baviti političkom djelatnošću. Kao sudionik mnoštvenoga pokreta 1971. bio je uhićen, pritvoren i osuđen na 20 mjeseci strogoga zatvora zbog tzv. kontrarevolucionarne djelatnosti. Kaznu je odrobijao u KPD Turopolje, od 1973. do 1974. Nakon izlazka iz zatvora bio je onemogućavan kod zapošljavanja. Uspio se zaposliti u Srednjoškolskom centru u Bujama, pošto su ga tamošnji komunisti razotkrili kao bivšeg robijaša, dali su mu odkaz. U to vrijeme piše pod lažnim imenom u raznim dnevnim, tjednim i mjesečnim časopisima. Vrativši se 1983. u Zadar, bori se za preživljavanje, ali djeluje u krugu svojih istomišljenika. Godine 1989. uključuje se u političko djelovanje unutar Hrvatske demokratske zajednice. Na početku obranbeno-oslobodilačkoga Domovinskoga rata organizira dobrovoljačke odrede, te biva njihov zapovjednik. Nagrađen je spomenicom Domovinske zahvalnosti, odličjem Stjepana Radića, raznim zahvalnicama, pohvalama i drugim vojnim i društvenim priznanjima.

Od 1996. godine književno djeluje i objavljuje svoje književne radove, pjesme, crtice, drame, književne kritike, prikaze i romane. Dosada je objavio više od 30 knjiga. Popis dosada objavljenih i još uvijek neobjavljenih knjiga iznosi 45 naslova.

Provodeći život u svom rodnome Zadru, u pisanju je zaokupljen tematikom iz komunističkoga sustava, obračunavajući se s komunističkom ideologijom i njezinim protagonistima koji su djelovali u zločinačkom sustavu uništavanja čovjeka. Tom tematikom bavi se i u ovoj najnovijoj stihozbirci, naslovljenoj "Suze", s podnaslovom: "Pjesme hrvatskih robijaša". Sto trideset pjesama razvrstano je u šest odjeljaka, znakovitih naslova: "Suze", "Patnja", "Krv", "Smrt", "Zlikovci" i "Stara Gradiška". Svim tim pjesmama predhodi pjesma umjesto predgovora, "Moje obale jedre" (str. 5-9), u kojoj izražava svjestnost o prolaznosti života i nestalnosti ovoga svijeta u kojemu živimo.

Pjesme su po obliku modernoga izraza i uglavnom bez interpunkcija, osim zareza i tu i tamo koje točke. Premda je to moderan način pjesničkoga izražavanja i mnogi pjesnici se danas njime služe, osobno mi se ne svida. Podsjeća me na abstraktne umjetnike koji nemaju strpljivosti dokraja oblikovati svoju misao, pretočiti ju u tvar, koja bi zatim postala prepoznatljiv govor svim budućim promatračima. Pjesnik koji ne zna oblikovati svoju misao u zaokruženu rečenicu, ostaje nedorečen, pokazuje rastrojenost svojih misli ili izgubljenost u vremenu i prostoru, a to onda prenosi i na čitatelje. To je vjerojatno u skladu s današnjim sveobćim stavom izbjegavanja određenih stavova i sigurnih mišljenja i stajališta. Relativizam je već davno zahvatio likovne umjetnike i pjesnike. Ako pjesnik ne može u jednu rečenicu izreći svu buinost svoje misli, neka se koristi trima točkama, kako je to već davno predviđeno u hrvatskom i svakom drugom pravopisu; kad mu je pak misao zaokružena, neka se ne boji staviti na kraju rečenice točku, jer time ne će umanjiti važnost svoje misli, nego će čitatelju pomoći da nauči nešto od njegova bogatstva. Pretakanje misli u misli, bez nutarnjega razgraničenja, ostavlja dojam pjesnikove zbrkanosti i smušenosti, što nikako ne može biti uzor nijednom čitatelju. Na kraju, pjesnici moraju biti uzor u izražavanju učenicima. Kako to mogu biti kad ne poštuju osnovna pravila pisanja, a koja su učenici prisiljeni svladavati, jer u suprotnom dobit će negativnu ocjenu?

Zanemarujući na trenutak ovu kritiku vanjskoga obilježja Zorićevih pjesama, treba reći da je njihov sadržaj svjedočanstvo proživljenoga života i odsjaj naknadnoga razmišljanja o prijeđenom putu i podnesenim patnjama. O tome sasvim dostatno govore i sami naslovi pjesama.

Dojmovi o knjizi i piscu

Dojmovi o knjizi: ROŽGAJ, Stanko. *Vivat Academia. Pripovijetke*. Izd. HKD Sv. Jeronima. Zagreb, 2015., 220 stranica.

Nakon pročitanoga "Pogovora" urednika dr. Stjepana Razuma (str. 216-219) ovih jedinstvenih priča pod naslovom "Vivat Academia" ne bi se imalo što dodati. No sjećam se trenutka kad sam kao roditelj svoje kćeri prvopričesnice na Svetom Duhu, ovdje u našem gradu, napomenuo Velečasni (župnik je bio godinama franjevac Maks Hercegi), velečasni, ponovit ću ono što ste vi rekli našim prvopričesnicima. A on će: "Duobus idem, non est idem" (Kad dvojica kažu isto, nije isto).

Nadam se da i u ovom mom prikazu ne će biti isto što je o knjizi profesora i dr. znanosti Stanka Rožgaja progovorio dr. Stjepan Razum.

Konkretno, knjigu je dr. Stjepan Razum predstavio u prostorijama našega Svetojeronimskoga društva, na Trgu kralja Tomislava 21, dana 29. listopada 2015.

O tome da je predstavljanju svoje knjige nazočio i sam pisac gosp. Stanko Rožgaj, bit će riječi na kraju ovoga moga prikaza. Ukratko: ovakvi se susreti ne događe svaki dan.

Urednik dr. Stjepan Razum u svom "Pogovoru" istaknuo je kako knjiga sadrži sedam priča o svagdašnjici rada profesora i asistenata na Procesno-kemijskom fakultetu. Pisac dr. Stanko Rožgaj htio nas je "odnicima. Kako to mogu biti kad ne poštuju osnovna pravila pisanja, a koja maknuti" od nas samih. Kad pročitamo te priče, svatko od nas pronalazi sebe samoga u nekom našem osobnom "procesu", u nekoj našoj osobnoj situaciji.

Svaku od spomenutih sedam priča predstavljač dr. Razum oslikao nam je kondicno s nekoliko riječi, navodeći likove, mjesto i vrijeme događanja. Namjerno nije isticao da su sve te priče zapravo parodija koju svatko od nas u neko drugo vrijeme i u nekom drugom prostoru svaki dan živimo na sebi svojstven način.

U odjeljku "Suze" (str. 11-69) čitamo ovih 38 pjesama: *Zlo komunizma* (str. 13-16), *Suze* (17), *Riječ Hrvatska* (18), *Nasilje i psovke* (19), *Vjeri i nadi* (20), *Zatvori* (21-22), *Nećemo moći izbrisati naše suze* (23-24), *Moj jablane, zelenče moj!* (25), *Stižu bijele ruke* (26), *Slika moje domovine* (27-28), *Ti, Hrvatsko, suzi moja neisplakana* (29-30), *Žalopojka majke Hrvatice (hrvatskoj braći u Australiji)* (31-32), *Moja Hrvatska* (33-34), *Tuđe nebo* (35), *Želim ti odnijeti riječ* (36-37), *Piju tuđu krv* (38-40), *Iza zatvorskih koliba* (41-42), *Robijaši s Golgote* (43), *Moj narod* (44), *Golgota zatvorenika* (45-46), *U krugu robijašnice (dr. Gorani Dodigu)* (47), *U robijašnici* (48), *U magli, iza čađavih žica* (49-50), *Mene nema više ni u kriku ni u sjeni* (51-52), *Utamničenik* (53), *Pred zid* (54), *Lepoglavska [illegible]* (55-56), *Vraćam se svojim stazama (prijateljima iz KPD Turopolje)* (57), *Iz gorčine molitve za sve one koji su prestali postojati* (58-59), *Molitva rijeci koja teče* (60), *Tamnice stoje* (61), *Zatvorenik* (62), *Život u ćeliji tamnice* (63-64), *Krizanteme* (65), *U katedrali Sv. Stošije* (66), *Siromah* (67), *Mauzolej* (68), *Umirem, zaklonjen [illegible]* (69).

U odjeljku "Patnja" (str. 71-135) čitamo sljedećih 48 pjesama: *Razmišljanje* (str. 73), *Zločin* (74), *Prozori u mojoj duši [illegible]* (75), *Brate Ivo (Hrvatskom mučeniku Ivi Mašini)* (76-77), *Ima li nade* (78), *Moje nebo od kamena* (79), *Ne ću preživjeti naše [illegible]* (80), *Dođi i vidi, ti možeš* (81-82), *Udahnula sam i [illegible]* (83), *Hrvatski domoljubi* (84), *Batinaši* (85), *Simboli patnje* (86), *Moja [illegible] suza* (87), *Zakoračio sam u život* (88), *Razorena ognjišta* (89), *U magli [illegible]* (90), *Potrčao sam* (91), *Kameni pločnik mojega grada* (92), *Moja tamnica* (93-94), *Kartonaža (Posvećeno Vjekoslavu Balinu i Ivi Mašini)*, napisana u Turopolju 1973. (95-96), *Očekujem nju* (97), *Boli me korak* (98-99), *Možda smo negdje trebali stati* (100-101), *Smrt hrvatskih mučenika* (102-103), *Prolazim* (104), *Robijašu* (105), *Turopoljska rapsodija robijaša* (106-107), *U ime naroda* (108), *Moj šumski cvijet* (109-110), *I sve je tako počelo* (111-112), *Ispovijest zatvorenika (Slavko Miletić)* (113-114), *Proljeće* (115), *Na zgarištu crkve* (116), *Hodam i kad stojim* (117), *Vonj zemlje* (118-119), *Galeb glasonoša* (120), *Sjedim na kamenoj stijeni* (121), *Dragoveljac iz Domovinskog rata* (122), *Ja nisam rekao, oni su rekli* (123-125), *Kažu da su stigli novi vjetrovi* (126), *Na mome stubištu* (127), *Hrvatska gori* (128), *Kaji Pereković* (129), *Na oltaru doma hrvatskoga (Kraj odra Slavka Miletića)* (130), *Straše nas* (131), *Moja je riječ, riječ hrvatskoga bića* (132), *Zaboravljeni* (133-134), *Crne sudbine* (135).

U odjeljku "Krv" (str. 137-156) nalazi se 14 pjesama: *Uplašeno bijelo lice* (str. 139), *Crvena zemlja* (140), *Rana u srcu* (141), *I tako jedan po jedan* [illegible] (142-143), *Između ptica i dječaka* (144), *Probudio sam se* (145-146), *Iza barikada* (147), *Moglo se dogoditi prije* (148), *Domovina zemlja jauka* (149), *Hrvatska* (150), *Moja hrvatska zemlja* (151), *Ulica blatnjava, mrka i gorka* (152-153), *Od svjetla do sutona* (154), *Zadru u predvečerje* (155-156).

Također 14 pjesama čitamo u odjeljku "Smrt" (str. 157-172): *Možda sam gledao ptice* (str. 159), *Smisao života* (160), *Krvava kokarda svijetli* (161), *Ja i Hrvatska* (162), *Igram se tvojim sjenama (Zadru)* (163), *Kraj jedne kamene ploče* (164), *Mjesec i zvijezde* (165), *Ja sam bio samo sanjao* (166), *Duša okajanik* (167), *Mali čovjek u vrtlogu rata* (168), *Na trgu ovom zadarskom* (169), *Noćni pejzaž* (170), *Lirske crtice* (171), *Drugovi zlikovci* (172).

Odjeljak "Zlikovci" (str. 173-182) po obsegu je najmanji, sa samo pet pjesama: *Treba zakoračiti u novo buđenje* (str. 175-178), *Daj mi zemlju moju* (179), *Zašutite molim vas zašutite* (180), *Oni su zapjevali* (181), *Robijaš* (182).

Posljednji odjeljak, "Stara Gradiška" (str. 183-205) pruža nam 11 pjesama: *Stara Gradiška* (str. 185-190), *U kosi [illegible]* (191), *[illegible]* (192), *[illegible]* (193-194), *Sužanj u Staroj Gradiški* (195), *Samica* (196-197), *Premetačina* (198), *Komunisti vladaju* (199-201), *Mrtva straža* (202), *Kula kaznionice* (203), *Svećenici* (204-205).

Po naravi sadržaja cijela je zbirka posvećena hrvatskim robijašima koji su robijali jer su sanjali hrvatsku slobodu, a kod nekoliko je pjesama istaknuta njihova posveta. "Žalopojka majke Hrvatice" posvećena je hrvatskoj braći u Australiji (str. 31-32), pjesma "U krugu robijašnice" dr. Gorani Dodigu (str. 47), pjesma "Vraćam se svojim stazama" prijateljima iz KPD Turopolje (str. 57), pjesma "Brate Ivo", hrvatskom mučeniku Ivi Mašini (str. 76-77), kojemu je posvećena, zajedno s Vjekoslavom Balinom, i pjesma "Kartonaža" (str. 95-96). Jedino je ta pjesma obilježena mjestnom i vremenskom odrednicom: "Turopolje 1973.". Slavku Miletiću su posvećene dvije pjesme: "Ispovijest zatvorenika" (str. 113-114) i "Na oltaru doma hrvatskoga" (str. 130). Poznatoj hrvatskoj domoljubki i patnici Kaji Pereković posvećena je pjesma s njezinim imenom i prezimenom u naslovu (str. 129). Premda je voljeni Zadar nazočan u mnogim

Zorićevim pjesmama, jedna je od njih izričito posvećena njemu "Igram se tvojim sjenama" (str. 163).

Kao što je već navedeno, pjesnik se Zorić služi suvremenim, neobvezujućim, pjesničkim oblikom. Stoga su mu pjesme i po dužini različite, od onih od nekoliko redaka do onih od nekoliko stranica. Vrlo mi je dojmljiva pjesma "U ime naroda" (str. 108), u kojoj pjeva: "Tekla je krvljevatska / Poput rijeka / U IME NARODA // Narodni sud / je vješao / Ubijao kolao / U IME NARODA // Narodni sud / JE NAROD SUDIO / U IME NARODA // Zlikovci sada snuju / U IME NARODA".

U toj pjesmi prepoznajemo sve nevinje osuđene, tobože "u ime naroda", a zapravo u ime zločinačke komunističke partije, od blaženoga Alojzija Stepinca, do pjesnika Brune Zorića, pa i cijeli hrvatski narod – kojeg li besmisla i podvale, što se događa i danas kad na primjer Vrhovni sud "u ime naroda" zabrani tom narodu održavanje referenduma premda je skupio dovoljni broj podpisa koji mu zakonski omogućuju traženi referendum.

Jedan od poznatijih osuđenika "u ime naroda" je kasniji zagrebački kanonik Nikola Soldo kojega pjesnik izričito spominje u posljednjoj pjesmi – "Svećenici" (str. 204-205). Cijela pjesma slovi: "U Staroj Gradiškoj / bili su i oni / po broju dvijesto pedeset i koji / i radili su najteže / i najgore / htjeli ih poniziti / tu je robijao i svećenik Nikola Soldo / i ostavio trag / svećenici radiše u rudnicima / zatvorska straža je govorila / u tami su bliže vragovima / u šumama / močvarama / na poljima / Lonjskom polju / autoputu / pruzi / pustari Gređani / na Brijunima / Hrvati su izgrađivali Beograd / gradili zatvore u Srbiji / naselja / ceste / a životni uvjeti loši / prehrana / njega / i bili su kosturi / umirali / pri bijegu ubijani / strijeljani".

Na kraju stihozbirke nalazi se popratno slovo Ive Balentovića, "Pjesnik rodoljublja i bunta (Prof. Bruno Zorić u vrtlogu sedamdeset…)" (str. 207-208), riječ "O piscu" (str. 209-210), "Bibliografija" (str. 211-212) i pregled sadržaja (str. 213-216).

Knjiga predstavlja vjerodostojno, pjesničko svjedočanstvo o hrvatskom narodu u vremenu patnje pod komunističkom krvavom diktaturom i o njegovoj duhovnoj snazi koja se očitovala već u tom vremenu, a

Mato NEDIĆ

osobito u vrijeme obranbeno-oslobodilačkoga Domovinskoga rata. U pjesnikovim riječima nema mržnje prema neprijateljima i progoniteljima, pa se stoga u samo neznatnom broju pjesama obraća tim progoniteljima, dok najveći dio pjesama opjevava podnesenu žrtvu i same žrtve, hrvatske mučenike i pjesnikove suvremenike.

Iskušenik u vremenu

Prikaz stihozbirke: KARAČIĆ, fra Vendelin. *Kronova galija*. Naklada Društva hrvatskih književnika Herceg Bosne. Mostar, 2014.

Fra Vendelin je Karačić do prije nekoliko godina široj javnosti bio poznat kao voditelj umjetničkoga programa Franjevačke galerije na Širokome Brijegu, kao franjevac čije je djelovanje ponajviše, osim uz pastoral, vezano uz likovnu umjetnost. No, posljednjih se godina Karačić sve više nameće svojim jednostavnim, ali promišljenim pjesmama kao pjesnik izrazito lirskoga nadahnuća. Premda je prvu knjigu objavio u suautorstvu s fra Lucijanom Kordićem 1996. godine (*Dosjetke i šale s mirisom tamjana*), kao pjesnik ozbiljnije se predstavio tek 2012. godine, kao sedamdesetogodišnjak (rođen je u Gornjem Crnču pokraj Širokoga Brijega 1942. godine) zbirkom pjesama *Odjeci*. Od tada on često počasti kulturnu javnost novim stihovima, a tako je učinio objavivši i zbirku *Kronova galija*.

Poetska misao fra Vendelina Karačića izvire iz njegovoga bogatog životnog iskustva, ali i iz njegove klasične naobrazbe. Zato se u pjesmama okupljenima u zbirci *Kronova galija* mogu pronaći kršćanski, ali i poganski, osobito antički i slavenski motivi. Pjesnik je svoj poetski govor posvetio promišljanjima o vremenu kao kategoriji koja u sebi sadrži i prolaznost i bezvremenost, vječnost. Odlučio se za pjesnički izraz koji u sebi ujedinjuje tradicionalni i moderni pristup. Tako pjesnik stvara pjesme slobodnim stihom, ali se u njima ponekad pojavljuje i rima, što znači da mu je, uz modernost, bliska i tradicija.

Premda je poetski svijet fra Vendelina Karačića napučen promišljanjima o prolaznosti i o potrebi da se ta prolaznost nadvlada, da se ispuni činjenjem koje će biti uobličeno u smisao koji je čovjeku na njegovome

Stjepan RAZUM

Pripovijedke iz sveučilišnoga okruženja

Predstavljanje knjige: ROZGAJ, Stanko. *Vivat Academia. Pripovijetke*. Izd. HKD Sv. Jeronima. Zagreb, 2015. 220 stranica.*

1. Poštovani članovi i članice, dragi gosti! Srdačno vas pozdravljam i želim vam ugodan boravak u sjedištu našega Društva. Posebno pozdravljam dr. Stanka Rozgaja, koji je zaslužan za naše večerašnje druženje. Pozdravljam i članove njegove obitelji koji ga podržavaju u njegovom književnom radu.

Okupili smo se na drugu ovosezonsku Književnu večer četvrtkom, koja je posebna po tome što predstavljamo knjigu u vlastitom izdanju. Tijekom prošle sezone, od 18 održanih književnih večeri predstavili smo, osim "Danice", tri vlastita izdanja. Na gotovo samom početku ove sezone, nakon već predstavljene "Danice", predstavljamo ponovno knjigu u vlastitom izdanju - knjigu pripovijedaka dr. Stanka Rozgaja, čiji je rukopis on povjerio našemu Društvu, te je knjiga objavljena sredinom ovog mjeseca (iz tiska je izišla 14. listopada 2015.)

Dopustite mi na početku predstaviti samoga pisca – pripovjedača, s dubokim uvjerenjem kažem: izvrstnog pripovjedača. On je vjerojatno najstariji član našega Društva. Podupirateljnim članom postao je 5. siječnja 2013., da bi nakon dvije godine, 4. veljače 2015., postao redovitim članom. Tako je on, da se poigramo riječima, "stari novi" član.

2. Po zvanju i zanimanju, dr. Stanko Rozgaj je prije svega inženjer, zatim doktor znanosti, te umirovljeni sveučilišni profesor. Rođen je 1. lipnja 1923. u Karlovcu, pa se sada nalazi već u 93. godini života. Diplomirao je kemijsko-tehnološki smjer na Tehničkom fakultetu u Zagrebu 1948. godine, a doktorirao je 1964. Za razumijevanje njegovih pripovijedaka, važno je istaknuti tu njegovu temeljnu, kemijsko-tehnološku struku.

Više od deset godina radio je u praksi kao inženjer i projektant industrijskih objekata. Godine 1962. pozvan je za profesora na Sarajevsko sveučilište, te je na raznim fakultetima, posebno kemijsko-tehnološkim u Tuzli i Banjoj Luci, radio trideset godina. Na Zagrebačkom sveučilištu radio je na poslijediplomskom studiju.

Uz redoviti inženjerski i profesorski rad bavio se znanošću i pisanjem. Objavio je desetak knjiga iz područja postupovne tehnike u kemijskoj i srodnim industrijama. Također je objavio blizu stotinu znanstvenih i stručnih radova u časopisima.

Od mladosti se bavi glazbom kao i pisanjem lijepe književnosti. Objavio je tridesetak priča u književnim časopisima i nekoliko samostalnih knjiga. Drama "Uskrsnuće" prvi je put prikazana 1994. godine. "Priča o mladoj Dori" je roman o Dori Pejačević, objavljen 1997. godine. Zatim slijede romani "Original" (1999.), "Tri prijatelja" (2004.), "Put" (2006.), "Mladi Lisinski" (2008.) i "Životni jadi Lisinskog" (2009.).

Bit će nam zanimljivo čuti od samog pisca kako je spojio svoju kemijsko-tehnološku struku s poviješću glazbe kojom se bavi na književni način.

Knjiga pripovijedaka "Vivat Academia" nova je piščeva knjiga, koje je rukopis zgotovljen već 2003. godine, te se objavljuje s početkom od dvanaest godina. Da se čekalo dvije godine, bilo bi dugo, a kamo li 12 godina. No, nakon objavljene knjige radost je, vjerujem, veća ako je čekanje bilo duže. Raduje se ovoj knjizi, ne samo pisac sa svojom obitelji Rozgaj, već i cijelo naše Društvo. Njezinim objavljivanjem naše Društvo promiče lijepo književno djelo i u hrvatsku javnost odašilje lijepe poruke, koje izviru iz ovih pripovijedaka.

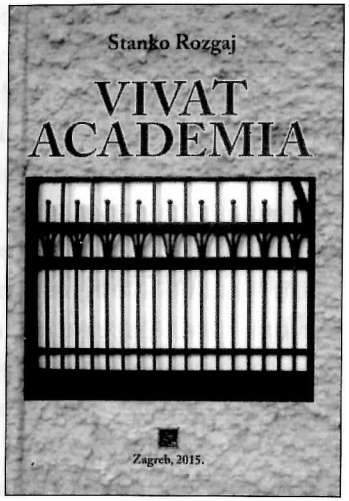

* Ovo je predavanje održano 29. listopada 2015., na drugoj ovosezonskoj "Književnoj večeri četvrtkom" u sjedištu našega HKD-a Sv. Jeronima.

3. Prije nego li kažem nešto o samom sadržaju knjige, odnosno njezinih pripovijedaka želim vam objasniti poruku korica, a preko njih, zapravo poruku knjige. Na ovitku korica nalaze se dvije sastojnice: podloga tople boje, ali hrapave strukture, te vrata, koja su providna, ali ipak sprječavaju prolazak. Te dvije sastojnice i njihov međusobni odnos predstavljaju na slikoviti način sadržaj pripovijedaka.

Naime, pisac u pripovijedkama opisuje zanimljive, ali često neugodne odnose među ljudima istoga okruženja, među ljudima sveučilištnoga života. Događaju se u tim odnosima zanimljivosti, pronalaze se nove stvari, odkrivaju se skrivena lica poslovnih i životnih suputnika, događaju se romantičarske, ali i razočaravajuće stvarnosti. Ljepota tog dinamičnoga života dočarana je podlogom koja je u svojoj osnovi tople boje, i lijepo djeluje na oko, osobito kad se promatra s daljine. No, kad čovjek približi knjigu, uviđa da je ta topla boja satkana od hrapave strukture, na koju ne bi niti ruku bilo ugodno staviti. Gledajući ju s daljine, čini nam se ugodnom, a kad joj se približimo, hrapava struktura nam je pomalo odbojna. To je slika odnosa među ljudima koji su opisani u ovim pripovijedkama.

Ljudi su dobri kad ih promatramo s daljega, kad ostajemo izvan njihovih životnih krugova, kad im se odviše ne približavamo. No, kad učinimo upravo to, kad im se približimo, vidimo da su ti ljudi zapravo jako hrapavi, neugodni, teško podnošljivi, i slično.

Kad k tome dodamo drugu sastojnicu s prednje korice, vrata, onda ti međuljudski odnosi postaju još zanimljiviji, odnosno nepredvidljiviji. Naime, vrata služe da bi se kroz njih ulazilo i izlazilo, ali isto tako i da bi se spriječio prolaz iz jedne u drugu stranu nekog prostora. Poznata je uzrečica kako se vrata ljudskog srca iznutra otvaraju. Nitko ne može zadobiti nečiju ljubav, ako mu to drugi ne omogući, ako ne otvori vrata svoga srca.

U ovim pripovijedkama opisani su zanimljivi odnosi među ljudima, među dvoje ljudi, kad bi jedna osoba htjela pristupiti drugoj, ali joj je to nemoguće jer druga osoba ne otvara vrata svoga srca. Premda je ta osoba pojavno vrlo bliza, nadohvat ruke, ona ostaje ipak daleko, nedohvatna, jer između tih dviju osoba nalaze se neka nevidljiva vrata koja sprječavaju prolaz i približavanje.

Eto, tako sam nakon dvaju čitanja rukopisa zamislio na slikoviti način cjelokupni sadržaj ovih pripovijedaka. Spontana poruka tih slika i cijele knjige bila bi da treba otvarati vrata svoga srca kako bi se željeno zajedništvo među ljudima događalo. A da bi to zajedništvo bilo uspješno i ugodno, treba brusiti hrapavosti vlastitoga života.

4. Bacimo sada pogled i u samu knjigu. Knjiga je sastavljena od sedam pripovijedaka: "Varadinova komercijalna afera", "Sanjarenja o putovanju", "Asistent i duh", "Varadinova ljubavna afera", "Trostruki transport", "Sprega znanosti i obrambene gotovosti" i "Ljubomorni mačak". Radnja svih pripovijedaka događa se u sveučilištnom okruženju, jer glavni likovi su ljudi sa Sveučilišta. Svaka od tih pripovijedaka sadržajno je vrlo zanimljiva, a književno je lijepo ispričana. No, dvije su koje su mi se osobito dojmile, a to su "Asistent i duh" i "Ljubomorni mačak".

U prvoj od navedenih, glavni je lik asistent Dragoman, koji je nezadovoljan svojim asistentskim položajem na fakultetu, a nikako da dovrši svoj doktorski rad. U jesen prije početka predavanja povukao se u prirodu, na jedan potočić, na kojem je doživio susret s Duhom iz boce. Bio je to zloban Duh, ali ga Dragoman nadmudrivanjem uspio svladati da mu služi i, štoviše, da mu obeća ispuniti tri želje. Klasična priča iz Tisuće i jedne noći, ali dobro je poslužila za opis nerealnih i sanjarećih osoba, kakva je bio Dragoman. U svom sanjarenju Dragoman je olako izrekao dvije bezvrijedne želje, pa je dugo razmišljao ili, bolje, sanjario, koja bi to bila treća želja koja bi zadovoljila sva njegova očekivanja; novac, zdravlje, ugled, putovanja... Ali opijen vinom i svojim snovima, olako je izrekao treću želju da želi šibice kako bi zapalio cigaretu, jer ne može bez pušenja. Izričući i treću bezvrijednu želju propustio je priliku da mu se ostvari bilo koja velika želja.

Klasična poduka: Dragoman je prokockao priliku. To se događa kad je čovjek nezadovoljan svojim životom, a istovremeno je ovisan o porocima. Služeći Duh mogao mu je samo poručiti: "Nisam mislio da ćeš sve mogućnosti ispucati na gluposti" (str. 66).

Druga od navedenih priča, koja je u knjizi posljednja, vjerojatno je najuzbudljivija, ali za ljudski rod po svome sadržaju i najtragičnija. Riječ je o pripovijedki, "Ljubomorni mačak". Glavni je lik dr. Robert Holman, koji je ujedno pripovjedač, budući da je pripovijedka napisana u prvom licu. No, uz njega su tu bogata, lijepa, pametna i dražesna mlada udovica Magdalena pl. Zorić i njezin mačak Muci-Muci koji poput čovjeka razumijeva i govori, pa po tome ova posljednja pripovijedka ulazi u red basni.

Tom posljednjom pripovijedkom pisac je ocrtao, gotovo do razine karikature, nastrani odnos današnjega čovjeka prema životinjama-ljubimcima. Uz sve kakvoće koje posjeduje mlada udovica Magdalena, ona je, nažalost, osjećajno nezrela, pa umjesto da se veže za čovjeka, ona je navezana na životinju. U toj je pripovijedki pisac opisao besmislena, absurdna i nastrana ponašanja djedova i baka, očeva i majki, mladića i djevojaka, koji umjesto da gradom šeću sa svojim unucima, djecom i nećacima, oni, ne samo da šeću, već i u naručju nose, pse i mačke.

Pripovijedka je vrlo zanimljiva, opis pojedinih radnji izaziva kod čitatelja smijeh, koji ipak ima prizvuk tuge, jer se ne može oteti dojmu da se u stvarnom životu čovjek današnjice opredijelio za samouništenje, koje je u ovoj pripovijedki tako znalački opisano. Stoga, unatoč svoj romantici odnosa dvoje ljudi i njihovih očekivanja, ovo je zapravo tragikomična pripovijedka, jer mlada je udovica ljubav prema čovjeku zamijenila ljubavlju prema mački. Tu nema nastavka života.

Vremenski okvir radnji svih pripovjedaka proteže se na vrijeme postojanja omražene i propale države, ali i na vrijeme postojanja samostalne Republike Hrvatske. Premda u pripovijedkama nema izričitih vremenskih odrednica, njih je moguće ustanoviti na temelju pojedinih opisa i događenih radnji. Zapravo, piscu uobće nije važna ta vremenska odrednica, pa pojedinu radnju možemo lako smjestiti u ono prvo vrijeme, a neku drugu radnju u ovo drugo vrijeme, ili obrnuto. Štoviše, pojedinu pripovijedku možemo po nekim dijelovima smjestiti u jedno, a po nekim drugim dijelovima, u drugo razdoblje.

Svaka pripovijedka ima jedan glavni lik i više sporednih likova, čija su imena izmišljena, ali se može naslutiti da se iza njih kriju stvarni životni likovi. Prof. dr. Ervin Varadin glavni je lik u dvije pripovijedke: "Varadinova komercijalna afera" i "Varadinova ljubavna afera". Zemljopisac prof. Matej glavni je lik pripovijedke "Sanjarenja o putovanju". Premda su u naslovu pripovijedke "Asistent i duh" dva lika, asistent i duh, ipak je glavni lik asistent Dragoman, koji je u svom sanjarenju propustio jedinstvenu životnu priliku. Glavni lik pripovijedke "Trostruki transport" je inženjer i ujedno doktor znanosti Benko, čiji su naslovi istovjetni s naslovima samoga pisca. Premda se u pripovijedki "Sprega znanosti i obrambene gotovosti" događa nekoliko usporednih radnji, pa se u prvoj od njih pojavljuje i "predsjednik Republike", koji bi po opisu trebao biti onaj koji je u hrvatskoj političkoj javnosti poznat kao veleizdajnik, glavni lik je ipak ponovno jedan od profesora na "Procesno-kemijskom fakultetu", prof. dr. Veronek, kojemu pomaže asistent Radoslav Majer.

5. Zaključno. Kao što je pisac napisao u predgovoru, ovim je pripovijedkama on istaknuo važnost nastavničkoga rada, bilo u osnovnoj i srednjoj školi, bilo na fakultetima. Stoga je ova knjiga na neki način i posvećena nastavnicima. Oni se trude oko promicanja života mladih ljudi koji trebaju izrasti u cjelovite – duhovne, umne i osjećajne ljude. Vidjeli smo u nekim iznesenim primjerima, neki ljudi, premda su odrasli, nisu cjeloviti. A jedino s takvim ljudima jedan narod i cijelo čovječanstvo ima budućnost.

Svetojeronimske vijesti

2015., rujan. – Početkom rujna 2015. iz tiska je izišla knjiga člana našega Društva, Borisa Živkovića: "Sveti Jeronim, sionveli Harvat. 2'000 lieta Harvatskoga Pisma, utvarde duhovnosti tar osebujnosti Harvatov", prerečeno u današnji hrvatski standardni jezik: "Sveti Jeronim, najveći Hrvat. 2000 godina hrvatskoga pisama, utvrde duhovnosti i osebujnosti Hrvata". Knjiga je posebna po tome što je pisana na prastarom, prema stajalištu pisaca, izvornom hrvatskom jeziku, i koja je otisnuta u samo 15 primjeraka. Pisac nije u knjizi nigdje imenom i prezimenom naveden, kao ni naše Društvo, koje je dijelom bilo uključeno u taj izdavački podhvat. Objavljena je u vlastitoj piščevoj nakladi s ISBN-om: 978-953-58677-0-8.

***

2015., rujna 16. – Upravni odbor HKD-a Sv. Jeronima održao je u srijedu, 16. rujna 2015. svoju 17. sjednicu. Članovi odbora upoznati su s bogatom djelatnošću Društva tijekom proteklih pet mjeseci. Predsjednik je izvijestio o održanim književnim večerima četvrtkom, o predstavljanju triju knjiga: Darka Posarića, Ante Kraljevića i Velimira Deželića starijeg, o tisku časopisa "Marulić" br. 2 i 3 i knjige Ivana Golčića, "Solfeggio S. 3", koja je iz tiska izišla 16. srpnja 2015. Stihozbirka Vere Grgac, "Arhitektura savjesti" dobila je književnu nagradu "Rikard Jorgovanić" za 2015. godinu (24.IV.2015.). Gradski ured za obću upravu odobrio je nova Pravila 15. srpnja 2015. Razmatran je slučaj ponovnoga pretiska knjige Antice Juras-Ljubić, "Zgode i nezgode Ciplića Njuškalića", u posebničkoj nakladi, bez postignutog dogovora s našim Društvom. Utvrđen je sadržaj za časopis "Marulić" br. 4 i godišnjak "Danica 2016.". Izneseni su podatci o novčanom poslovanju Društva. Konačno, primljeni su novi članovi, te s današnjim danom Društvo broji 70 redovitih članova, 61 podupirateljnog člana i jednu počastnu članicu.

***

2015., rujna 24. – Iz tiska je izišao četvrti broj časopisa "Marulić" za 2015. godinu (48./2015., br. 4 /265/, srpanj-kolovoz 2015., 142 stranice + 2 str. prazne). Objavljen je u nakladi od 500 primjeraka. Časopis je uredila Jelka Pavišić. Svoje su radove u njemu objavili: Antun Badurina, Mladen Jurčić, Barbara Kranjec-Ilijač, Tatjana Kren, Juraj Lokmer, Trpimir Macan, Slavko Matejčić, Anđelko Mijatović, Mato Nedić, Jelka Pavišić, Josip Jakov Planinić, Stjepan Razum, Franko Stipković, Marija Stipković, Agneza Szabo, Bruno Zorić i Darko Žubrinić.

***

2015., rujna 25. – "Pinta – udruga za očuvanje, promicanje i korištenje kulturnog blaga Hrvatske", u nedostatku vlastitoga prostora, održala je 25. rujna 2015. u sjedištu našega Društva svoju godišnju skupštinu. Predsjedao joj je predsjednik dr. zn. Alojz Jembrih, koji je inače dopredsjednik HKD-a Sv. Jeronima. Na skupštini su sudjelovali i drugi članovi Pinte koji su ujedno i članovi HKD-a Sv. Jeronima.

***

2015., rujna 27. – Vladimir Lončarević u nizanki "Katolički oblikovatelji kulture" u katoličkom tjedniku "Glas Koncila" (54./2015., br. 39 /2153/, od 27.IX.2015., str. 25) predstavlja hrvatskoga umnika Stjepana Krčmara (*Virje, 23.X.1920. †Zagreb, 22.IX.1990.). *Već u mladim danima prije rata i tijekom rata surađivao je u "Luči", "Obitelji", "Katoličkom listu", "Seljačkoj omladini", "Našem putu", "Hrvatskoj straži", "Podmlatku Jadranske straže", "Hrvatskoj mladosti", a poslije rata najviše u "Crkvi u svijetu" i "Maruliću", koji je kao prvi urednik uređivao od početka, 1968., do 1976. godine. Bio je član HKD-a Sv. Jeronima, kojemu je nakon odlaska Luke Perinića u mirovinu bio upravitelj do 1980., dajući tako u tim teškim godinama rada iznimman doprinos ne samo održanju Društva, nego i novim uzletima.* Dalje navodi Krčmarove prozne knjige, od kojih je neke izdalo naše društvo, kao što su "U zrcalu" (1968.) i "Opiranje" (1990.).

***

2015., rujna 30. – Blagdan Sv. Jeronima, nebeskog zaštitnika našega Društva proslavili smo svetom Misom – Zahvalnicom u sakristijskoj kapeli Sv. Križa u zagrebačkoj prvostolnici. Svetu je Misu predvodio predsjednik Stjepan Razum, u molitvenom zajedništvu Zlatka Golubića,

župnika Sv. Marije na Dolcu, te članova i prijatelja Društva, a prikazao ju u zahvalu Svemogućemu Bogu za 147 godina postojanja našega svetojeronimskog društva, kao i za sve pokojne članove našega Društva, počevši od našega osnivača, zagrebačkoga nadbiskupa Jurja Haulika i svih njegovih suradnika s kojima je 1868. godine osnovao naše Društvo Sv. Jeronima, te svih pokojnih predsjednika, urednika, ravnatelja, odbornika, članova i radnika, a osobito za pokojne članove koji su umrli tijekom posljednje tri godine, a to su Rajko Glibo, Dražen Pencel, Franjo Hrg, Ante Marinović, Vinko Gregur, Nikola Puškar, Ivan Kevrić, Stanislav Vitković i Stanko Novina.

***

2015., listopada 4. – Vladimir Lončarević u nizanki "Katolički oblikovatelji kulture" u katoličkom tjedniku "Glas Koncila" (54./2015., br. 40 /2155[!, isp. 2154]/, od 4.X.2015., str. 21) predstavlja pravnika, pisca i katoličkog laika propovjednika Sibu Zaninovića (*Brusje na Hvaru, 4.II.1901. †Zagreb, 20.VI.1976.). *Nakon Drugoga vatikanskoga koncila bio je jedan od najaktivnijih predstavnika katoličkoga laikata u nas, dugogodišnji član Društva Sv. Jeronima – HKD Sv. Ćirila i Metoda, kojemu je neko vrijeme bio potpredsjednik,* [...]. *Surađivao je u "Maruliću", "Obnovljenom životu", "Danici" te ustrajno zagovarao smisleniju organizaciju katoličkoga tiska u Hrvatskoj. Branio je i promicao koncilske zasade, katkad kritički govoreći o njihovoj provedbi ili razumijevanju. Tako je u "Danici" u članku "Kriza vjere ili kriza praznovjerja" 1972. zapisao: "Ako ima onih koje su koncilske reforme pokolebale u njihovu vjerovanju, to mogu biti samo tradicionalni kršćani koji prianjaju uz vjeru po vanjskim običajima, a ne po svome nutarnjem vjerskom uvjerenju".*

***

2015., listopada 7. – Iz tiska je izišao godišnjak "Danica 2016. – hrvatski katolički kalendar". Tiskan je u tiskari Grafika Markulin iz Lukavca, u nakladi od 11.000 primjeraka. Uredio ga je Stjepan Razum. Svoje je radove u njemu objavilo 43 suradnika: Nedjeljka Andrić-Novinc, Josip Bačić, Bosiljka Bačura, Nikola Bašica, Marija Belošević, Ivan Benak, Sonja Breljak, Lojzo Buturac, Marija Buturac-Gudek, Svjetlana Cvenić, Ivanka Ćulap, Marica Đureković, Mijo Franković, Nikola Garašić, Mia Grgić, Petar Hasan, Veronika Hasan, Amalka Herceg, Nada Herceg,

Pavao Jelović, Luka Jokić, Josip Jurčić, Vinko Juzbašić, Ivan Katalinić, Marija Kenjerić, Anđelko Koščak, Dario Kral, Evica Kraljić, Zdenko Kremer, Gustav Kren, Miroslav Martinjak, Rozina Palić-Jelavić, Zdravko Pavlović, Ružica Razum, Stjepan Razum, Stjepan Starešina, Sniježna Stjepandić, Agneza Szabo, †Stijepo Tešija, Lovre Torbarina, Antun Vrgoč, Vera Zemunić i Vojmil Žic. Istog je dana iz tiska izišla "Danica 2016. – džepni katolički kalendar", u nakladi od 22.000 primjeraka, kao i jednolistni zidni kalendar, u nakladi od 2.000 primjeraka.

***

2015., listopada 11. – Katolički tjednik "Glas Koncila" (54./2015., br. 41 /2155/, od 11.X.2015., str. 15) izvješćuje kako je HKD Sv. Jeronima proslavio blagdan svoga zaštitnika Sv. Jeronima, 30. rujna 2015. Vijest o tome iz pera Krunoslava Šoića naslovljena je: *Zahvalnica za zaslužne jeronimovce.*

***

2015., listopada 11. – Vladimir Lončarević u nizanki "Katolički oblikovatelji kulture" u katoličkom tjedniku "Glas Koncila" (54./2015., br. 41 /2155/, od 11.X.2015., str. 21) predstavlja književnog kritičara i pisca Branka Krmpotića (*Senj, 16.VIII.1905. †Našice, 12.VII.1980.). Članak započinje uvodnim odlomkom: *Hrvatsko književno društvo iznjedrilo je ili u svoje okrilje privuklo desetke hrvatskih književnika. Među njima istaknuto mjesto pripada književnom kritičaru i publicistu Branku Krmpotiću.* Pred kraj članka piše: *Vrlo je djelatan bio u radu Hrvatskoga književnog društva Sv. Ćirila i Metoda (Sv. Jeronima), ispunivši "Marulić" i "Danicu" brojnim prilozima.*

***

2015., listopada 14. – U izdanju našega Društva, iz tiska je 14. listopada 2015. izišla knjiga dr. zn. Stanka Rozgaja, "Vivat Academia - pripovijetke". Knjiga ima 220 stranica. Riječ je o sedam pripovijedaka iz sveučilištnoga života, kojima predhodi piščev predgovor, a na kraju je urednikov pogovor, te pregled sadržaja. Knjigu je uredio i oblikovao Stjepan Razum koji ujedno zastupa izdavača. Tiskana je i uvezana u tiskari Grafika Markulin, u nakladi od 500 primjeraka.

***

2015., listopada 15. – Novi krug Književnih večere četvrtkom započeo je 15. listopada 2015., kad je održana prva književna večer, na kojoj je predstavljen godišnjak "Danica 2016. – hrvatski katolički kalendar". Govoreći o godišnjaku, predsjednik društva i urednik dr. Stjepan Razum istaknuo je da je "Danica" u svom 135. godištu (izlazi od 1870. s 12 godina prekida 1954.-1965.) ozbiljan godišnjak jer u njemu surađuju pisci s akademskim naslovima doktora i magistra, ali u njemu uvijek ima mjesta i za pučku književnost. Stoga su i u ovom godištu obavljeni naručeni članci, ali i mnogi radovi koji su pristigli samopoticajno od strane suradnika diljem Hrvatske i Bosne i Hercegovine, pa i iz iseljeništva (Slovenija, Njemačka i Kanada). Po svom je sadržaju godišnjak svehrvatski i s pravom nosi podnaslov "hrvatski katolički kalendar". I taj novi broj "Danice" prepun je lijepih bisera. Zapravo svaki članak i svaka pjesma, uz onaj najobćenitiji uvjet da zadovoljava, bilo estetske, bilo znanstvene osnovne kriterije, u sebi sadrži lijepu ljudsku i kršćansku poruku. Prvi dio "Danice" donosi rimokatolički i grkokatolički grgurovski kalendar za 2016. godinu, s time da su unutar prvoga, unutar zagrada zabilježeni i oni blagdani koji su obnovom kalendara ukinuti, ali u narodu još uvijek žive. Kalendar je inače posvećen hrvatskom graditelju Hermanu Bolleu, graditelju grada Zagreba i mnogih crkava diljem Hrvatske, pa je uz svaki mjesec objavljen nacrt jednog njegovog oltara, koji predstavljaju prava remek-djela. Astronomski podatci za 2016. su vrlo bogati i omogućavaju čitatelju pratiti svemirska događanja. Zatim su svi radovi razvrstani u devet odjeljaka: "Razmatranja", "Hrvatska povjestnica", "Znanstveno-popularni članci", "Svjedočanstvo života", "Pjesme", "Mala Danica", "Zanimljivosti", "Uzorne majke" i "Koristno". Na samom predstavljanju, osim urednika, govorili su Josip Jurčić, Zdenko Kremer, Lovro Cindori i Marica Đureković, a Željko Sedak Benčić odpjevao je svojim zvonkim baritonom pjesmu Nikole Garašića, objavljenu u ovom godišnjaku, "Blaženoj Juli Ivanišević", kao i pjesmu "Zelena potkova".

***

2015., listopada 16. – Tjednik za kulturu "Hrvatsko slovo" (21./2015., br. 1069, od 16.X.2015., str. 23) predstavlja u svom u "Izlogu knjiga" četvrti broj časopisa "Marulić". Uz svjetlopis prednjeg ovitka Kristina Re-

par navodi radove Agneze Szabo, Mladena Jurčića, Antuna Badurine, Slavka Matejčića, Brune Zorića, Darka Žubrinića i Jurja Lokmera. — U istom broju tjednika objavljeno je 12 pjesama s. Marije od Presvetoga Srca Anke Petričević, članice našega Društva, pod zajedničkim naslovom "Znam da me trajno ljubiš" i nadnaslovom "Hrvatska poezija" (str. 25). Objavljene su sljedeće pjesme: "Prati me", "Smiluj nam se", "Zaustavio si...", "Dođi", "Teško mi je...", "Srce me tvoje", "Privini me...", "Ne boj se", "Učini me...", "Znadoh...", "Znam..." i "Ćutim tvoju prisutnost".

***

2015., listopada 18. – Vladimir Lončarević u nizanki "Katolički oblikovatelji kulture" u katoličkom tjedniku "Glas Koncila" (54./2015., br. 42 /2156/, od 18.X.2015., str. 21) predstavlja dramatika, kritičara i prevoditelja Tomislava Prpića (*Zagreb, 22.I.1898. †Zagreb, 25.VII.1987.). Nakon duhovnih kriza postao je "bezuvjetnim katolikom". *Od tada daje zapaženu suradnju u katoličkim časopisima "Hrvatskoj prosvjeti" i "Obitelji", što nakon rata kao "jeronimovac" nastavlja u "Maruliću", a za djecu je pisao u "Maloj mladosti" i "Anđelu čuvaru". Radove za djecu ponekad je potpisivao pseudonimom Striček Tomaš.*

***

2015., listopada 21. – Tjedni bilten Informativne katoličke agencije (22./2015., br. 42, od 21.X.2015., str. 7) donosi prikaz prve Književne večeri četvrtkom, održane 15. listopada, na kojoj je predstavljen godišnjak "Danica 2016.". Isti je članak predhodno objavljen na mrežnom sjedištu Informativne katoličke agencije: http://www.ika.hr/index.php?prikaz=vijest&ID=173764 [objavljeno 15.X.2015., pregledano 16.X.2015.].

***

2015., listopada 22. – Bosanskohercegovačko izdanje "Večernjeg lista" (56./2015., br. 18.607, četvrtak, 22.X.2015., str. 40) objavljuje izvješće o predstavljanju dviju knjiga Ante Kraljevića, "Kada ptice ne pivaju" (priče) i "Chiarina pisma" (pjesme), u sklopu Kulturne jeseni s Maticom hrvatskom u Grudama, u Hrvatskom kulturnom domu "Antun Branko Šimić". Na predstavljanju su govorili prof. dr. sc. Antun Lučić, predstojnik stolice za hrvatski jezik i književnost Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Mostaru, prof. Jozo Marić uime Ogranka Matice hrvatske Grude, i

sam književnik Ante Kraljević. Program je vodila profesorica Mirjana Vlašić, a učenice Osnovne glazbene škole iz Gruda, Ivona Mlinarević (učenica 4. razreda) i Lucija Pezer (učenica 6. razreda) pod vodstvom prof. Zvonimira Pejića glazbenim izvedbama na gitari obogatile su ovu večer.

***

2015., listopada 23. – Tjednik za kulturu "Hrvatsko slovo" (21./2015., br. 1070, od 23.X.2015., str. 14) donosi iz pera Krunoslava Šoića obširan prikaz prve Književne večeri četvrtkom, održane 15. listopada, na kojoj je predstavljen godišnjak "Danica 2016.". U prikazu su poimenično nabrojeni svi suradnici u godišnjaku, njih četrdeset i troje.

***

2015., listopada 25. – Katolički tjednik "Glas Koncila" (54./2015., br. 43 /2157/, od 25.X.2015., str. 36) obavješćuje čitateljstvo o sljedećoj Književnoj večeri četvrtkom (29. listopada), na kojoj će biti predstavljena knjiga dr. Stanka Rozgaja, "Vivat Academia".

***

2015., listopada 28. – U izdanju našega Društva, iz tiska je 28. listopada 2015. izišlo novo, ponovljeno izdanje katekizma Ferde Hefflera i Eugena Kornfeinda, "Srednji kršćanski nauk", koji je svojevremeno bio priredio dr. Nikola Kolarek. To je ponovljeni pretisak predhodnoga izdanja iz 2010. godine. Obuhvaća 136 stranica. Izdavača zastupa Stjepan Razum. Tiskana je i uvezana u tiskari Grafika Markulin, u nakladi od 2.000 primjeraka.

***

2015., listopada 29. – Na drugoj Književnoj večeri četvrtkom, održanoj 29. listopada 2015., predstavljena je zbirka pripovjedaka dr. Stanka Rozgaja, "Vivat Academia". Knjigu su predstavili urednik dr. Stjepan Razum i sam pisac, koji je ujedno najstariji član HKD-a Sv. Jeronima, jer se nalazi u 93. godini života. O svojim dojmovima na temelju pročitane knjige govorili su i slušatelji Josip Jurčić i Danica Rozgaj-Richermoc. Knjiga je satkana od sedam pripovijedaka: "Varadinova komercijalna afera", "Sanjarenja o putovanju", "Asistent i duh", "Varadinova ljubavna afera", "Trostruki transport", "Sprega znanosti i obrambene gotovosti" i "Ljubomorni mačak". Radnja svih pripovijedaka događa se u sveučilištnom okruženju, jer glavni likovi su ljudi sa Sveučilišta. Svaka je sadržajno vrlo zanimljiva, a književno je lijepo ispričana. Jednom od njih pisac je ocrtao, gotovo do razine karikature, nastrani odnos današnjega čovjeka prema životinjama-ljubimcima, jer pojedini ljudi, umjesto da se vežu za čovjeka, navezani su na životinje. U njezinom se sadržaju ogleda današnje besmisleno, absurdno i nastrano ponašanje djedova i baka, očeva i majki, mladića i djevojaka, koji umjesto da gradom šeću svoje unuke, djecu i nećake, oni, ne samo da šeću, već i u naručju nose, pse i mačke. Opis pojedinih radnji izaziva kod čitatelja smijeh, koji ipak ima prizvuk tuge, jer se ne može oteti dojmu da se u stvarnom životu čovjek današnjice opredijelio za samouništenje, koje je u toj pripovijedki tako znalački opisano. Stoga, unatoč svoj romantici odnosa dvoje ljudi i njihovih očekivanja, to je zapravo tragikomična pripovijedka, jer mlada je udovica ljubav prema čovjeku zamijenila ljubavlju prema mački. Tu nema nastavka života. Objavljivanjem te knjige pripovijedaka HKD Sv. Jeronima nastavlja promicati lijepa književna djela i u hrvatsku javnost odašiljati lijepe poruke, koje proizviru iz njih. Kao što je pisac, koji je inače umirovljeni sveučilištni profesor, napisao u predgovoru, ovim je pripovijedkama istaknuo važnost nastavničkoga rada, bilo u osnovnoj i srednjoj školi, bilo na fakultetima. Stoga je ova knjiga na neki način i posvećena nastavnicima. Oni se trude oko promicanja života mladih ljudi koji trebaju izrasti u cjelovite – duhovne, ume i osjećajne – ljude. Neki ljudi, premda su odrasli, nažalost, nisu cjeloviti. A jedino sa cjelovitim ljudima jedan narod i cijelo čovječanstvo ima budućnost.

srzc

Novija izdanja HKD-a Sv. Jeronima

Pregled sadržaja

Jelka Pavišić: Riječ urednice 3-5

Znanstveni i istraživački radovi

Alojz Jembrih: Uz 200. obljetnicu Mihanovićeve knjižice Reč *Domovini od hasnovitosti pisanja vu domorodnom jeziku* (1815.) 6-20

Jelka Pavišić: Listanje kajkavske poezije Branke Jagić. Stihozbirke: Branka JAGIĆ: *Piesek cajtof*, izd. Zavičajni kulturni krug Konjščina, Konjščina, 1999. g. i *Stijen naravnosti*, izd. Zavičajni kulturni krug Konjščina, Konjščina, 2006. 21-35

Književni tekstovi

***Josip Bačić - Savski**: Shvaćanje - pjesme 36-40
***Mladen Jurčić**: Posljednja pjesma i ja - pjesme 41-42
***Ivica Jurjević**: Kraljeva Sutjeska – pjesma 43
***Barbara Kranjec-Ilijač**: Pjesme majci i djeci 44-45
***Viktorija Kren-Futač**: Ostadoh lebdjeti – pjesme 46-48
***Mato Nedić**: Najmanji od najmanjih – pjesme 49-52
***S. Marija od Presvetoga Srca, Anka Petričević**: Molitvene pjesme 53-56
***Stjepan Svedrović**: Put vjere – pjesma 57
***Marko Vukić – Skejo**: Nositelj križa – pjesme 58-60
***Bruno Zorić**: Moj grad u svjetlu spava - pjesme 61-67
Mato Nedić: Jesenji pupoljci – kratka priča 68-75
Franko Stipković: Noć muzeja – kratka priča 76-79

Različiti članci

Ante Glibota: Povijest se ipak ponavlja 80-86
Ivica Jurjević: Resnik, rese ljepote 87-88
Ivica Luetić: Obilježen 565. rođendan Marka Marulića 89-90

Josip Jurčić: Dojmovi o knjizi i piscu. Dojmovi o knjizi: ROZGAJ, Stanko. *Vivat Academia. Pripovijetke*. Izd. HKD Sv. Jeronima. Zagreb, 2015., 220 stranica 91-94

Prikazi knjiga

Mato Nedić: Iskušenik u vremenu. Prikaz stihozbirke: KARAČIĆ, fra Vendelin. *Kronova galija*. Naklada Društva hrvatskih književnika Herceg Bosne. Mostar, 2014. 95-97

Stjepan Razum: Koristno izčitavanje za druge. Prikaz dvoknjižja: MARAČIĆ, Ljudevit Anton. *Provincijski povijesni arhiv. Arhivsko gradivo povijesnog dijela provincijskog arhiva (1559.-1827.). Prvi svezak: Popis i opis materijala. — Drugi svezak: Izbor i obrada materijala*. Izd. Hrvatska provincija Sv. Jeronima franjevaca konventualaca – Veritas. Zagreb, rujna 2015., 363 i 232 stranice 98-100

Krunoslav Šoić: Pjesnikinja osjećaja i ljubavi. Prikaz knjige: KRANJEC-ILIJAČ, Barbara. *Zalutale sjene*. Niz: *Naša riječ*, knj. 136. Nakl. Udruga umjetnika "August Šenoa". Zagreb, 2009., 191 stranica 101-105

Krunoslav Šoić: Svjedočanstvo o vremenu patnje i ponosa. Prikaz stihozbirke: ZORIĆ, Bruno. *Suze. Pjesme hrvatskih robijaša*. Nakl. Hrvatsko društvo političkih zatvorenika – podružnica Zadar. Zadar, 2015., 216 stranica 106-111

Stjepan Razum: Pripovijedke iz sveučilištnoga okruženja. Predstavljanje knjige: ROZGAJ, Stanko. *Vivat Academia. Pripovijetke*. Izd. HKD Sv. Jeronima. Zagreb, 2015., 220 stranica 112-117

Vijesti

Stjepan Razum: Svetojeronimske vijesti 118-125

Novija izdanja HKD-a Sv. Jeronima 126

Pregled sadržaja 127-128

MARULIĆ – Hrvatska književna revija. Časopis za književnost i kulturu, Zagreb, Trg kralja Tomislava 21. Urednica: Jelka Pavišić

Pisci u ovom broju:

Josip Bačić – Savski
Ante Glibota
Alojz Jembrih
Josip Jurčić
Mladen Jurčić
Ivica Jurjević
Barbara Kranjec-Ilijač
Viktorija Kren-Futač
Ivica Luetić
Mato Nedić
Jelka Pavišić
S. Marija od Presvetoga Srca, Anka Petričević
Stjepan Razum
Franko Stipković
Stjepan Svedrović
Krunoslav Šoić
Marko Vukić – Skejo
Bruno Zorić

ISSN 0350-4220
9 770350 422005
Cijena 35 kuna